Germanoꝝ veterum principū zelus et feruor in chriſtianam religionem deiqꝫ miniſtros.

Hexaſtichon in Lupoldum Bebenburgium:
Sebaſtiani Brant.

Relligioſa ducum/regum quoqꝫ catholicorum:
Noſcere ſi zelum vis fideiqꝫ ſacrę:
Seu q̄ chara illis fuerit reſpublica chriſti.
Eccleſięqꝫ ſalus: & decus imperii:
Theutona tu inprimis gens/ & Germana propago:
Perlege Lupoldi dignum epitoma tui.

.1497.
Nihil ſine cauſa.
I. B.

UVA. BHSC. IyR_035_4

FOLIVM

Illuſtriſſimo antiſtiti/Reuerendiſſimoq; patri & dño Iohanni Dalburgio: Vangionũ pręſuli ornatiſſimo. Sebaſtianus Brant. omnifariam ſalutem.

Q; me Dalburgi generis/celeberrime pręſul:
Germanum/& Rheni/Vangionumq; decus:
Diligis inmeritum: grates tibi ſoluere dignas
Vt nequeo: peragant ſic ſuperi (oro) vices.
Dignus enim optime vir capere ex heliconę coronam
Quę tua perpetuo tempora flore tegat.
Iure quidem. nam Caſtalio de gurgite venas
Hauſiſti: & quicq̃d Cyrrha liquoris habet.
Hinc tua mellifluo ſunt illita pectora rore:
Per tua labra fluit nectar Apollineum.
Vix tua te digna eſt ſedes: tam pręſule iuſto:
Tam ſancto/atq; pio/doctiloquo q; viro.
Vtq; decus formę: & pręnobile ſtemma parentum
Subticeam: & quicq̃d corpora dotis habent:
Quis rogo librorum veterum ſtudioſior vſq̃
Quęſitor: lector: bibliopola: parens?
Quis nam ęque Hebręę pręclara volumina legis:
Gręcorumq; petit pręſul habere libros?
Veneris ad quaſcunq; vrbis: mox quęſtio prima eſt:
Si quod ibi priſcum comperiatur opus.
Idq; ita miraris: memoriq; ita mente recondis:
Vt tibi tempus edax eximat inde nihil.
O vtinam in cunctis (quot habet Germania ſaltem)
Eſſet epiſcopiis par tibi docte pater.
Nam ſic (crede) domi melius res cuncta/foriſq;
Eccleſiis/tali ſub duce/proueniat.
Hinc factum/vt nuper Lupoldi forte libello
Mandarim/limen mox vel adire tuum:
Optet vt incolumem/noſtro & te nomine ſaluum:
Et vultum ſubeat/iuditiumq; tuum.
Et data digna quidem eſt occaſio: nempe Iacobus
Vuimpflingus: fratrem/hunc iuſſit adire tuum.
Huncq; adeat: cędo: noſtris dum te quoq; verbis:
Capniona & noſtrum fronte ſua/exhibeat.
Non fumum ex fulgore: ſed ex fumo dare lucem
Capnion ille ſolet: lux patrię vna ſuę.
Accipite hanc vultu noſtrum ſed vterq; ſereno
Lupoldum: veſtras pulſat enim ille fores.
Continuo hiſtoriam placet & ſubmittere Othonis
Friſingi: & barbę principis arma rubrę.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Magnanimo Friderico Camerario

de Dalburgio/Equiti aurato/Reuerẽdiſſimi pientiſſimiq; patris Ioannis Vangionum aut Varmacienſiũ antiſtitis/germano clariſſimo Iacobus Vympfelingius/Sletſtatinus. S.P.D.

Reuerendiſſimus optimuſq; pater Marcus/eccleſię quõdam ro. Cardinalis & Aquileienſis Patriarcha: dum Spirenſes olim bybliothecas ſolatii cauſa luſtraret. incidit in quoddam Lupoldi Bebenburgenſis opuſculum/ ſuę mox paternitati adeo placitũ: adeo iucũdum: vt libellum ipm conſciſum/& in plures librarios diſtributũ/vna nocte exſcribi ſibi curaret (poſtridie enim abire ſtatuerat) Id cũ ego nuꝑ ex fratricello quodã audiuiſſem. cogitaui non nihil eſſe. quod tantus eccleſię princeps: tantopere ſuę pietati cõmunicari feſtinauiſſet. Cum librũ intueor: en video de zelo fidei ac feruore veterum principũ Germanorum: plurima lectu digna cõmemorari: nec paſſus ſum diutius libellũ latere: ſed exemplar ab eo tranſcriptum/qui primus legeret: vix te digniorẽ fore quenquã iudicaui. quia nobilis/& virtuti deditus: q̃a in me benignus ſemꝑ & humanus: q̃a litteras optimas diligis: ad quarũ feruidam lectionẽ te frater/pientiſſimus antiſtes iam dudum accendit: quia relligionẽ colis/& eccleſiam obſeruas: quia in tuo ipius dñio eccleſiaſticos habes: q̃bus bñfacias: quia principũ maximoꝝ conſilio ſępe ſoles intereſſe. & eis perſuadere potes/vt quo ad religionẽ deiq; miniſtros: veterũ principum Germanoꝝ pręclara veſtigia ſequant̃. perſuadebis itaq; vt nõ ſolum ſint deuoti in deũ: & pii in clerum: ſed etiam: vt fœdus cũ vicinis principibus ꝑcutiant & pacẽ ſeruent. In exteroꝝ autẽ & alterius gẽtis amicitia ne plus ęquo cõfidant/vt liberos ſuos doctrinis & linguę latinę tradant: vt ſcholaſticoꝝ gymnaſia diligant/foueãt/amplificẽt. vt cœnobitarum reformationem cęptam defendant. vt imꝑatorem recognoſcant: nec ſummi põtificis mandata obſtinatiſſime recuſent. nec facile credant. neminem vt cuicũq; nubat cogant: fidem publicã illęſam ſeruent: defenſionem qua dei miniſtri & alii quicũq; nitunt̃/non facile reſignent aut a ſe reitiant: teſtamenta & vltimas quorũlibet volũtates nequaq̃ violent. nec vlli principum ſine iuſtis & neceſſariis cauſis bellum inferant: nec in terris ſuis raptores ſecure vagari poſſe permittant. Nam prędones in terra principis: cõtra quemcũq; graſſari poſſe: neq; ratio militaris: neq; ſubditoꝝ quies: neq; glorię proprię maieſtas: ſed neq; chriſtiana religio pateret̃. laus hęc vna eſt: & maxima principis claritas: ſi raptores & piratas ita coherceat. vt oẽs aduenę tuto ſe terras eius peragrare poſſe glorient̃. Perſuadebis deniq; ne circa deum ac religionem negligentiores exiſtãt: ne dei miniſtros ſpoliẽt aut ſpoliari ſinant: ne quod eccleſiaſticis viris: a veteribus illis principibus pie donatum eſt/ipſi nõ ſolum non augeant: ſed nec temere cõtra deum/iuſtitiã/ęquitatẽ/gloriam ꝓpriam diripiant quidẽ. Nam & ſanctiſſimus ille Guilhelmus Pariſieñ antiſtes: blaſphẽmos & iniurios: in ipam quoq; chriſti ma

UVA. BHSC. IyR_035_4

trem eos principes eſſe putat: qui vel dei miniſtros iniuriis affitiunt: vel lo
ca deo & ſanctis dedicata violant: vel per quos bona temporalia: ad ſuſtē
tandos miniſtros: deo & ſanctis cōſecrata. diripiuntur / aut quouis modo
minuunt̄. Huiuſcemodi quoqꝫ tirannos ſuperis exoſos eſſe: manifeſta eſt
Symon apud veteres Machabęos hiſtoria/cōtra Symonē ꝑpoſitū/ꝓditorēqꝫ tem
Heliodorus pli: & Heliodorū. qui mandatum a rege accepat. vt oēm templi hieroſoli-
mitani ſubſtantiā adſe trāſportaret: ſed omnipotētis dei ſpiritu. apparuit
illis quidam equus: terribilem hn̄s ſeſſorem: qui cū impetu Heliodoro pri
ores calces eliſit: apparuerūtqꝫ duo iuuenes. qui eum ex vtraqꝫ parte flagel
labāt/ſine intermiſſione multis plagis verberātes. at q̄uis hodie deus ęmu=
los & ꝑſecutores ſuoꝝ ſacerdotū. nō tam manifeſta pœna ſubito cōterre=
at. tamē (prohdolor) vindictę tarditatem intermiabiliū pęnarū grauitate
compenſabit: quas nō ſolū euaſuri eſſent duces atqꝫ reges: ſed & virtutis &
honeſtatis fama cunctos pelliceret ad amicitiā ſuam. atqꝫ memoriam nois
ſui: fœlitiūqꝫ liberorū & nepotū parerent inmortalē/ſi veterū principū Ger
manoꝝ ſanctā pietatem amplecterent̄. Tu quoqꝫ Friderice mi. ſi principū
hoꝝ vitā imitabere: ſatis fatias ſpei meę: quā de tua nobili & ꝑclara indo
le iā dudū cōcępi: nō enim ſolū parētes tui nobiles extitere: nec tu tā nat⁹
q̄ factus es nobilis. nam licet parentes imitere (cum venia loquor) non ipſi
quidē ſed ꝓpria te virtus tua nobilitauit. corpus enī & p̄imoniū a parēti=
bus accipim⁹: virtutē autē (quę ſola nobilē facit) parētes transferre nō poſ
ſunt. ergo nec nobilitatē. Sępe pater in filio claritatē vidit: quā inſeipo nō
habuit/& e diuerſo ſplendorē ſuū in filiis obſcurū fuiſſe plęriqꝫ parētes do=
Iulius cęſar luerūt: Quantū Friderice putas: Iuliū cęſarē patre ſuo fuiſſe clariorē? quā=
Africanus tum vero credis Africano filiū ſuum obſcuriorē fuiſſe? filiū quidem pater
amare poteſt: illuſtrare nō poteſt. Solus ergo animus deo gratus virtute p̄
ditus: ſanctis moribus inſtitut⁹ generoſus eſt: nobilis eſt ingenuus eſt/inſi
gnis & illuſtris eſt: ſicut enī vere liber eſt quē veritas ipa liberauit. ita/& ve
re nobilis eſt quē virtus ꝓpria nobilē facit. Multi autē ſtolidi mēte & dege=
neres/nō alta ſed terrena ſapiētes: nobilis animi gloriā & honorē a concep
tu fingūt: ab vtero partuqꝫ mr̄is vſurpant. O fœdam gloriā: & ſpurca fœdi
tate cōtractam. qs enī odor ſtematis niſi horror ſꝑmatis? quę generis glo=
ria niſi genitalium ignominia? abſit quidem talis gloria generoſo animo &
vere nobili. cui vnum bonū / virtus eſt. vnū malum/peccati turpitudo: cui⁹
gloria in puritate cordis: inſerenitate mētis: in teſtimonio cōſcientię: in vir
tutis cultu / & bonarū ſtudio lr̄arum cōſiſtit. loquor tibi Friderice cōfidēter
ſperās a te veritatē magis q̄ adulatoris blanditias amatū iri. memor enī es
Seneca Senecā dixiſſe: hoiem blande loquētē agnoſce tuū laqueū eſſe: hꝫ enī ſuū
venenū blāda locutio. Vale mi Friderice: Germaīcę nobilitatis dec⁹: & an
tiquę religionis imitator. Ex Spiris pridie Kal̄. Aprilis. Anno chriſti Mil=
leſimo quadringenteſimo nonageſimo ſeptimo.

UVA. BHSC. IyR_035_4

3

Incipit epiſtola libelli de zelo chriſtiane religionis veterũ principũ Germanoꝝ.

Lluſtri & magnifico principi dño ſuo/dño Rudolpho duci Saxo=
i nię/Lupoldus de Bebẽburg decretoꝝ doctor(licet indignus)ſuus
clericus cũ recõmendatiõe ſui/votiuis ſemꝑ in dño ſucceſſibus ꝓ=
ſperari. Suggerit mihi celebris tuarũ fama virtutũ/vt ex quo paruitatis cõ=
ditio:excellẽtię tuę me cõplacere nõ ſinit:cõplacendi ſaltẽ affectũ aliquali
ſigno demõſtrem. Libellũ igiť de zelo chriſtianę religionis veteꝝ Germa
noꝝ principum/qui apud eoſdẽ(ꝓut infraſcripta ipoꝝ deuotiſſima teſtãť
opa/multis vt reor Germaię principibus modernis ignota)ꝑfectiſſime di/
uina fauẽte gratia viguit/ex diuerſis antiquoꝝ ſcriptis ꝑ me collectũ:cui⁹
notitia legationi(quã ſuꝑ concordia inter ſacroſanctã romanã eccl'iam/et
ſacrum regnũ & imperiũ attemptanda pridẽ aſſumere decreuiſti)congru=
ere mihi videť:in ſignũ affectus cõplacẽtię tuo glorioſo nomini dedicaui.
Eundem libellũ/pręmiſſo proemio per decem & ſeptẽ (vt in proſecutione
ipſius patebit)capitula diſtinguendo.

Incipit proemium libelli de zelo

chriſtianę religionis veterum principum Germanorum.

Egiť in eccl'iaſtico.xliiii.c.in prin.laudemus viros glorioſos/et
parentes noſtros in generatione ſua. Ad quas laudes ex eo ma
i xime teneri videmur obnoxii/quod parentũ merita/qbus ſe di=
gnos laude monſtrarũt:filiis ac poſteris ſępius ꝓfuiſſe noſcũť.
Phinees nanq ꝓpter zelũ quo zelatus ꝑ deo:iſraelitam cũ madionita co= Phinees
eunte occidit:ꝓ ſe ac ſemie ſuo/a deo recepit pactũ ſacerdotii ſempiternũ. ps.105.
vt patꝫ Numeri.xxv.c. & de hoc facto legiť in canone.xxiii.q.iiii.ꝙ chri/
ſtus.&.ii.q.vii.c.nos ſi.§.his ita ſecundo. Regis etiã Dauid meritũ:ſerua
uit poſteris ſuis multo tpe regnũ Iuda. vt ex.iii.li.Regũ.xi.ca.colligiť eui
dẽter. Hinc etiã eſt ꝙ lex ciuilis ob dignitatẽ pris (q̃ conferť ꝓpter laboris
meritũ vt C de offi.magi.offi.l.nemo.&.lxi.di.miramur i fine)dat liberis
priuilegiũ originis. vt patet.ff.de ſenato.l.emancipatũ.& C de quęſti.l.di
uo. Ex his quoq paretũ laudib⁹:nõ ſolũ filii & poſteri/ſed etiã extranei ad
faciendũ ſilia opa digna laudib⁹:ex cõparatõe ꝓcedẽtiũ ſępius accendũť.
Pręmiſſis itaq/nõ tam digna q̃ debita cõſideratiõe penſatis:inuocata ſan/
ctiſpiritus gr̃a:laudes eximias veterũ Germanoꝝ principũ:ex zelo chriſti
anę religionis eoꝝ dũtaxat aſſumptas:quo(ꝓut ex dicendis patebit)plus
cęteris chriſtianis prĩcipib⁹ claruerũt:ex diuerſis hiſtoriis ſeu cronicis/ſan
ctoꝝq legẽdis/ꝑtim etiã ex ſacris canõibus collectas:in ſubſcripto libello/
hũili ſtilo hiſtorico referre decreui. Laudes autẽ veterum regũ ſeu princi=
pum/occidentalis ſeu gallicę frantię/qui poſt diuiſionẽ totius regni franco

UVA. BHSC. IyR_035_4

rum tꝑe filiorũ imperatoris Ludouici primi factam/eidem Frantię pręfue/
runt: nec nõ veterum regũ Anglię/huic libello libens inſererem/ſi de geſtis
eorundem regum/originalium hiſtoriarum ſeu cronicaꝝ copia mihi foret.
Frantię regel Scio enim ꝙ reges dictę Francię / a tꝑe Karoli magni citra/de genere ipſius
Karoli deſcenderũt. vt etiam patet ex. de iudi. c. nouit ver. nec illud. quod
tamen quo ad aliquos eoꝝ intelligitur de linea materna/ſecundũ ea q̃ pla=
ne notat hiſtoria ibidem. de quo etiam legitur in ſpeculo hiſtoriali li. xxxi
Carolus c. cxxvi. Qui Karolus fuit francus germanicus/vt in tractatu de iuribus re=
Anglię reges gni & imperii plenius declaraui. Veteres etiã reges Anglię/vſq; ad tempo=
ra Guilhelmi comitis Normãnię(qui Araldo rege Anglorum cum multis
milibus hominũ occiſo/tꝑe imperii Heinrici quarti/ſub anno dñi. M. lxvi
in Anglia regnare cępit) de genere Saxonum Germanoꝝ (ꝓut plures te=
ſtantur hiſtorię)deſcenderunt. A pręteremittendis igiť eorundem regũ lau
dibus/pręmiſſa me retrahit neceſſitas/nõ voluntas. Saluo ꝙ pauca de ip=
ſorũ laudibus ex cronica Martini ſumpta/laudibus additiam veterũ prin=
cipum Germanorum.

Capitulum primũ de zelo catholice fidei

veterum principum Germanorũ: quo accenſi nunq̃ a rectitudine fidei de=
clinarunt.

ſ I veterum catholicoꝝ principum ſcruteñť hiſtorię/ac eoꝝ diligen
ter geſta penſentur: ex eiſdem hiſtoriis euidenter apparet/veteres
Germanos reges ſeu principes/ſingularem chriſtianę religionis ze
Germani re/ges & princi/pes nunq̃ a re/ctitudie fidei/declinarunt. lum (conſideratis deuotiſſimis ipſorum infraſcriptis operibus)ꝑ cęteris mũ
di pricipibus habuiſſe. Sed quia fides catholica: eſt chriſtianę religionis ini
cium (iuſtus enim ex fide viuit/ Abacuc. c. ii. ad Hebre. x. &. xxiiii. q. i. c.
vbi ſana)nihilq; clarius reſplendet/in principe q̃ recta fides. C. de ſum. tri.
inter claras. circa prin. Ideo de zelo chriſtianę religiõis veterũ Germanoꝝ
principum tractaturus/Primo de zelo catholicę fidei/eorũdem principum
inchoãdo ſermonem: dico/ꝙ pręcipuus carholicę fidei zelus veterum prin/
cipum Germanorum apparet ex eo/ꝙ poſtq̃ fuerũt chriſto(qui fundamẽ
tum eſt fidei)donante/nomen chriſtianitatis aggreſſi. nullus eoꝝ a rectitu
dine catholicę fidei: etiã ſemel: legitur deuiaſſe/ſed potius eiuſdem fidei ꝓ
feſſores firmiſſimi permanſerũt. Talis autẽ fidei catholicę firma ſoliditas/
in cęteris mundi principibus paſſim reperta nõ eſt. Multi nanq; priſci Ro=
manoꝝ principes: qui ante tranſlationem imperii de gręcis in ꝑſonam Ka=
roli magni ad Germanos factã/eidem imperio pręfuerunt/poſt chriſtianę
Conſtancius Arrianus fidei profeſſionem in hęreſim lapſos fuiſſe conſtat. Arrius enim hęreticus
ſuiq; ſequaces locum familiaritatis apud Conſtantium imperatorem Con=
ſtantini magni filium acceperunt: eumq; in erroris ſui conſortium declina=
runt: vnde impietas arriana eiuſdem Cõſtantii fulta pręſidio: exiliis/carce
Athanaſius epiſcopus ribus/& variis afflictionũ modis/primo Athanaſium/Alexandrinũ epm/

UVA. BHSC. IyR_035_4

deinde omnes nō ſuę partis epiſcopos extitit perſecuta / vt in Euſebii Got=
fridi Viterbienſis / & Martini cronicis plenius continetur. Hic Athanaſius
(vt refert cronica Euſebii) a facie Conſtantii fugiens / ſub anno dñi. cccxlv.
a ſancto Maximino Treuerorum epiſcopo receptus eſt / ibiq; vt refert cro=
nica Martini ſymbolū Quicunq; vult / contra Arrianos conpoſuit. Arrius — *Arrius*
autem cum ſuis ſequacibus inęqualitatem perſonarum ſancte Trinitatis aſ
ſeruit: de cuius errore loquūtur canones. xxiiii. q. vlti. c. penul. ver. Arria/
ni. & xv. di. c. i. circa prin. Item Iulianus imperator nepos Conſtantini — *Iulianus apoſtata*
magni de quo legit. xi. q. iii. c. Iulianus. apoſtotauit a fide / intantum ꝙ ve=
niens ad templa paganorum ſacrificauit ydolis / primoq; ſubiectis talia co=
lere ſuadebat. Demū varia edicta contra chriſtianos ſtatuens / multi ex eis
fuerunt martirio coronati / ꝑut hęc & alia nephanda de eo in prędictis cro=
nicis continent. Item Valens imperator (qui regnauit primo cū Valenti= — *Valens*
niano fratre ſuo) arriana labe pollutꝰ / poſt mortē dicti fratris ſui multas ꝑ — *Valentinianus*
ſecutiones intulit chriſtianis. nam ſacerdotes dei exiliabat / monachos mili
tare cogebat / & militare nolentes occidi mandabat / vt in prędictis cronicis
continet. Idem etiam Valens Gotis petentibus / vt eis mitteret prędicato — *Goti arriani.*
res & doctores / qui eos catholicam fidem inſtruerēt / miſit eis Arrianios do
ctores / ſicq; omnis illa gens arriana facta eſt / vt in cronica Euſebii contine=
tur. Item Anaſtaſius imperator (de quo fit mētio. xix. di. § hoc autem. & — *Anaſtaſius*
xvi. q. vii. c. ſane) fuit (vt refert cronica Euſebii) hęreſi Eutitiana pollutus / — *Euticiana hęreſis*
vnde (vt refert cronica Martini) nec eccleſiarum iura ſeruauit / ſed hęreticis
fauens / chriſtianos extitit perſecutus. hęreſis vero prędicta / chriſtum non
duas naturas / ſed vnam tantū / diuinam ſcilicet habuiſſe naturam affirmat
vt patet. xxiiii. q. penul. ver. eutitiani / & xv. di. c. i. ver. q̄rta. & xvi. diſ.
c. ſexta ver. quarta. Itē imperator Iuſtinianus primus / qui leges abbreui — *Iuſtinianus primus*
ans renouauit / fecitq; legum codicem ſingularem / in hęreſim prędictā euti/
cetis corruit / hunc tamen Agapitus papa (quem cōmendat canon / de. cō.
di. i. Agapitus) ab errore huiuſmodi (vt dicūt ꝑdictę cronicę) reuocauit.
Item impator Heraclius a Sergio patriarcha Cōſtantinopolitano / & aliis — *Heraclius*
quibuſdam hęreticis circumuentus / in dictam eutitianam hęreſim incidit /
vt in prędictis cronicis continet. Item imperator Conſtans qui & Con= — *Conſtans*
ſtantinus dicebatur / filius Conſtantini tertii / & nepos Heraclii prędicti ſe=
ductus a Paulo patriarcha Conſtantinopolitano / in peruerſum dogma in/
cidit / ꝙ vnam voluntatem & vnam operationē aſtruebat in chriſto / ꝓpter
quod idē imperator multos chriſtianos verberibus / ꝓſcriptionibus / & exi/
liis / condemnauit. contra hoc dogma Martinus papa primus / Romę cele=
brato concilio / Paulum prędictum / & alios quoſdam huius erroris ſectato
res / ſeu doctores / anathematizauit: quibus agnitis prędictus impator pa=
pam Martinū / Conſtantinopolim vocauit / & per eum Criſone in exilium
mittitur / ibiq; moritur multis miraculis choruſcando Criſone. Poſt hoc tą

UVA. BHSC. IyR_035_4

Cõſtantinus quartus

Iuſtinianus ſecundus

Leoncius

Cõſtantinus prim⁹ papa

Philippus ſecundus

men dictus imperator ſub Vitaliano papa eãdem hereſim abdicauit. Filius quoqꝫ ipius Conſtantinus quartus/contra dictam hereſim / ſextam vniuerſalem ſynodum Conſtantinopolim (preſentibus legatis Agathonis pape) celebrari fecit. vt in ꝑdictis cronicis plenius continet. & de hac ſynodo habetur: xvi. di. habeo/&.c. ſexta. Itẽ imperator Iuſtinianus ſecundus /filius iam dicti Conſtantini/ſextam ſynodum predictam nitit infirmare. Sergiumqꝫ papam in hoc ſibi reſiſtentem fruſtra turbare molit. Nam Leoncius patricius (qui & Leo dicebat) adiunctis ſibi multis cõplicibus Iuſtinianũ apprehendit/eumqꝫ naſo preciſo in quandam inſulã relegauit/ ipſeqꝫ poſt eum aliquo tempore imperauit. Poſt hoc tamen idẽ Iuſtinianus recuperauit impium: vocanſqꝫ papam Conſtantinũ primũ cõſtantinopolim: ipm honorifice ſuſcepit/ ac proſtratus in terram ꝓ ſuis peccatis intercedere poſtulauit/ cuncta eccleſie Romane priuilegia renouando: prout in dictis cronicis plenius continetur. Item imperator Philippus ſecũdus /deceptus a quodam monacho incluſo heretico/congregauit ſynodum pſeudo epiſcoporum/& abiecit ſanctam & vniuerſalem ſextam ſynodum predictã / omneſqꝫ imagines & picturas eccleſiaſticas auferri precepit: ꝓpter quod conſtantinus papa predictus/ eum denũtiauit hereticum /& Romani imaginẽ ſui nũmiſmatis recipere noluerũt: vt in ꝑdictis cronicis plenius continet.

Leo tercius

Item imperator Leo tercius / a quodam apoſtata fidei ſeductus/in chriſtianos & eccleſias dei ac ſanctam religionẽ impius erat. ꝓcepit quippe imagines dei ſancteqꝫ dei genitricis / & aliorum ſanctorum deponi/ & incendi. & quia multi de populo huic impietati cõſentire noluerunt: eo iubente fuerunt decollati. ꝓ quo errore / Gregorius papa tertius/eum inſcriptis (licet inuanum) multum redarguit. vnde idem Gregorius / ſibi Romane vrbis & Italie ptohibuit dari tributa. ac ſynodo multorũ epiſcoporum Rome per eum habita / venerationes ſanctarum imaginum cõfirmauit: & violatores anathemate cõdemnauit/ꝓut hec in predictis cronicis latius continent. De huius etiam erroris reprobatione habet in canonibus. xxii. q. iiii. actione/ad idem de con. di. iii. perlatũ. Item imperator Cõſtantinus eiuſdẽ Leonis filius/ipietatum patris ſucceſſor extitit/primo quidem a deo/& intemerata ipius genitrice/& omnibus ſanctis abſcedẽs / magicis fuit maleficiis ac cruentis demonũ ſacrifitiis delectatus. conuocata etiã ſynodo precepit depoſitionem fieri imaginũ dei / ac ſanctorum/perſecutionibus inſuper ſanctarum eccleſiarum / peremptiõibus clericorum & monachoꝝ maliſqꝫ variis ſic eccleſiam dei perſequitur/qꝫ veſaniam Diocletiani & ceterorũ veterum tirannorũ tranſcendere videbatur. prout in antedictis cronicis & in ſpeculo hiſtoriali. li. xxiiii. c. clxvii. plenius continet. Preterea quãplurimi aliarum nationum reges ſeu principes ſicut reges Oſtrogothoꝝ/Veſegothorum / Vandalorum/ Longobardorum / & quarundam aliaꝝ gentiũ/ vt patet ex multis hiſtoriis ſeu cronicis / erant heretica prauitate polluti/ex

Cõſtantinus quintus

Multi reges heretici

UVA. BHSC. IyR_035_4

quo eccleſia dei ab eiſdem multas & grandes perſecutiones pertulit & preſ
ſuras. & vt circa hoc de pluribus pauciſſima dicā/Theodericus rex Oſtro=
gothorū qui pluribus annis poſſedit Italiam (de quo loquit̄ canon de cō.
di.i.eccleſias/&.xvii.di.§.hinc etiam/&.xix.di.Anaſtaſius) intantū arria/
na perfidia maculatus extitit/ꝙ ipſe ſanctę memorię/Iohānem papam pri
mum/& quoſdam conſulares viros ad imperatorem chriſtianiſſimū/Iuſti/
num ſecūdum/Conſtantinopolim direxit/de qua legatione fit mentio in
prędicto canone.eccleſias.mandans illi minādo/ꝙ niſi Arrianis hęreticis
eccleſias quantocius redderet/eoſq̧ in pace degere ſineret/ipſe omnes in
Italia perimeret chriſtianos. Qui cum ab eodem Iuſtino digne ſuſcepti fu=
iſſent/magnis eum rogabāt fletibus/vt ſuę legationis ſeriem (quāuis eſſet
iniuſta) libenter exciperet/in hoc peritury Italię conſulendo: Iuſtinus autē
neci chriſtianorum compatiens/eis quod petebant cōceſſit. & de Arriano/
rum eccleſiis ſuperſedit. Theodericus vero iniquitatis rabie ſtimulatus: Io
hannē papā/& nuncios ꝑdictos poſtq̄ redierūt/ꝓ eo ꝙ a Iuſtino digni ſu=
ſcepti eſſent: Rauēnę carceri mācipauit/& famis afflictōe ꝑemit. hęc & alia
nephāda/de rege Theoderico ī cronica Euſebii ſub geſtis imꝑatoris Valē/
tis/& ī cronica Martini ſub geſtis Iuſtini ꝑdicti pleni⁹ cōtinent̄. Ex regib⁹
vero Veſogothoꝝ Leonigildus q̄ regnauit in finib⁹ Hiſpanię: intātū erat
Arrianę ꝑfidię deditus: ꝙ Hermigildū filiū ſuū/ꝓ fide catholica ꝑ eū detē
tū/corpus chriſti a quodā Arriano epiſcopo in die ſancto paſchę recipere
renuentem/per ſuos apparitores interfici procurauit. vt patet non ſolum
ex cronicis prędictis/& ex ſpeculo hiſtoriali.li.xxii.c.cxxxv. ſed etiam ex
canone.xxiiii.q.i.Cepit/&.i.q.i.Superueniēte. Ex regibus autem Van=
daloꝝ Hunericus rex qui regnauit in Affrica/ſub anno domini.cccLxxxvi
plus quam.cccc.xxxiiii.epiſcopos catholicos exiliauit/quibuſdā linguas
abſcidit/qui tamen loquebantur. quorum beatus Gregorius in libro dia=
logorum meminit/vt in cronica Euſebii contine t̄/de cuius multimoda per
ſecutione in chriſtianos/in ſpeculo hiſtoriali.li.xxi.c.Lxxvii.& pluribus ca
pitulis ſequentibus multa narrantur. Item Craſamundus rex Vandaloꝝ
hęreſi Arriana infect⁹/catholicas clauſit eccleſias: & epiſcopos.ccxx.ī ſar/
diniam exilio relegauit/vt in cronica Martini/& in ſpeculo hiſtoriali.libro
xxii.c.iii.continetur. Ex regibus autem Lombardorum Ruther⁹ rex (vt
refert cronica Euſebii ſub geſtis imperatoris Iuſtini ſecūdi) fuit Arriana hę
reſi maculatus/ita ꝙ eius tempore inter epiſcopos ciuitatum ſui regni vnus
erat catholicus/& alter Arrianus. Plura inſuper alia nephanda per reges
dictarum/& quarundam aliarum nationum hęreticos/contra dei eccleſiā
(vt ex diuerſis hiſtoriis ſeu cronicis videri poteſt) perpetrata noſcunt̄. No
ſtris autem glorioſis principibus tanta catholicę fidei firma ſoliditas/ac ſo
lida firmitas inerat/ꝙ nullus ex eis gratia chriſti (qui fundamentū eſt fidei
vt.i.ad Corinth.iii.c.&.i.q.i.Cum Paulus/& extra de ſumma trinita.c.

Theodericus rex Oſtrogo/thorum

Iuſtinus ſecundus

Leonigildus rex Veſogo/thorum

Hunericus rex Vandalorum

Craſamūdus

Ruther⁹ rex Lombardoꝝ

Nota ꝑpetuo ꝓ laude Ger/manorū principum

UVA. BHSC. IyR_035_4

vno in prin.in cle.)eos miſericorditer protegente in aliquam damnatam
hereſim legit̃ incidiſſe .ꝑpter quod ſatis patet/maiorem chriſtianę religio
nis zelum / in eiſdem q̃ in cęteris mundi veteribus principibus viguiſſe .ab
hoc autem iṗorum laudis pręconio / reges veteres occidentalis Frantię ac
Anglię non excludo/ſed potius(vt ex dictis in ꝓhemio apparet) includo/
& idem in ſequentibus .xi.capitulis intelligo repetitum.

Capitulum ſecundum de zelo catholice fi

dei veterum principum Germanorum / quem ad dilatandam fidem catho
licam habuerunt.

C Atholicę fidei zelus q̃ apud veteres principes Germanos viguit/
non ſolum ex iṗorum fidei firmitate/ſed etiam ex eo ꝙ ad dilatã/
dam fidem catholicam/nedũ in ſuis regnis/ſed & infinitimis regio
nibus deuotam ſollicitudinẽ & ſtrẽnuam adhibebãt operam/liquido ſci=
ri poteſt. Nam licet antiqui reges Francorum/quoꝝ regnum nobiliſſimũ
ab Aquitania protendebatur vſq; in Barbariam: cuiuſq; regni Germania
fuit principiũ & origo (vt in tractatu de iuribus regni & imperii.c.i.ſcripſi)
totam eandem Germaniam (Saxonia & Friſia exceptis) ſub ſua tenuerint
Clodoueus rex Francorũ — poteſtate: nunq̃ tamen per eoſdem reges a tempore Clodouei regis Fran=
corum (qui primus inter eos fidem chriſti aſſumpſit/ ac per beatum Remi=
gium Rhemẽſem archiepiſcopum baptizatus extitit) vſq; ad tempora Pi
pini. & Karoli magni ſui filii regum Frãcorum / idolorum cultura fuit plene
Pipinus — a pp̃lo Germãię extirpata. Per hui⁹ ergo Pipini deuotã & ſtrẽnuã opam/
Bonifaci⁹ epiſcop⁹ Moguñtinus — mediãte p̃dicatiõe beati Bonifatii archiep̃i Moguntineñ/ q̃ ad p̃dicãdum
verbũ dei a ſede ap̃lica legatus/Germanię deputat⁹ fuerat.pp̃lus Germa
nię relictis ſuperſtitionibus variis/ad fidem catholicam (exceptis Saxoni=
bus & Friſonibus/qui tempore Pipini nondum omnes fidem chriſtianam
ſuſceperant) diuina ſuffragante clementia eſt conuerſus. Pręmiſſa ex hiſto
ria Francorum / ex cronicis/Euſebii/Gotfridi viterbieñ/& Martini/ac etiã
legendis Remigii/& Bonifatii/p̃dictorũ plenius colligunt̃. De facto etiam
iſto aliquid loquunt̃ ſacri canones.xi.q.iii.anteceſſor/&.c.ꝙ prędeceſſor
Carolus magnus Saxonia — Poſt hoc mortuo Pipino ac regnante Karolo magno eiuſdem Pipini filio/
gens totius Saxonię (quę vt refert hiſtoria Francoꝝ) Germanię ꝑs eſt ma=
gna/& eius q̃ a francis incolit̃/duplũ in latitudine habere putatur/ cum ei=
dem in longitudine poſſit eſſe cõſimilis) ac etiã gens totius Friſię non tam
per prędicationem verbi dei/q̃ per multorum bellorum triunphos per di=
ctum Karolum contra eaſdem gentes magnifice habitos: ad regni Franco
rum ſubiectionem/& ad fidem chriſtianam pariter acceſſerunt/prout hęc
in hiſtoria & cronicis prędictis/ac etiam in multis ſanctorum virorũ & pa=
trũ legendis plenius continẽtur. Hanc autẽ conuerſionem tocius populi

UVA. BHSC. IyR_035_4

Germanię/immenſum dei benefitium/reges Francorũ chriſtiani/de anti=
quo regum Francorum genere deſcendentes/anteceſſores Pipini & Karoli
magni/minime conſequi meruerunt. ſed ſalutifera hęc conuerſio per deuo
tam & ſtrenuam horum regum operam/fuit fœliciter conſumata. Intan/
tum vero Karolus magnus/fidei catholicę dilatationẽ zelat⁹ extitit: ꝙ idẽ
(vt refert hiſtoria Francorum)omnes Saxones/qui multum idolorum cul Saxones con
tui erant dediti/pro conſeruanda fide catholica/ſub anno domini.dccCii. uerſi ad fidẽ
ab omni tributo exemit/eoſqꝫ tocius agriculturę ſuę ac nutriturę/decimas
deo/& eius ſacerdotibus dare iuſſit. Deſtinauit autem glorioſus rex Ka=
rolus ad opus prędicationis verbi dei/genti Saxonum & Friſonum/plures
epiſcopos/inter quos ſanctus Vilebaldus Bremenſis/ſanctus Hildegernus Vilebaldus.
Alberſtadenſis/prius Catalanenſis epiſcopus/ſanctus Linderus frater Hil Hildegernus
degerni prędicti/Mumdegardenordenſis/& ſanctus Willebrordus Traie Lynderus
ctenſis/eccleſiarum primi epiſcopi/tam ſanctitate vitę/ q̃ miraculorum te/ Vuilebrord⁹
ſtimonio inſignes habenť/vt ex legendis eorundem ſanctoꝝ/& ex hiſtoria
Francorum poterit apparere. Sciendum tamen eſt/ꝙ Pipinus pater Ka=
roli/ſanctum Willebrordum prędictũ / per papam in epiſcopum cõſecrari
fecit /ipmqꝫ primo ad prędicandum verbum dei/genti Friſonum deſtina= Friſones ad
uit/vt patet in ſpeculo hiſtoriali.li.xxiiii.c.xxxiii.ſed eiuſdem gentis con= fidẽ veniunt.
uerſio:ac ſedis epiſcopalis in Traiecto inſtitutõ/tpe quo Karol⁹ dictã Fri=
ſiam paterno regno ſuperaddidit/facta noſcunť: vt in eiuſdem ſancti legẽ=
da plenius continet. Idem etiam Karolus multos(vt refert cronica Got/ Hiſpani con
fridi)de Hiſpania conuertit ad fidem. Legitur inſuper de prędicto Karolo uerſi.
in ſpeculo hiſtoriali.li.xxv.c.xvii.ꝙ expugnata per eum Hiſpania/dimiſ
ſiſqꝫ ibidem exercitibus/iuit in Galitiam ad ſanctum Iacobum /& quos in Galitia
illa patria chriſtianos reperit ędificauit. apoſtatas vero aut peremit/aut
in exilium in Galliam deſtinauit.Refert etiam de ipo hiſtoria Francorum/
ꝙ ſub anno dñi.dcclxxx.progreſſus in Saxoniam/venit ad Albim fluui=
um/in ipſo itinere in loco qui dicit Horheim:Bardeganenſes & multi de
Nordundis fuerant baptizati. Item refert eadem hiſtoria/ꝙ quidã prin
ceps Arrianoꝝ/ſeu Hunorum/Tudim nomine de Pannonia/cum magna Tudim pan/
parte Arrianũ venit/ſub anno domini. dccxcvi.ad Karolum magnum & nonius
ſe cum populo ſuo & patria Karolo tradidit.fuitqꝫ ipſe cum populo ſuo ba
ptiſatus. Pręterea Karolus magnus/in hoc ſincerum catholicę fidei zelum
habuiſſe dinoſcit:ꝙ regũ tranſmarinoꝝ ob hoc maxīe expetebat/vt chri/
ſtianis ſub eoꝝ dominio degentibus/cõmodũ aliquod/& cõſolatio ꝓueni
ret/eiſdeqꝫ chriſtianis quos in pauptate degere cõpererat/pecuniam illoꝝ
pauptati cõpatiens deſtinare ſolebat. ꝓut in hiſtoria francorũ/& cronica
Euſebii cõtinet.Item tpe impatoris Ludouici primi Karoli magni filii/Ha Harald⁹ rex
raldus rex Danorũ/fuit cũ vxore & filiis magnaqꝫ pte Danorũ/ſub anno Danorum
dñi.dccc.xxxii.Mogũtię baptiſatus/q̃ rex & vxor eius ab eodẽ impatore

UVA. BHSC. IyR_035_4

ac imperatrice a ſacro fonte baptiſmatis ſunt ſuſcepti/hęc ex hiſtoria Frã=
coꝝ/& martini cronica colligũt. Deſtinauit etiã idẽ Ludouicus Danis et
Anſgari⁹ epiſcopus danos et Sueuos cõuertit. aliis in circuitu poſitis gẽtibus/ad prędicandũ verbũ dei/ſanctũ Anſgariũ
Hamaburgeñ. primũ epm/qui & Sueuos ſub anno dñi. dccc. xvi. ad fidẽ
cõuertit/vt in francoꝝ hiſtoria continet. Itẽ Ludouicus eiuſdẽ ludouici
Ludouicus rex barbarię et Germanię filius q primo rex barbarię/deinde poſt diuiſionẽ regni francorũ (de q̃ in
tractatu ꝑdicto. c. ii. ſcripſi) fact⁹ rex tocius Germanię/duces Bohemoꝝ.
xiiii. cũ ſequacib⁹ (vt refert cronica martini) baptizari & in fide chriſtiana
edoceri fecit. Idem etiam Ludouicus quendã archiepm/cũ aliis epiſcopis
Bulgari conuerſi ad fidẽ. pſbyteris & diaconibus ad regẽ & gentẽ bulgaroꝝ ſub anno dñi. dccc. xvii
(vt refert hiſtoria francoꝝ) cauſa ꝑdicãdi eis verbũ dei/deſtinare curauit
Carol⁹ terci⁹. Normãni cõuerſi ad fidẽ. Itẽ imperator Karolus tertius iam dicti ludouici filius: cũ cerneret Normã
nos a plaga ſeptentrionali Scythię inferioris egreſſos/Germaniã & galliã
ſuo tpe deuaſtare (de quoꝝ etiã feritate loquũt canones. vii. q. i. ſciſſitaris
et de cõ. di. i. cõcedimus) ipe regẽ eoꝝ Rhotifredum/data ſibi Giſla filia
regis Lotharii in vxorẽ/ac tota Friſia in dotẽ conceſſa/ſub anno dñi. dccc
lxxxii. baptizari fecit/ipmq; a ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepit. Et ab iſtis
normãnis vna ꝑs gallię (quã primitus occuparũt) Normania vocat. hęc ex
hiſtoria francoꝝ/et prędictis cronicis colligunt. Item Karolus rex frãcię
Rollo gallicę/Ludouici regis filius/cognomĩe Balbus/Rollonẽ ducem normãno
rum/xpianũ fieri fecit/& ei Gillam filiã ſuam in cõiugem: ac Normãniam
in regno ſuo in feudum tenendam dedit: qui in baptiſmo a Roberto comi
te Pariſienſi qui eum a ſacro fonte ſuſcepit Robertus vocatus eſt/vt in ſpe
culo hiſtoriali libro. xxv. ca. liii. & ſequenti/plenius continetur. Poſtq̃ au
Germanię regnum tem placuit deo (in cuius diſpoſitione regna conſiſtunt) ꝙ regnũ Germa=
nię a francis germanicis/de genere Pipini & Karoli magni deſcendentibus
Heinric⁹ primus. tranſiret ad Saxones: Heinricus rex prim⁹ huius nóis/Normãnos & Da=
nos ſub anno dñi. dccc. xxvi. (vt refert hiſtoria francorum) armis obtẽpe=
rantes ſibi fecit/& ab errore priſtino reuocatos/ferre docuit iugũ chriſti.
Apodricę Per eiuſdem etiã Heinrici diligentiã rex Apodricarum/ſub anno domini.
dcccc. xxxii. extitit baptizatus Sunt autẽ Apodricę quidã populi Sclauo/
rum/vt refert ꝑdicta hiſtoria francoꝝ ſub geſtis impatoris Ottonis ſecũdi
vbi de his & aliis ſclauoꝝ populis plane tractat. Idem etiã Heinricus ſub
Dani anno dñi. dcccc. xxv. Danos/qui nauali latrocinio Friſones incurſabãt/cũ
exercitu adiit/vicitq;: at tributarios eos faciens/regem eorũ nomine Miba=
ni baptizari fecit: hęc in hiſtoria francoꝝ ſic ſcripta legunt. Itẽ rex Otto
Otto primus primus ꝑdicti Heinrici filius (qui & magnus ꝓpter celebres belloꝝ eius vi
ctorias/eſt vocatus) Danis ſibi reſiſtẽtibus/quos pater ſuus vt prędixi/bel
lo cõpreſſerat/bellũ intulit: in quo Saxonibus & danis viriliter pugnãtib⁹
tãdem Dani victi ad naues ceſſerũt: ac Saxones victoria ſunt potiti. Poſt
Haroldus danorum rex hęc pactis initis Haroldus rex Danoꝝ: Ottoni ſub anno dñi. dcccc. lii. ſub
icitur/& ab eo regnum ſuſcipiens/xpianitatem in Dania ſuſcipi permiſit.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Idemq; rex cū vxore ac filio paruulo/quem rex Otto de ſacro fonte leua=
uit extitit baptizatus/Licet enim Dani(iuxta ea q̄ ſupra de Ludouico pri
mo in hoc capitulo ſcripſi)ab antiquo xp̄iani fuiſſent/erant tamen adhuc
illo tp̄e(vt refert hiſtoria Francoꝶ)gentili ritu idolis ſeruientes. Item le=
gati Helenę reginę Rugorū/ad eundē Ottonem/ſub anno dn̄i.dcccclxx. Helena regi/
venientes/Epiſcopos & preſbyteros eidem genti tranſmitti petunt.quorū na Rugorum
petitioni multū gauiſus rex Otto conſenſit/venerabilem virum Libutium
ex cęnobitis monaſterii ſancti Albani Moguntineñ.genti pręd ictę ad p̄di Libutius
cationis verbi dei offitiū deputando.quem archiep̄s Bremeñ. eidē gēti in
epiſcopū conſecrauit.Cunq; Libucius anteq̄ iter eundi ad gentem Rugoꝶ
arriperet/obiiſſet/Adalbertus ex cęnobitis monaſterii Sancti Maximini Adalbertus.
Treuerenſis/ad hoc opus mittendus eligitur.quem piiſſimus rex omnibus
quibus indigebat copiis munitū/ſub anno dn̄i.dcccclxi.p̄fatę genti hono/
rifice deſtinauit. Idem etiam rex Otto vniuerſos Sclauoꝶ populos/quos Sclaui fidem
pater eius vno grandi bello domuerat/ſuo ſubiecit imperio/ipſoſq; tanta recipiunt
deinceps virtute cōſtrinxit/vt tributū & xp̄ianitatem pro vita ſimul & pa=
tria gratanter ſuſciperent.fuitq; ſub anno dn̄i.dcccclx.quaſi totus in Scla=
uonia gentiliū populus baptizatus.Hęc om̄ia de Ottone p̄dicto in hiſto/
ria Francoꝶ plenius continent. Hęc autem Sclauonia(vt refert dicta hi Sclauonicę
ſtoria ſub geſtis Ottonis ſecūdi)dicitur eſſe decies maior Saxonia/pręſer= ſitus
tim ſi Boęmos/& eos qui trans Oderā fluuium ſunt Polonos/qui nec habi
tu nec ideomate differunt in partem adieceris Sclauonię. Item imp̄ator Heinricus ſecundus
Heinricus ſecundus:regi Hungaroꝶ/qui poſtmodū in baptiſmo Stepha Stephanus
nus eſt vocatus/tam ip̄m regem(eidem ſorore ſua Giſla in matrimonium rex hungarię
copilata)q̄ totum ipſius regnum ſub anno domini.M.ii. ad fidem chriſti
vocauit.hunc regem Stephanum/tanq̄ ſanctum (pro eo ꝙ ꝑ ip̄m inicium
chriſtianę fidei ſuſceperunt)omnes Hūgari venerant.pręmiſſa in hiſtoria
Francorum/ac in Euſebii & Gotfridi cronicis/ac etiam in legenda ſeu vita
eiuſdem Heinrici plenius continent. Poſt hęc quoq; multę alię infideliū
nationes/ſicut Pruſcię & Liuonię gentes/ex deuota & ſtrēnua procuratōe Pruſcia
diuerſorū veterum principū Germanorum/ꝑut ex diuerſis ſcriptis & etiā Liuonia
ex his quę in Germania referri freq̄ēter audiuimus/conſtare poterit ad fi
dem chriſti eiuſdem ſuffragante gratia ſunt conuerſi. Pręterea zelus eo=
rundem principum quē ad dilatandā fidem catholicam habuerunt:etiam
patere poteſt/ex celeberrimi ſtudii Pariſienſis inſtitutione:circa cuius inſti Inſtitutio ſtu
tutionem/ſciendum eſt/ꝙ quedam cronicę referūt/ꝙ duo monachi Scoti dii pariſieñ.
de Hybernia i ſcripturis ſacris/& in ſęcularib⁹ eruditi:de Britania ad litt⁹
Gallię peruenerunt:qui cottidie ad populos emendi gratia conuenientes
clamabāt dicētes. Si quis ſciētię cupidus eſt/veniat ad nos/ & accipiat eā/
nam venalis eſt apud nos Tam diu conclamata ſunt iſta/donec ab huiuſ/
mōi ſermone admirantibus/ad Karoli magni glorioſiſſimi regis audientiā

UVA. BHSC. IyR_035_4

ſunt prolata. Qui celeriter illos ad ſuam pręſentiā euocatos/q̄d ꝑ ſcientia peterēt requiſiuit? Qui pro ipa: loca tantū oportuna/ & aīas ingenioſas: ac pro victu & veſtitu neceſſaria ſe petere reſponderūt. quo audito ille ingenti repletus gaudio/ vnum eoꝝ in Italiam/ cui monaſteriū ſancti Auguſtini apud papiam cōmiſit ad docendū direxit/ alterū vero Clemētem noīe/ cui ad docendū multos pueros cōmēdauit/ fecit in Gallia Pariſius reſidere/ eidē et pueris victualiū neceſſaria miniſtrādo. Quibus auditis Altuuinus de natiōe Angloꝝ doctiſſimi Bedę diſcipulus/ cū ſociis in oībus ſcripturis exercitatis/ ad dictū Clementē Pariſius ad docendū venit/ vbi eorū doctrina fructificauit in tantū/ ꝙ gallici antiquis romanis & Athenienſibus ęquarētur: ꝓut hęc in ſpeculo hiſtoriali li. xxiii. c. clxxiii. plenius cōtinent. Alię vero cronicę (vt in libro & c. predictis & etiā in cronica martini patet) referūt ꝙ ꝑdictus Altuuinus: qui fuit quondam ipius Karoli eruditor/ ſtudiū de vrbe Romana Pariſius tranſtulit/ quod de gręcis prius tranſlatū extitit ad Romāos. Sed ſiue prima ſiue ſecūda/ circa inſtitutiōem dicti ſtudii vera ſit aſſertio/ conſtat tamen ſtudiū hmōi vel ex Karoli magni inſtitutiōe: vel ſaltem ipius inſtitutionē per eius opem ac opam ꝓceſſiſſe. Pręmiſſa de inſtitutione ſtudii Pariſienſis dicta intelligenda ſunt/ quo ad inſtauratiōem ipius in pagina diuīa dumtaxat/ nam longe ante tp̄a Karoli magni/ tp̄e ſcilicet Boetii ſtudium liberaliū artium & philoſophię Pariſius viguit/ vt patet ex libello/ quē de diſciplina ſcolarium cōpilauit. Erat autē Boetius tp̄e Theoderici regis Gottoꝝ/ qui tp̄e imperii Zenonis imp̄atoris regnauit in Italia/ & hic Zeno (vt referunt predictę cronicę) ſub anno dn̄i. cccclxxiii. imperare cepit. Sed Karolus ſub anno dn̄i. dcclxix. regnare cępit/ vt in Frācorum hiſtoria continet. Ex huius autē ſtudii Pariſienſis inſtitutōe/ ipſiuſ ꝗ laudabili vſ ꝗ ad pn̄s tp̄s continuatione/ certū eſt multas hereſes ꝑ prę latos & alios litteratos viros/ qui in eodē ſtudio in diuina pagina/ & ſacris canonib⁹ profecerūt/ de finibus fidelium vſ ꝗ ad hęc tp̄a extirpatas fuiſſe/ ac in poſterum dante dn̄o extirpandas. pro quo bene facit. ex. ne cleri. vel mona. c. ſuper ſpecula iuxta finem. In hmōi vero ſtudii ac alioꝝ ſtudiorum mundi fauorem/ cōmodum & augmentū/ imperator Fridericus ſecundus: tam doctores q̄ etiam ſcholares priuilegiauit/ in his quę habent. C. ne fili. ꝓ patre in auten. habita Idem etiam Fridericus plures bonas & vtiles leges ad dilatandā fidem catholicam ędidit ꝓ exterminio hęreticę prauitatis/ quę ſunt ꝑ Bonifaciū papam. viii. inquātū dei & eccleſię ſanctę ſue honorem ꝓmouent/ & nō obſtant ſtatutis canonicis. approbatę. vt patet ex. de hereti. c. vt inquiſitiōis in prin. li. vi. quaꝝ legū plures ponūt in cōſtitutione eiuſdē Friderici. ad decus & decorē. in ti. de ſtatu. & cōſuetu. con. eccleſiaſti. liber. editis in. §. gazaros. §. ſtatuim⁹. §. ſi vero & . §. credētes coll. x. Cū igit vt ex ꝑmiſſis patet/ fides catholica. nedū in Germania/ ſed etiā in finitimis regionibus/ per deuotam & ſtrēnuam opam veterū principū Germanorum/ ſit plurimum dilatata/ & hęreſes extirpatę: ſatis ex hoc conſtat

Altuuinus Anglicus

Pariſienſis ſtudii initiū.

Boeti⁹ Si tamen ſuus ſit idem libellus nō vſ ꝗ quaq̄ affirmo.

Fridericus ſecundus.

UVA. BHSC. IyR_035_4

eoſdem zelū fidei catholicę ac chriſtianę religionis pręcipuū habuiſſe.

Capitulū tertiū de ſingulari diligentia ꝛ reuerētia quā erga diuinū cultū veteres Germani principes habuerūt.

Q Via catholicę fidei ꝓfeſſores /ad cultū dei potiſſime aſtringūtur: qui cultus latria dicit̄/iuxta ea q̄ notant̄ de cōſe.di.iii.venerabiles Nam inter decē dei pręcepta quę ꝑ ordinem ponunt̄ Exo.xx.c.& xxxii.q.vii.q̄d in omibus. in glo.ii.Primū eſt.nō adorabis deos alienos. Quod pręceptū xp̄s exponens dixit/dn̄m deum tuum adorabis/& illi ſoli ſerues/vt patet Math.c.iiii.ac etiā ad veneratōem & cultum ſanctoꝝ/qui dulia dicit̄/xp̄iani ad honorē diuini noīs aſtricti tenent̄:ideo cōſequenter reſtat videre de reuerētia & diligētia ſingulari/quā veteres Germani principes/erga dei & ſanctoꝝ cultum adhibere curarūt. Sciendum igit̄ eſt/ꝙ fidem/cultū diuinum/ac veneratiōem ſanctoꝝ/cū ſumma pietate ac reuerentia excolere ſtuduerūt/eundem cultū mente deuotiſſima ſedulo frequētando. Et vt circa hoc ex multis admodū pauca dicam: Karolomannus dux Francoꝝ/frater Pipini/ſe totum diuino tradēs cultui/Romam adiit/ibiq̄ȝ coram Zacharia papa/ſub anno dn̄i.dccxlvi.monachus eſt effectus: cūq̄ȝ in monaſtero(ꝙ ipe in mōte ſarapti in honore ſancti Silueſtri conſtruxit)aliquo tp̄e cōuerſatus religioſę fuiſſet:& Germani & Gallici Romam veniētes/ip̄m tanq̄ olim ſuū dn̄m viſitādo inq̄etarēt/ad monaſteriū montis Caſſini tranſiit/ibiq̄ȝ poſt vitā laudabilē in introitu monaſterii: beatam ſepulturā accepit.Hęc in hiſtoria Francoꝝ/ac Euſebii.Gotfredi.& Martini cronicis de ip̄o ſcripta legunt̄. Item Karolus magnus ꝑdicti Pippini filius/eccleſiā mane & veſꝑe ac nocturnis horis ac ſacrifitii tp̄e/ quoad valitudo ꝑmiſit impigre frequētabat/curabatq̄ȝ magnoꝑe/vt oīa quę in ea gerebant̄/cū maxima fierent honeſtate.ędituos crębro cōmonens/ne q̄d indecens aut ſordidū in eccl'iam inferre/vel in ea ꝑmitterent remanere:legēdi & pſallendi diſciplinā diligētiſſime emēdauit.Erat enim vtriuſq̄ȝ admodum eruditus/quāq̄ nec publice legeret/nec niſi ſubmiſſe & in cōmuni cantaret/vt in hiſtoria Francoꝝ & cronica Euſebii plenius continet̄. Item refert hiſtoria Lumbardoꝝ/ꝙ tp̄e dicti Karoli offitiū ambroſianū maxie dimiſſum eſt:& gregorianū(ad hoc autoritate Karoli magni plurimū adiuuāte)fuit ſolēniter publicatū. Itē idē Karolus offenſus de diſſonātia cātus eccleſiaſtici/inter Romāos & Gallos:& iudicans iuſtius eſſe de puro fonte/q̄ de turbato bibere riuo/duos clericos vt autenticū cantū a Romanis diſcerent/& Gallos docerēt Romā miſit.& primo ꝑ hos Metēſis eccl'ia/& ꝑ illā oīs Gallia ad cātus Romani ritū extitit reuocata/vt in ſpec.hiſto.li.xxiiii c.clxx.cōtinet̄. Itē idē Karolus ꝑ vniuerſum mundū ad ſcribendū nomīa actus/& obitus ſc̄toꝝ/nūtios miſit/q̄ ꝑ Yſnardū monachū in vnū volumē cōpilari fecit/vt in ꝑdicto ſpeculo.li.xxv.c.ii.plenius cōtinet̄.Idem Karolus anno impii ſui ſexto/per manū Pauli dyaconi ſui//quęq̄ȝ de ſcriptis ca=

Carolomannus

Carolus magnus

Yſnardus monachus

tholicoꝝ patrū decerpens/lectiōes vnicuiq; feſtiuitati couenīetes ꝑ circulū anni in eccleſia legendas cōpilari fecit/ vt in ſpeculo hiſtoriali.li.xxv.c.ix. narrat̄. Semꝑ quoq; dictus Karolus (vt refert cronica Martini) Romam ve

Lotharꝰ primus

niēs/de equo ad miliare deſcendit/& pedes eundo ꝑ vrbem oēs eccleſiaꝝ poſtes hūiliter deoſculari conſueuit. Item imꝑator Lotharius primꝰ nepos Karoli p̄dicti/ſe totū diuino cultui mancipauit. Nam ſub anno dñi. dccclv. imperio renūcians: in monaſterio Pruníenſi Treuereñ dioc; monachus efficit̄: ibidēq; in ſancte religiōis ꝓfeſſione diem clauſit extremū. vt in

Carolus tercius

hiſtoria Francoꝝ: & in dictis cronicis continetur. Item imꝑator Karolus tercius filius Karolomāni regis Barbarie: deū timens/ac ſanctionibus eccleſie deuotiſſime parens: pſalmoꝝ melodiis infatigabiliter intentus/ſpem et

Heinricꝰ primus

conſilia ſua deo cōmiſit. vt in Francoꝝ hiſtoria continet̄. Item rex Henricus primus huiꝰ nominis/de natione Saxonū (vt refert hiſtoria Frācoꝝ) in tantū dei cultum/ac defenſionem inopū & viduarū/diſciplinamq; pacis ſeruande/ſeculari p̄tulit dignitati: vt nullam circa Tirannos ab Italia effu-

Otho primus

gandos (qui quaſi mercenarii conductitii alter alteri ſuccedentes laniabant impium) operam dare poſſet. Item Otho primus eiuſdē Henrici filius: cōſueuit nocturnis & matutinis laudibus intereſſe. atq; vniuerſis ſolennitatibus ad veſperas & ad matutinas atq; ad miſſam / cū ꝓceſſiōe venerabili ep̄oꝝ ceterorūq; clericoꝝ/cū crucibus & ſanctoꝝ reliquiis ac thuribulis ad eccleſiam vſq; deduci ſolebat. vbi cū magno dei timore ſtabat/& ſedebat/ nil loquens niſi diuinū/vſq;dum oīa finita eſſent. indeq; ad cubiculū ſuū

Robertꝰ rex Gallie

cū multis luminaribus comitatuq; multo ſacerdotū: ducū: & comitū remeabat/vt in Francoꝝ hiſtoria continet̄. Item Robertus rex Frantie gallice/filius ſororis Othonis p̄dicti: in eccleſiaſticis cantibus nō mediocriter doctus/pulcherrimā ſequentiā Sanctiſpiritꝰ aſſit nobis gratia/ & quoſdā alios eccleſiaſticos cantus fecit/vt in ſpeculo hiſtoriali.li.xxv.c.cvii. pleniꝰ continet̄. Refert etiā cronica Martini de eodē/ꝙ tante deuotiōis erat/ꝙ in feſtis in aliquo monaſterio ꝓpter diuinū offitium eſſe conſueuit: & non ſolum cū monachis cantabat/verū etiam cappa ſerica indutꝰ chorū regebat/ vnde vt refert dicta cronica: cū quoddam caſtrū obſediſſet/dimiſſo exercitu ibidē: Aurelienas/ꝓpter feſtum Aniani ep̄i venit. & cū choꝝ regēdo alta voce ter agnus dei flectendo genua incepiſſet: muri caſtri quod obſederat funditus corruerūt. Ex p̄miſſis igitur & aliis que de his ſcripta legūtur: ſatis apparet p̄dictos veteres Germanos principes/ ſingularē quandā deuotionem reuerentiam & diligentiā/circa cultū habuiſſe diuinū. ex quo concludit̄ eoſdem xp̄iane religionis zelum p̄cipuū habuiſſe.

Capitulū quartū de magnificis defenſionibus Romane eccleſie contra tirannos: ꝑ veteres Germanos principes frequenter impenſis.

UVA. BHSC. IyR_035_4

c Vm ſacroſanctę Romanę eccleſię pōtifex: ſit in terris vicarius ieſu Papa vicari⁹
chriſti: vt patet extra de homici. ꝑ hūani. li. vi. & de trāſla. pręla. chriſti
c. i. & .ii. cū ſuis concor. Ipſa quoqꝫ Romana eccleſia mater & ma=
giſtra oīm fideliū/cunctarūqꝫ eccleſiaꝝ caput exiſtat/vt ſacri teſtanť cano=
nes. xii. di. nō decet. & .c. ꝑceptis. xxi. di. q̄uis. & .xxii. di. c. i. & .ii. & ext.
de ſum. tri. & fi. cath. c. damnamus iuxta fi. cū ſilibus. Tanto maiorē quis
zelum xp̄ianę religionis habere perpendiť: quanto eandē eccleſiam ac Ro
manū pontificem potioribus attollit beneficiis: & maiorib⁹ honoribus ve/
nerať Veteres igiť Germani principes moti cōſideratiōe ꝑdicta: eccleſiā
Romanā/eiuſqꝫ rectores ſummos pontifices: grādibus & variis infraſcrip=
tis benefitiis & honoribus extulerūt. Primitus itaqꝫ eandē eccleſiam mul/
tociens defenſarūt/ipam a variis tirannoꝝ violētiis & oppreſſionibus ma/
gnifice liberādo. Nam Karolus maior/dominus & dux Francoꝝ cognomi Carolus
ne martellus/eccleſiam Romanā & totā Italiam (vt refert cronica Gotfri= Martellus
di) a Gothis tp̄e Gregorii pape tertii liberauit. Deinde fili⁹ eius Pipin⁹ rex Pipinus
Francoꝝ: rogatus a Stephano papa ſecūdo/contra Aiſtulphū regē Lom/ Aiſtulphus
bardorū qui eccleſię Romanę & Romanis mľta mala intulit: Italiā ſub an
no dn̄i. dcclii. cū valido exercitu ingreſſus eſt. cui Aiſtulphus cū Lombar=
dis ꝑ anguſta montiū obuiauit: cōmiſſoqꝫ acerrimo prelio: Pipin⁹ deo vo/
lente victor extitit: & Aiſtulphus rex ſe in ciuitate Papię collegit: quē Pipi
nus tam diu ibidē obſedit/donec ꝓfacienda eccleſię Romanę iuſtitia: qua=
dragīta obſides ab Aiſtulpho recepit/idqꝫ facere ac obſeruare iureiurādo
firmauit. Poſt hęc cū Pipinus audiſſet: nō eſſe adimpleta quę Aiſtulphus
ꝓmiſerat: iterum cū exercitu ſub anno dn̄i. dcclv. Italiam veniēs: eum in ci
uitate Papię obſedit/& adimplendum quę promiſit obſidione coegit. hęc
omnia ex hiſtoria Francoꝝ ac Euſebii/Gotfridi/& Martini/cronicis colli/
guntur. & de hoc facto etiam notatur. ext. de elec. venerabilem in glo. de
bello ꝑmiſſo Pipini fit mentio in canone. xxiii. q. viii. hortatu. Deinde Ka Carolus ma/
rolus magn⁹ dicti Pipini filius: rogat⁹ ab Hadriano papa primo/vt iuſtiti gnus
am eccleſię Romanę contra Deſideriū regē Lombardoꝝ Aiſtulphi ꝑdicti
filiū defenderet: Italiam intraturus magnū collegit exercitū: Cūqꝫ ad clu=
ſas montiū Italię ꝑueniſſet: Deſiderius rex eidē Karolo & Frācis/ſub anno Deſyderius
dn̄i. dcclxxiii. cū armatis occurrit. Tunc Karolus vnā turmā occulte ꝑ mon
tana tranſmiſit. Quod ſentiens Deſiderius: ſtatim cluſas reliquit/& Papiā
q̄ citius potuit eſt ingreſſus. Rex autē Karolus auxiliāte dn̄o ingreſſus Ita/
liam: Deſideriū Papię latitātē obſedit/ibiqꝫ ī caſtris natale dn̄i celebrauit.
Ordinataqꝫ circa Papiam obſidione/ita ꝙ nullus ingredi vel egredi poſſet:
orādi gratia Romā proficiſciť: quē Hadrianus papa cum magna ſuſcepit
gloria. ibiqꝫ feſtū reſurrectiōis dominicę celebrauit. Poſt hęc ad exercitū
ſuū reuerſus/fatigatā longa obſidione ciuitatē Papię/ad dedicōnem cōpu
lit. & Deſideriū cū vxore & filia/oēmqꝫ theſaurū palatii cępit. ipmqꝫ Deſi/
deriū ſecum in Frantiam captiuū deduxit. Hęc omnia ex hiſtoria & cro=

UVA. BHSC. IyR_035_4

nicis pr̨edictis & partim etiã ex canone.lxiii.di.Hadrianus.ii.plenius col ligunt᷑. Refert aũt cronica Gotfridi/& ſpeculũ hiſtoriale.li.xxiiii.c.clxix. ꝙ Karolus magnus eo tp̄e/quo Italiam cũ exercitu cõtra pr̨edictũ Deſide/ rium fuit ingreſſus/belli cõgreſſum in loco:qui tũc pulchra ſiluula dicebat᷑ cũ exercitu eiuſdẽ Deſiderii habuit.vbi non parua multitudo fuit vtriuſqꝫ exercitus interfecta/ꝓpter quã interfectionẽ locus ille mortaria vſqꝫ hodie nuncupat᷑.& de hoc bello videt᷑ etiã loqui ꝑdictus canon.xxiii.q.viii.hor/ tatu.licet de illo bello in hiſtoria Francoꝝ & cronica Euſebii/ nulla mẽtio habeat᷑. Item ꝑdictus Hadrianus papa hortatus eſt Karolũ magnũ /ſub anno dñi.dcclxxxvii.Rom̨e morantẽ:vt cõtra Herigiſũ ducẽ Beneuẽtoꝝ fines eiuſdem ꝑtis Italįe cũ exercitu intrare curaret.quod & fecit.et cũ Ca/ puam veniſſet Herigiſus reliquit Beneuentũ & in Salernã acceſſit : ibiqꝫ ſe muniuit.Exinde miſit filiũ ſuum Grimoaldũ cũ magnis munerib⁹ ad regẽ Karolũ/offerens eidem obſides/oẽmqꝫ fidelitatẽ promittens : vt ab ipſius impugnatione ceſſaret.Tunc & rex duodecim obſidibus & terciodecimo Grimoaldo ꝑdicto receptis/cũ eodem duce ſuſceptis munerib⁹pacẽ fecit/ vt in hiſtoria Francoꝝ plenius cõtinet᷑. Idem etiã Karolus ſacrilegam & atrociſſimã iniuriam a ciuibus Romanis Leoni pap̨e tertio irrogatam:de qua in tractatu/de iuribus regni & impꝑii.c.i.ſcripſi/Romã veniẽs/ſub an= no dñi.dccci.vt ſequit᷑ vindicauit.Nam cũ auctores hui⁹ iniurįe / ſecundũ legem Romanam/tanꝗ rei crimine l̨eſ̨e maieſtatis capitali ſentẽtia cõdem nati fuiſſent :pio tamen interuentu Leonis pap̨e abſqꝫ membroꝝ mutilati/ one viuere ſunt permiſſi:ſed pro facinoris magnitudine ſunt exilio depor. tati/h̨ec in hiſtoria Francorũ/Euſebii/& Gotfridi cronicis plenius cõtinen tur. Itẽ tp̄e imperatoris Ludouici primi filii Karoli magni/Saraceni Ro= mam & ciuitatem Leoninã ceperũt:& eccleſiam Romanã omnibus bonis mobilibus ſpoliarũt/eam equoꝝ ſuorũ ſtabulum facientes/ꝑ exercitũ Lu douici ꝑdicti/&ꝑ quendã Widonẽ Marchionem/cũ multa effuſione chri= ſtiani ſanguinis ſunt fugati/vt in Martini cronica continet᷑. Item rex Ar= nulphus filius Karolomãni regis Babarįe de genere Karoli magni/hortatu Formoſi pap̨e Romã/ſub anno dñi.dcccxcvi.venit:quã tunc armis cepit/ multoſqꝫ Romanos nobiles/qui aduerſus Formoſum papã ſeditiõem fece rant/ vlciſcendo eius iniuriã/ decollari ꝑcepit/a quo etiã tunc in imperato/ rẽ extitit coronatus/vt in hiſtoria Francoꝝ & cronica Gotfridi plenius cõ tinetur. Item rex Otho primus de natione Saxonũ Germanoꝝ rogatus a Iohãne papa.xii.ac epiſcopis & comitibus pene omnibus Italįe/vt rẽpu/ blicam Romanoꝝ & Italiam a tirãnide Berengarii (qui totam ſua feritate ꝑmebat Italiam)defendere dignaret᷑/ꝑ Babariam & Tridentũ Italiam cũ exercitu/ſub anno dñi.dcccclxi.intrauit / ibi oẽs pene Italįe ep̄os & comi= tes obuios habuit/& vt decuit ab eis honorifice ſuſceptus/poteſtatiue ac abſqꝫ omni reſiſtẽtia Papiam intrauit/& palaciũ a Berengario deſtructum ręedificare pr̨ecepit. Berengarius vero cum vxore & filiis quib⁹ poterat ſe

Loc⁹ vbi Ca/ rolus Deſide riũ regem vi/ cit.

Herigiſ⁹ dux Beneuẽtoꝝ

Grymoaldus

Leo papa ter cius

Ludouicus primus

Guuido mar chio

Arnulphus rex

Otho primus

Berengarius

UVA. BHSC. IyR_035_4

caſtellis & municionibus includebat & nuſq̄ forinſecus cōtra Othonem ꝓ gredi attemptabat. Deinde Otho factus imperator Berengariū/ſub anno dn̄i.dcccclxiii.in monte Leonis obſedit: & idipm caſtellū imꝑatoris ditio ni ſubdit/ac Beringarius cū vxore ſua Vuilla: in exiliū Babenberg miſſus vitam p̄ſentem finiuit ibidem. Idem etiā Otho ex eo ꝙ Romani Benedi ctum quendā Romanę eccleſię diaconū: tp̄e Leonis papę octaui de facto eligere prȩſumpſerūt in papam/Romam ſub anno dn̄i.dcccclxiiii.cū ma gno exercitu adiens/tam diu eam obſedit: quouſq; ciues Romani fame ac obſidione conſtricti/portas vrbis in vigilia pręcurſoris dn̄i apperiūt/ac im peratore cū debita honorificentia intromiſſo: Benedictū ſacrilegum impe ratorię poteſtati tradunt/Leonemq; papam in apoſtolicam ſedem reſtitu unt. Benedictus vero archiep̄o Bremenſi cōmiſſus eſt: a quo in Saxoniā perductus/illic a p̄ſenti vita deceſſit/hęc de Othone primo in hiſtoria Frā corū/& Gotfridi/ac Martini cronicis colligunt. Idem etiam Otho prim⁹ xiii.ex maioribus Romanoꝝ(excepto p̄fecto vrbis qui aufugerat(q expul ſionis Iohānis pape.xiii. ab vrbe auctores fuerāt/iuſſit ſub anno domini. dcccclxvii..ſuſpendio interire: quāplures vero alios qui in facto expulſio nis prȩdicto culpabiles extiterant: ad ꝑtes Saxonię in exiliū relegauit: hęc ex hiſtoria Francoꝝ/& cronica Martini plenius continent/vel colligunt. Illo etiā anno p̄dicto Otho primus: Rauennā cum ſuo diſtrictu & alia plu ra bona multis retro tp̄ibus eccleſię Romanę ablata/eidē eccleſię reſtituit/ vt in eadē hiſtoria continet. Item Otho tercius p̄dicti Othonis primi ne pos/Creſcentiū cōſulem Romanum/pro eo ꝙ Gregoriū papam.v.ab vr be Romana expulit/& Iohānem Placentinū epiſcopū in papatum intru ſit/Romā properans caſtrum ſancti angeli tam diu obſedit/quouſq; ip̄m ſub anno dn̄i.dccccxcviii.cū caſtro captum decollari/& decollatū per pe des laqueo ſuſpēdi p̄cepit.Iohānes vero p̄dict⁹: Gregorio papa & Otho ne Romā appropinquantibus: fugit.quē quidam inſequētes apprehēde runt.timenteſq; ſi eum ad Othonem ꝓducerent impunitus abiret: linguā et nares ei abſciderūt/& oculos penitus eruerunt.hęc in hiſtoria Francorū et cronica Martini plenius continent. Item imꝑator Heinricus tercius ad huc rex exiſtens/dum in eccleſia Romana tribus apoſtolicā ſedem occupā tibus(quorū vnus Benedict⁹/alter Gregorius.vi.tercius Silueſter vocatus eſt)grauem videret confuſionē exortam: Romā/ſub anno dn̄i.M.xlvi.ꝓ gere feſtinauit/vbi oēs tres ſinodaliter ſunt depoſiti/ideq; imꝑator Swig gerum Babenbergeñ ſecundū epiſcopū (qui Clemēs ſecūdus vocatus eſt) de romanę eccleſię aſſenſu: romanū epiſcopū/ſub anno dn̄i.M.xlvi.cōſti tuit/ac ab ip̄o vnctionem & coronationē imꝑialem accepit/hęc in hiſtoria Francorū ac Euſebii & Gotfridi cronicis plenius continent. Cronica vero Martini refert: ꝙ idē Heinricus Swigerū prȩdictū ꝑ vim ſubſtituerit in pa patū/& de hoc facto notat.xxiii.di.in nomie dn̄i.in glo.ii.vbi notat glo ſator ꝙ dictus Gregorius fuit ab eodem Heinrico vltra mōtes tranſlatus

Berēgarius captus

Otho tercius

Heinricus tercius

Clemens ſecundus

UVA. BHSC. IyR_035_4

Lotharius ſed de hoc cronicę prędictę nullam faciũt mentionẽ. Item imꝑator Lo=tharius ſecũdus de natione Saxonũ: poſt coronatiõem imꝑialem ab Innocentio papa ſecũdo ſuſceptã: zelo dei & eccleſię accẽſus/cõtra Rogeriũ ſi=culum/qui pleraſq; Apulię ciuitates occupauerat: vna cũ Innocentio papa cũ exercitu Apuliam/ſub anno dñi.M.cxxxii.potenter intrauit/vbi pluri/bus ciuitatibus & opidis & caſtellis in deditionem acceptis/papa & imꝑa=tore apud barũ morantibus: Rogerius miſſis illic nunciis gratiam imꝑato/ris queſiuit/& infinitã pecuniam filiumq; ſuũ obſidẽ illi dare ꝓmiſit: ſi al=terũ ſuum filiũ de principatu Apulię inueſtiret. Imꝑator autem paci eccle/ſię magis cõſulens quã pecunię: principatũ p̃dicto tirãno ſemipagano tra=dere recuſauit. fugato itaq; Rogerio in Siciliam: comitem Ramonenſem Apulię ducem cõſtituit: ꝓut hęc in hiſtoria Francoꝝ/ac Gotfridi & Mar=tini cronicis plenius continent̃. Pręmiſſę pluresq; alię defenſiones magni/ficę ꝑ Germanos principes nõ abſq; grandibus ſumptibus laboribus ac ꝑ=ſonarũ periculis: Romanę eccleſię ſunt inpenſę. q̇bus ſimiles ꝑ alios mũdi principes eidẽ eccleſię nequaq̃ legimus eſſe factas. In his aũt defenſioni=bus id maxĩe laudũ eoꝝ/preſertim Pipini & Karoli prędictoꝝ accedit titulis/ꝙ licet Germanos fortiſſimos & indomitos fuiſſe veteres teſtant̃ hiſto/rię: gentes tamen exteras (vt refert hiſtoria francoꝝ ſub geſtis imperatoris Heinrici quinti) de facili nõ impugnãt. Ex quo cõiicitur/defenſiones pre=miſſas nõ animo impugnãdi reges Lombardoꝝ/ſeu etiã alios Romanam eccleſiam inuadentes/ſed potius ex xp̃ianę religionis zelo (quo accẽſi Ro=mam eccleſiam mr̃em ſuam iniuriis affici ſuſtinere nõ poterãt) per eoſdem principes fuiſſe ſubactos.

Rogeri⁹ rex Sicilię

Germani nũ/q̃ exteros ex/pugnare co/nati.

Capitulũ.v. de donationibus largiflu[i]s per veteres Germanos principes eccleſię Romanę factis.

V Eteres Germani principes Romanã eccleſiam grandibus & variis donationibus extulerũt/eidem plures terras/ciuitates/& loca cũ ſuis iuribus & iuriſdcõnibus/necnõ alia bona imobilia & mobilia copioſa munificentia & p̃cipua largitate donando. Pipinus nanq; Francorum rex ciuitatem Rauennã/cum quinq; ciuitatibus adiacẽtibus quas (vt referunt hiſtoria Francoꝝ & cronica Euſebii in ſecũdo ſuo ingreſſu in Ita/liam cõtra regem Lombardoꝝ Aiſtulphũ/ſub anno dñi.dcclv.cõquiſiuit eccleſię Romanę donauit: quã donationẽ Karolus magnus eiuſdem Pipi=ni filius: tp̃e Hadriani papę primi/Romã veniens/adiũctis duobus ducatibus/Spoletano ſcilicet & Beneuentano (vt refert cronica Martini) eidem eccleſię confirmauit. Item Wilh. in ſpeculo loquens forte de p̃dicta do=natione Karoli magni/dicit: ꝙ Karolus & quidã alii imperatores ſequentes ciuitatem Bononię & totam Romandiolam/romanę eccleſię donauerũt vt ipe notat in ſpeculo de reſcrip. ꝑſenta.§.ratiõe cen. ꝟ. & ſunt hęc in argumentũ magnas quoq; donationes etiam rerũ mobiliũ. idem Karolus eccle

Pipini dona/tio eccleſię

Caroli dona/tio

UVA. BHSC. IyR_035_4

11

ſię Romanę fecit: vnde leg. ē de ipo in hiſtoria & cronica prędictis/ ꝙ cole=bat prę cęteris ſacris locis eccleſiā beati Petri apud Romā: in cuius donaria magnā pecunię ſummā congeſſit. Refert etiam de eo hiſtoria Francorū/ ꝙ magnā ꝑtem theſauri priſcorum principū Arrianorū ſiue Hunorum: ꝑ eos multa tꝑm ꝓlixitate collecti/ quē ſibi Heinricus dux Foroliuiorū ipſis deuictis Hunis tranſmiſerat ad limina ſanctoꝝ Petri & Pauli apoſtoloꝝ/ ſub anno dñi. dccxci. Romā miſit. Reliquā ꝑtem eiuſdē theſauri ſuis fidelibus largiendo. Item impator Heinricus ſecūdus Benedicto papa. x. in ciuitate Babenberg cęnam dñicam & fęſtū paſchale/ ſub anno dñi. M. xx. decenti miniſterio excolenti/ multiplicē opum copiā donauit/ vt in ꝑdicta hiſtoria Francoꝝ cōtinet. Preterea Heinricus terci9/ Otho q̄rtus/ Fridericus ſecūdus: impatores/ & Rudolphus rex Romanorū: q̄ oēs Germani erant/ plures donationes eccleſię Romanę fecerūt: de quibus fit mētio ex. de iur. iur. Romani. ꝟ. eidē in Cle. Cōſtat aūt ꝙ donatōes his ſimiles poſt tꝑa Conſtantini magni ſanctę Helenę filii/ qui donaciōem magnam eccleſię Romanę fecit (de qua in tractatu de iurib9 regni & imperii. c. xiii. varias opiniones ſcripſi) ab aliis impatoribus ſeu etiā a cęteris mundi chriſtianis principibus ipi eccleſię Romanę nō legim9 eſſe factas. Imo in hiſtoriis ſeu cronicis mihi notis cū diligentia perſcrutatis: non reperi alios quā Germanos grandes & notabiles donatiōes eccleſię Romanę feciſſe. Conſtantino ꝑdicto & Męchtilde comitiſſa de Italia (quę ampliſſimis poſſeſſiōibus habundans totum ſuū patrimoniū quod vſqꝫ in hodiernū diem patrimoniū ſancti petri dicit (vt refert cronica Martini) eccleſię Romanę donauit) dumtaxat exceptis. & hi ambo quāuis non ꝑ paternā/ tamen per maternā lineam de Germanorū germine deſcendiſſe dicunt. habet nanqꝫ multorū aſſertio: ꝙ ſancta Helena mater eiuſdē Conſtantini de Treueri fuit oriunda: mater vero dictę Męchtildis fuit filia Beatricis neptis impatoris Heinrici tertii/ vt in Fraucoꝝ hiſtoria continet. Et de hac comitiſſa facit mētionem accurſius in glo. codice de arbi. in le. fi. Ex q̄bus omnibus patet: apud prędictos Germanos principes/ chriſtianę religionis zelū quo zelati matrem ſuam ſanctā Romanam eccleſiā eidem tam copioſa munificentia cōplacere ſtudebant: perfectiſſime viguiſſe.

Heinricus ſecundus

Heinric9 tercius

Otho quart9.

Fridericus ſecundus

Rudolphus rex

Cōſtantinus a linea materna German9

Męchtildis.

Capitulū. VI. de ſpālibus requiſitiōibus

per veteres Germanos principes in negotiis tꝑalibus regni Francoꝝ a Romana eccleſia primitus expetitis.

m Agnę deuotionis affectus quē veteres Germani principes erga romanā eccleſiam habuerūt: etiā ex requiſitiōibus eorundē q̄bus de diſpoſitione regni Francoꝝ in tꝑalibus ſūmos pōtifices eiuſdē eccleſię rectores conſulere inceperūt/ euidentiſſime declarat. Pipinus nanqꝫ dum erat dux Francorū/ & maior dom9 ſeu ꝑfęctus & comes palatii regni

Pipinus

UVA. BHSC. IyR_035_4

Francoꝝ/habebat oēm poteſtatē adminiſtratiōem ad opes eiuſdē regni.
Hildericus
ſed Hildericus rex ex antiqua regum Francorū ſtirpe progenitus/ꝑter inu tile regis nomen/& precariū vitę ſtipendiū/ꝙ ei prefectus palacii prout vo luit exhibebat/nil aliud poſſidebat/ſed regni adminiſtratōem ꝑfectus pa=
Pipinus
latii ꝓcurabat. & hoc offitio dictus Pipinus tunc velut iure hereditario fun gebat̄/qui ſub anno dñi. dccxlix. miſit ad papam Zachariam Burghardū Wirtzeburgeñ ſeu Herbipoleñ primū epiſcopū/& Volradum archicappel lanū/requiri faciens de regibus in Frantia qui tēporibus illis non habentes
Zacharias papa
regiam poteſtatem/reges tamē vocabant̄: ſi bene eſſet an nō? Zacharias ve ro papa ſuper hoc requiſitus ꝑ epiſcopos: mādauit Pipino melius ſibi vide ri illū regem vocari qui poteſtatem haberet/quā qui ſine poteſtate regali manebat. & ſic Pipinus a Frācis/ſub anno dñi. dccl. electus eſt in regem in ciuitate Sueſſionū. Hildericus autem qui falſo rex dicebat̄/attonſus eſt/& in monaſteriū miſſus/prout hęc omnia in hiſtoria Francorum/& cronicis Euſebii & Gotfridi/ac etiā in vita ſancti Burghardi prędicti plenius conti/ nent̄. de quo & aliquid legit̄ & notatur. xv. q. vi. alius. Ex hoc facto (vt re/ fert cronica Gotfridi) Romani pontifices trahūt auctoritatē regna mutā=
Hadrianus primus
di. Item Hadrianus papa prim⁹ legatos ſuos/ſub anno dñi. dcclxxxi. ad
Caſſilo dux Bauarię
Caſſilonem ducem Bauarię (vt refert hiſtoria Francoꝝ) direxit eum apo/ ſtolica auctoritate cōteſtans/vt fidelitatē quā Pipino & filiis ſuis iuramen/
Carolus ma/gnus
to interpoſito ꝓmiſerat: Karolo magno eiuſdē Pipini filio obſeruaret: hoc aūt eundē papam ad requiſitōem ipſius Karoli feciſſe dubium nō exiſtit. In quo tanto maior apparuit magni Karoli erga eccleſiā Romanā ſincera de/ uotio/quanto dicti ducis infidelitatis ꝓteruiam poterat propria conſtrin/ gere poteſtate. quod & poſtea fecit. Nam cū idē dux fidelitatē iuxta mo/ nitiōem apoſtolicam denuo Karolo magno iuramēto promiſſam non diu ſeruaret. idem Karolus ad ducem Caſſilonē legatos miſit/monens eum vt apoſtolicis exhortationibus obediret. Qui cū obedire renueret: rex ſub an no dñi. dcclxxxvii. in partes Bauarię circūquaqꝫ mouit exercitum. tūc Caſ ſilo ſe videns nō poſſe reſiſtere: Karolum ſuplex adiit/& renouato fidelita/ tis ſacramēto: datiſqꝫ cū Theodone filio ſuo. xii. electis obſidib⁹/ab eodē Karolo de antegeſtis grām impetrauit. Poſt hoc aūt anno ſequenti/dux Caſſilo a quibuſdā Bauaris regi Karolo in villa Ingelheim/ꝙ renouatū fi= delitatis ſacramētū nō ſeruauerit/ſed ꝙ Auares ſiue Hunos ad diſpoſitio nem regni (ſuadente id vxore ſua Deſiderii quondā regis Lombardorum filia) vocauerit/extitit accuſat⁹. Quod cū diffiteri nō poſſet: ad pęnā mor tis tanquā reus lęſę maieſtatis fuit ſententia ſimiliter cōdemnatus. Rex ta
Gaſſilo & theodo filius ei⁹ monachi fa/cti
men miſericordia motus/eo ꝙ cōſanguineus eius eſſet/licentiā intrādi mo/ naſteriū eidem dedit. & ſic ipſe ac filius eius Theodo ꝑdictus in monachos ſunt attonſi/vt in hiſtoria Francorū (& in cronica Gotfridi plenius cōtine= tur. Item idem Karolus magnus dum teſtamentum ſuper diuiſione regni Francoꝝ inter filios ſuos faciēda/ſi eo decedente ſupuiuerent cōdidiſſet/

UVA. BHSC. IyR_035_4

12

teſtamētum hmōi prius a Francis ſacris interpoſitis approbatū / Leoni pape tertio / ſub anno dñi. dcccvi. tranſmiſit: ipm requirens vt illud ſua manu confirmaret. quod & factū eſt / vt in hiſtoria Francorū plenius continet. Ante tempora vero Pipini & Karoli prędictorū / per alios principes vel reges / requiſitiones ab eccleſia Romana ſuper diſpoſitione regnorū ſuorum quo ad tēporalia fuiſſe factas: nō puto in aliquibus hiſtoriis vel cronicis reperiri. & pro tanto credo Gotfridum in ſua cronica (vt pręmiſi) dixiſſe / ꝙ ex facto pręſcripto reſponſionis zacharię papę ad requiſitōem Pipini: Romani pontifices trahant autoritatē mutandi regna. de quo in tractatu de iuribus regni. & imperii. c. xii. circa ſeptimā oppoſitiōem ibidem factā ſcripſi. Ex pręmiſſis igit requiſitōibus ſatis patet prędictos principes deuotionem nō modicam ad Romanam eccleſiam ſingulariter pre cęteris mundi principibus habuiſſe: propter quod zelus chriſtianę religiōis apud eos fuiſſe pręcipuus demonſtratur.

Capitulum. VII. de ſubmiſſiōibus regni et imperii Romani / in quibuſdā iuribus per veteres Germanos principes eccleſię Romanę / ac de recognitionibus eoꝝ circa hęc ipi eccleſię factis.

v

T ſinceriſſimę deuotionis affectus veterum Germanoꝝ principū erga romanā eccleſiam viguiſſe ad hęc amplius cognoſcat: Sciendū eſt / ꝙ a tpe trāſlationis imperii de Gręcis in perſonā Karoli magni: vſqꝫ ad pręſens tempus / reges Francorū vel Germanorū / qui hodie reges Germanorū vocant / vnctionem & coronatiōem imperialē ab eccleſia Romana recipere conſueuerunt / vt patet non ſolū ex cronicis / ſed etiā iure canonico ext. de elec. venerabilem. & de iur. iur. Romani in cle. Hanc autem vnctiōem & coronationem imꝑatores Romanorū / ante tēpora dictę trāſlationis: a romanis pontificibus & eccleſia Romana paſſim recepiſſe in hiſtoriis ſeu cronicis quę in vſu habent minime reꝑimus. ſed legimus in eis: ꝙ iidem imꝑatores / interdum a militibus qui eos elegerant imperiales infulas ſuſceperunt / ſicut de Romano imperatore chriſtiano refert cronica Frethulfi epiſcopi Lexouienſis. Quādoqꝫ etiam legunt a Conſtantinopolitano patriarcha (vt patet in cronica Euſebii de imꝑatore Leone primo / & quibuſdā aliis chriſtianis imꝑatoribus) impiales recepiſſe coronas. Interdū vero legimus ꝙ vnus imꝑator coronauit ſuū ſucceſſorem. vnde refert eadem cronica Euſebii / ꝙ imꝑator Leo nepos Leonis primi / cū paucis mēſibus rexiſſet imperium: manu ſua coronauit genitorem ſuū Zenonem ipmqꝫ conſtituens imꝑatorem / rebus deceſſit humanis. Cōſtat etiam ꝙ alii reges / vnctiones & coronatōnes regales nō ab eccleſia Romana ſed potius ab archiepiſcopis vel epis ſui regni / vt plurimū recipere conſueuerūt. Et ſic patet ꝙ Germani principes quo ad vnctiones & coronatōes impiales / ab eccleſia Romana percipiēdas / ſe ipi eccleſię ſubmittere primitus incepūt.

Vnctio & coronatio romani regis

Romanus

Leo

Zeno

UVA. BHSC. IyR_035_4

Otho primus

Item a tempore Othonis primi qui iuramentū fidelitatis Iohāni papę.xiii ſecundum formā in canone.lxiii.diſ.Tibi dño/cōprehenſam/pręſtitit/vt ibidem patet/omnes reges Romanorū vſq; ad preſens tēpus.eccleſię Ro=manę pręſtare iuramētum ſub forma cōſimili conſueuerūt.Et ſecūdū hoc intelligendū eſt/ꝙ dicit prędicta decre.Romani in prin.Iuramētum autē tale ab imꝑatoribus ſeu regibus Romanis ante tēpora dicti Othonis:vel etiam ante ſeu poſt ipſius tempora/ab aliis principibus chriſtianis/qui ta=men iuramentū fidelitatis imparatori Romanorū pręſtare non ſolent/fu=iſſe pręſtitū non recolo me legiſſe.Et de hoc fidelitatis iuramēto in tractatu de iuribus regni & imperii.c.ix.ſcripſi.Item rex Romanorum tempore ſuę coronations imperialis:iuramentū ſub forma quę ponit̄ in libro ponti/ficali & in prędicta decre.Romani ℣.poſt quę.eccleſię romanę ꝑſtare con=ſueuit.quod iuramētū ꝑ imꝑatores Romanos qui nō erant Germani/nō reperit̄(vt puto)eccleſię Romanę fuiſſe ꝑſtitum/nec etiam hodie ꝑ alios reges chriſtianos qui tamen imꝑatorem ꝑ ſuperiore nō recognoſcūt eidem eccleſię pręſtari cōſueuit. Item principes Germanię ad quos pertinet ius et poteſtas eligendi regem romanoꝝ:recognouerūt Innocentio papę ter=cio.vt patet in decre.ſua ext.de elec.venerabilem.§.verū/ꝙ ius & autori=tas examinandi perſonā electam in regem Romanoꝝ/ad imperium poſt=modū promouendam/pertineat ad eccleſiam romanā. Item cū idem In=nocentius papa in ꝑdicta decre.venerabilem/aſſerat ius & poteſtatem eli=gendi regem Romanoꝝ ab eccleſia romana ad certos principes Germanię proueniſſe/nec id in hiſtoriis ſeu cronicis noſtris geſta regum ſeu imꝑato=rum continentibus reperiat̄ expreſſum:ſatis poteſt dici ꝙ ꝑdictus Innocē=tius papa hoc aſſerit propter recognitiōem per aliquē ex regibus vel impe=ratoribus Germanis vel ꝑ principes electores ipſi eccleſię romanę ſuper hoc factam.Recognitiōes autem his ſimiles ante tempora ꝑdictę tranſlationis imperii a romanis imꝑatoribus vel a principibus qui fuerant eiſdem ſubie/cti/vel etiam ab aliis principibus ſeu regibus chriſtianis qui tamē imperatorem Romanū pro ſuo ſuperiore minime recognoſcūt/eccleſię Romanę fa=ctas:non puto in aliquibus hiſtoriis ſeu cronicis reperiri.De examinatione aūt perſonę:regis ad imperiū promouēdę in ꝑdicto tractatu.c.x.in prima oppoſitione/ac de peruentione poteſtatis eligendi regem romanorū ab eccleſia Romana ad principes:in eodem tractatu.c.xii.in tertia oppoſitione plura ſcripſi. Item principes Germanię poteſtatem eligendi regem Ro=manorum habentes/poſt electionem regis per eos factam:ſummis ponti=ficibus decretū hmōi electionis(a tempore cuius contrariū in memoria hominū non exiſtit/vſq; ad ꝑſens tꝑs)tranſmittere cōſueuerūt.cuius decreti continentiā in dicto tractatu in.c.viii.ſcripſi.Sed olim quādo imperato=res per electionem(ſicut & nūc fieri ſolet)ad imꝑium aſſumebant̄:etiā tꝑe chriſtianorū imꝑatoꝝ/id fieri non ſolebat.nam ſiue imperatoꝝ electio ab

Q, ius exa/minādi perſo/nam electi in imꝑatorē ſpe/ctet ad ſedem apoſtolicam.

Decretuꝫ ele/ctionis regis.

UVA. BHSC. IyR_035_4

ipſis imꝑatoribus/qui quãdoq; ad imperiũ/ſibi ſucceſſorem vel ſociũ aſſumebant: ſiue per milites exercitus/ſiue ꝑ ſenatũ/ſeu ꝑ populũ Romanum fieret/nunq̃ legimus a p̃dictis decreta electionũ facta/& ad ſummos pontifices tranſmiſſa fuiſſe/ſed potius econtra legimus ꝙ decretũ electiõis papę poſt eius electõem olim Romanis imꝑatoribus trãſmitti ſolebat/vt patet lxiii.di.c.agatho &.§.electiones. Pręterea rex Anglorũ Adulphus q̃ ex primęua origine ſicut & cęteri veteres reges anglię (vt ſupra in ꝓhemio dixi) Germanus erat: quiq; primũ tocius Anglię obtinuit monarchiã: deuotiõis cauſa venit Romã: & corã Leone papa.v.ſancto Petro tributũ quod vſq; hodię in Anglia ſoluit̃/ſcilicet de vnaquaq; domo in Anglia nũmum argenteũ per annũ obtulit.ꝓ hoc ſubditos ſui regni eccleſię: Romanę quodãmodo ſubmittendo/vt in ſpeculo hiſtoriali.li.xxv.c.xxxvi.& in Martini cronica continent̃.In.c.vii.ibi continet̃.Innocẽ.tamẽ de hoc tributo loquens notat ext.depoſtul.ꝑla.c.fi.ꝙ Anglici reddunt eccleſię Romanę tot denarios quot ſunt capita.cuiꝰ dicto (cũ papa fuit) in hoc magis credẽdum videt̃.& de ꝑſtatione denarioꝶ hmõi fit mẽtio ext.de cenſi.c.ea quę vt ex prima glo.patet ibidẽ. Pręmiſſę itaq; ſubmiſſiones ac rogatiões/p̃dictos principes erga Romanam eccleſiam zelum feruidũ chriſtianę religionis habuiſſe declarant. *Adulphus rex Anglię*

Capitulũ.VIII.de renũciationibus priuilegiorum a Romana eccleſia veteribus Germanis principibus conceſſorũ per eoſdem factis.

r Eligioſę mentis affectus veterũ principum Germanoꝶ/quẽ erga Romanã eccleſiam habuerũt/non ſolũ ex pręhabitis in quatuor proxime p̃cedentibus capitulis/ſed etiã ex priuilegiorũ ab eadem eccleſia ipſis cõceſſorum piis renũciationibus/liquido ſciri poteſt. Nam Karolus magnꝰ habebat ab Hadriano papa primo & ſancta ſinodo ep̃orum Romę celebrata/ex priuilegio poteſtatem eligẽdi ſeu ordinandi ſedẽ apoſtolicam/vt patet.lxiii.di. Hadrianus.ii.huic priuilegio Ludouicus primꝰ eius filius renũciauit.cõceſſit enim ꝙ electus in papã a romanis abſq; ambiguitate ac contradictõe qualibet/conſecret̃: quodq; poſt cõſecratiõem per papam: ad ipm & ad ſuos ſucceſſores reges Francorũ nuncii dirigant̃/qui inter Romanũ pontificẽ & eum ſuoſq; ſucceſſores caritatẽ & amicitiam ſocient/vt hęc omnia patent ex canone.lxiii.di.Ego Ludouicus. Item ſimile priuilegiũ de ſede apoſtolica ordinanda a Leone papa.viii.cum clero et populo Romano cõceſſum habuit Otho primꝰ & ſui ſucceſſores/vt patet lxiii.di.c.in ſinodo/quod priuilegium prędictus Leo/eidẽ Othoni (vt refert cronica Martini) conceſſit propter maliciam Romanorum/qui ſuos ſedi apoſtolicę intrudebant.huic etiam priuilegio imperatores ſucceſſores eiuſdem Othonis renunciauerunt/religioſo mentis affectu: ſecũdum ꝙ dicit Gratianus.lxiii.diſtinct.in.§.verum. & ad hoc fa.e.diſtinct.nullus.

Carolus magnus · *Ludouicus primus* · *Otho primus*

UVA. BHSC. IyR_035_4

Licet autē īpatores Romanoꝝ ante tꝑa Karoli magni/ſiue ex priuilegio
eccleſię Romanę/ſiue ex more habuerīt diſpoſitōem ſedis apoſtolicę/intā
tum ꝙ poſt electionē Romani pontificis/decretū electionis papę /ꝓſenta=
batur īpatoribus/& poſtea cum eoꝝ cōſcientia & iuſſione ordinatio Ro/
mani pontificis ꝓcedebat/vt patet in canone .lxiii .di.Agatho :nō tamen
reperi in aliq̄bus hiſtoriis/cronicis/vel canonibus illos īpatores huic pri/
uilegio ſeu mori renūciaſſe:ſed repio ꝙ quidam īpator pecuniam q̄ erat
dari ſolita imperatoribus in ordinatione Romani pontificis remittebat: vt
patet in ꝑdicto canone agatho/qui ſumptus eſt ex geſtis Romanoꝝ pon=
tificū vt in ſuperſcriptione ipius canonis continet. Vnde ſatis apparet ex
his: noſtros īpatores Germanos: maiorē erga Romanā eccleſiā in hmōi
priuilegioꝝ renūciationibus zelū/aliis Romanoꝝ īpatoribus habuiſſe.
Otho primus Item Otho primus & ſui ſucceſſores habuerunt ex priuilegio eccleſię Ro=
manę inueſtituras archiepoꝝ & epiſcoporū per oēs mundi ꝓuincias/ita ꝙ
archiepiſcopi & epi nō conſecrabant/abſq̄ inueſtituris ipius & ſuorum ſuc
ceſſoꝝ regū & īpatorū /vt patet in ꝑdicto canone /in ſinodo.quod etiā
priuilegiū prius habuerat Karolus magnus ab eadē eccleſia/vt patet in p̄al
legato canone hadrianus.has inueſtituras ſeu poteſtatem inueſtiēdi/imp/
Heinricus quintus ator Heinricus quintꝰ/ſub anno dn̄i.M.cxxii.in manus epiſcopi Hoſtieñ
legati tunc eccleſię Romanę vice ac noīe Calixti pape ac eiuſdē eccleſię re=
nunciatōem recipientis Wormatie reſignauit/vt in hiſtoria Francorū ple=
nius continet. Licet aūt in hoc ꝙ idem īpator Heinricus ante ꝑdictam
reſignatiōem: cū Paſchali ſecūdo: & prędicto Calixto Romanis pontifici/
bus ſuper inueſtituris hmōi pluribus annis (vt ꝑdicta hiſtoria & alię etiam
cronicę referūt) diſſenſiones multas habuit/culpabilis fuerit: ex eo ꝙ Gre/
gorius papa ſeptimus tꝑe īpatoris Heinrici quarti/patris dicti Heinrici
et etiam ꝑdictus Paſchalis tꝑe ſuo inueſtituras epiſcopatuū/abbatiaꝝ per
laicos fieri prohibuerūt canonicis inſtitutis quę habent.xvi.q.vii.Si quis
deinceps.c.quoniā.c.ſi q̄s clericus.&.c.cōſtitutiōes/puto tamē ꝙ reſigna/
tio hmōi pręſertim quo ad inueſtituras archiepōrum & epiſcopoꝝ eccleſi=
arum & abbatū monaſterioꝝ Germanię/ſit eiuſdem Heinrici quīti: deuo/
tioni quā erga Romanā eccleſiam habuit aſcribenda.ex eo maxime.quia
omnes ꝑdeceſſores ſui/reges & īpatores nō tam virtute dicti priuilegii/
q̄ ex hoc ꝙ erant vt plurimū patroni ſeu dotatores eccleſiarū cathedraliū/
et maiorū monaſteriorū Germanię/inueſtituras epiſcopatuū & abbatiaꝝ
in ipis Germanię ꝑtibus vſq̄ ad tempora eiuſdem Heinrici (vt apparet in
hiſtoria Francorū & ex aliis cronicis) facere conſueuerunt.nec erat hoc no
uum apud ipos tantū/nam & reges Hungarię vſq̄ ad tempora ꝑdicti Pa=
ſchalis (vt refert cronica Martini) & reges Burgūdię (vt refert hiſtoria Frā=
corum ſubgeſtis Heinrici ſecundi) ac etiam reges Anglię (prout dominus
Eduardus rex Anglię aſſerit in epiſtola ſua dn̄o pape Clementi ſexto/ſub
anno dn̄i.M.cccxliii.directa) idipm in ſuis regnis facere conſueuerūt/reges

UVA. BHSC. IyR_035_4

14

quoq̄ Hiſpanię olim ep̄os eccleſiaꝝ Hiſpanię de epiſcopoꝝ cõſilio elige=
bant/ vt patet in canone.lxiii.di.cū longe. Reges etiam Anglię tp̄e vaca=
tionis eccleſiaꝝ cathedraliū & maiorū eccleſiarum Anglię & Normannię/
prębendas ipſarum in quibuſdam ex eis cõferre ſolebant/ quia rex Anglię
eſt patronus earū/ & habent ab eo magna feuda/ vnde ratione iuris patro=
natus/ vel ratione feudoꝝ ſeu regaliū eas confert/ vt no.archi.x.di.impe=
riū. Ex q̄bus omnibus ſatis conijcit̄ prędictū Heinricū im̄patorē inueſti
turas hm̄oi/ ex religioſo mētis affectu quo Romanā zelatus eccleſiam/ eiuſ
dem inſtitutis circa p̄dictas inueſtituras factis obedire voluit/ hūiliter reſi=
gnaſſe. Patet igit̄ ex omnibus renūciationibus pręmiſſis Germanos prin
cipes memoratos.xp̄ianę religionis zelum pręcipuū habuiſſe.

Capitulū.IX.de cõſtructionibus ꝛ repa= rationibus multarum eccleſiarū/ & monaſteriorum/ ac de diuerſis donationibus/ priuilegiorumq̄ cõceſſionibus/ eccleſiis & monaſteriis/ per veteres Germanos principes factis.

q Via religioſi principis eſt eccleſias cõtritas & cõſciſſas reſtaurare/
nouaſq̄ edificare. vt dicit canon.xcvi.di.c.vl.iō de conſtructioni
bus & reparatiōibus eccleſiaꝝ & monaſterioꝝ/ necnō de donati=
onibus & priuilegioꝝ cõceſſionibus/ eccleſiis & monaſteriis ꝑ veteres Ger
manos principes ꝓ augmēto diuini cultus factis/ ex innumeris ſummatim
pauca ꝑſtringam. Licet aūt hiſtorię ſeu cronicę varias conſtructōes & re=
parationes eccleſiarū & monaſterioꝝ/ necnō grandes donationes priuile=
gioꝝq̄ conceſſiones/ ꝑ veteres principes Germanos/ & p̄cipue ꝑ Pipinū/ &
Karolomannū fratrē eius/ ac Karolū magnum filiū Pipini/ Ludouicūq̄ ipi= Pipinus
us Karoli magni filiū/ eccleſiis & monaſteriis in Germania & Gallia/ cęteriſ Carolomanꝰ.
q̄ ꝓuinciis/ tunc regno Francoꝝ ſubiectis/ factas referant: huius tamen rei Carolus magnus
veritas plus ex priuilegiis & inſtrumētis/ eccleſiis & monaſteriis/ per eoſdē Ludouicus
principes conceſſis/ necnō ex quibuſdam ſcriptis (q̄ adhuc in multis eccle=
ſiis & monaſteriis dictarū prouinciarum habent̄) q̄ ex quibuſcunq̄ hiſto/
riis vel cronicis poterit apparere: veraciter ex his q̄ legi & audiui exiſtimās
q̄ quatuor principes pręfati/ plures eccleſias monaſteriaq̄ in Germania &
Gallia conſtruxerūt: dotauerūt: ac etiam ditauerūt: q̄ omnes reges Fran=
coꝝ qui a tp̄e Clodouei primi xp̄iani regis Francoꝝ/ vſq̄ ad tp̄a p̄dicti Pi
pini regnum hm̄oi tenuerunt. quodq̄ in toto antiquo Francoꝝ regno/ vix
ſit eccleſiā collegiatam vel monaſteriū/ quod prędictorū principum fuerit
temporibus reperire/ quod nō ſit ꝑ eos vel per aliquē ex ipſis aliquaꝝ poſ
ſeſſionum largitionibus ſeu priuilegiorum conceſſionibus honoratum.
Inter alia vero quę p̄fatus Karolus magnus ꝓ diuini cultus augmēto feciſſe
dinoſcit̄: ſpecialiter eſt ipius laudibus aſcribendū: ac veneranda memoria
recenſendū: q̄ ſub anno dn̄i.dcclxxxi. Saxoniā veniens/ eandē in.viii.epi/
ſcopatus Bremeñ. Halberſtateñ. Hildeſheimeñ. Verdeñ. Padeburneñ.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Minden̄ .Monaſterien̄ .& Oſnaburgen̄ .diuiſit/ & terminos dictis epopiis
Ludouicus imperator
conſtituit. Ludouicus vero imꝑator eius filiꝰ:Hāmaburgen̄ ciuitatē tranſ=
clanioꝝ metropolim/ſub anno dn̄i.dcccxxxii. oībus Barbaris nationibus
Danoꝝ/Suęuoꝝ/Sclauoꝝ/& aliis in circuitu populis/ſtatuit:eidemq̄ ca=
Anſgarius
thedre ſanctū Anſgariū primū epm ordinari fecit.ꝓut hęc in hiſtoria Frā
Carolus magnus
corum plenius cōtinenť. Refert etiam eadē hiſtoria de Karolo magno/ꝙ
vbicūq̄ in toto ſuo regno repit ędes ſacras/vetuſtate collapſas:pōtificibus
et abbatibus/ad quoꝝ curam ꝑtinebant:eaſdem repari mādauit/&ꝑ lega
tos ſuos vt mādata ꝑficerent ſolicitudinē adhibebat. Idem inſuꝑ Karolꝰ
ante mortē ſuā:vocatis eccleſiaꝝ ꝑlatis/quos habere potuit:oēs ſuos the=
ſauros eis tradidit ꝑ eccleſias diuidendos/vt in Martini cronica cōtineť.
Carolus ſecūdus
Item imꝑator Karolus ſecūdus ꝑdicti Ludouici filius cognomīe caluus:in
diuerſis ꝑ Frantiam locis/eccleſias ſctōꝝ conſtruxit/& cōſtructas vetuſta=
te collapſas reparari fecit/vt in ſpeculo hiſtoriali.li.xxv.c.xliii.& in Marti
Heinricus primus
ni cronica contineť. Item Heinricus primus(vt refert hiſtoria Francoꝝ)
regni ſui tp̄e/incepit eccleſias ꝓ remedio animę ſuę deuoto aīo fabricare.
Otho primus
Item Otho primus eiuſdē Heinrici filius:Magdeburgen̄ archiepalem/Brā
denburgen̄.Merſeburgen̄.Citenſem & Miſnen̄. epales conſtruxit eccleſi=
as.exceptis diuerſis monaſteriis viroꝝ & mulierum in Saxonia & Sclauo
nia per eum conſtructis/vt in hiſtoria Francoꝝ plenius cōtinetur. Idem
etiā Otho:Daniam ſeu Datiā Ciſmarinā:tributo ſubiiciēs/eam ſub anno.
dn̄i.dccclii.in tres epatus diuiſit/& Hamalburgen̄ . epiſcopatui prędicto
ſubiecit.vt refert hiſtoria Francoꝝ:in qua nomina locoꝝ in q̄bus epiſcopa
tus hmōi conſtituti fuerant deſcribuntur. Item in ciuitate Aldenburg in
Sclauonia ſita/fecit epatum Hāmelburgū metropolim/eo ꝙ vicinior illi
eccleſię q̄ Madeburg eſſet.eūdem epatum ſubiiciens/vt in eadem hiſtoria
contineť. Idem etiam Otho ſub anno dn̄i.dccclxxiii.ꝓ remedio animę
ſuę:tradidit deo & eccleſię Magdeburgen̄ in prędiis/in libris/cęteroq̄ ap=
paratu regio/ineffabilia munera.ea ſcripurarū traditiōe ac imperatricis et
filii ſui collaudatione/ſub oīm pręſentiū teſtimonio cōfirmando/vt in hi=
ſtoria Francoꝝ contineť. Item Otho ſecūdus eiuſdem Othonis filius/lo=
Otho ſecundus
cum Minelene:vbi pater eius iam dictus obiit:& decimas ibidē quę ad mo
naſterium Herſfelt ꝑtinebant/iuſto permutationis titulo conquiſiuit/ac
in eodē loco cōgregatis monachis/rebuſq̄ neceſſariis datis/liberā fecit ab=
batiam/apoſtolicę ſedis priuilegio accedente.Merſeburgen̄ quoq̄ epiſco=
patū largiflua pietate reſpexit:donans eidē ciuitatē Merſenburgen̄ cū ſuis
iuribus & iuriſdcōnibus ac multas villas/foreſtamq̄ inter ſalam & muldam
fluuios/quę oīa ſcriptis manu ꝓpria roborās cōfirmauit:vt in hiſtoria Frā
Heinricus ſecundus
corum plenius contineńt. Item imꝑator Heinricus ſecūdus:epiſcopatū
eccleſię Merſeburgen̄ ꝑ Gizelerū quondam eiuſdē eccleſię epm dum per
Othonem ſecūdum ſub anno dn̄i.dccclxxxi.ad archiepiſcopatū Magde
burgen̄ ꝓmoueret:poſſeſſiouibus & bonis Merſeburgen̄ eccleſię in Mag=

UVA. BHSC. LyR_035_4

15

deburgeñ ꝑtim & in Citenſem & Miſneñ eccleſias/per dictum Gizelerum
tranſlatis/penitus deſtructū ex integro in edificiis/miſtrantibus/ poſſeſſio
nibus/& ornamētis eccleſiaſticis/ad antiquū epalis dignitatis ſtatū/& ho=
norem priſtinū/ſub anno dñi. M.iiii.ſtuduit reformare. Idem etiā Hein Heinricus.ii.
ricus ſub anno dñi.M.vi.epatum Bambergeñ in honore ſanctorum Petri Babergeñ. ec
et Pauli apoſtoloꝝ principis & Georgii martiris conſtituit. Locumqꝫ ipm cleſia erigitur
prędioꝝ diuitiis & omniū ornatus decore(vt in p̄ſentiarū cernit) copioſiſ=
ſime ditauit. in meridiana quoqꝫ ciuitatis ꝑte eccleſiā in honore ſancti Ste
phani ꝓthomartiris ſub ordine canonicoꝝ: ex aquilonari vero ꝑte mona=
ſteriū ſub monachali regula ſancti Benedicti cōſtruxit/aliis quoqꝫ ſanctoꝝ
locis ꝑ regni latitudinē nō minus ꝓut opus erat largitatē ſuę munificentię
imꝑtiuit: quedā dilapſa in melius reformādo/quibuſdā locis quę ꝓ ſuſten
tatione miniſtrantiū in eiſdē minus ſuppetebāt: poſſeſſiones & prędia lar/
giendo: ꝓut hęc in hiſtoria Frācoꝝ/& in Euſebii Gotfridi & Martini cro=
nicis: ac etiā in eiuſdē ſancti Heinrici vita ſeu legenda plenius continent.
Idem etiam imꝑator Heinricus)vt refert hiſtoria Francoꝝ)in Italia exi=
ſtens epatum in Bobia ciuitate/ſub anno dñi.M.xiiii.cū licentia & cōſilio Bobia cōſtru
prouincialiū eporum conſtruxit. Item imꝑator Conradus ſecūdus/nati/ itur
one Francus/cōſtruxit monaſteriū monachoꝝ in caſtro ſuo Limpurg/p̄= Conradus.ii.
dioꝝqꝫ copia illud ditauit/epatum quoqꝫ Spirēſem ꝓuehere ſtatuens: ſed Lympurg
viuēdi meta eo vſqꝫ nō ꝑtingēs: filio ſuo imꝑatori Heinrico tertio ſuę vo= Heinric⁹ ter
luntatis implendę cōmiſit effectū/quē ipe magnifice incepit: ſed filius eius cius
imꝑator Heinricus quartus magnificentius adimpleuit. Item pręfatus
Heinricus tertius dicti Conradi filius duas cōgregatōes deo militantiū in Hēricus quar
Goſlaria inſtituit/vt in Francoꝝ hiſtoria cōtinet. Plures inſup alii reges tus
ſeu imꝑatores Germani tam p̄deceſſores quā etiā ſucceſſores prędictorū
principū/multas alias eccleſias diuerſaqꝫ monaſteria fundauerūt/ac largis
poſſeſſionibus ditauerūt/variiſqꝫ priuilegioꝝ poſſeſſionibus extulerūt/ꝓ/
ut ex inſtrumētis ſeu priuilegiis eorundē/nec nō ex ſcripturis aliis q̄ in plu/
ribus eccleſiis & monaſteriis adhuc habent liquido poterit apparere. Li=
cet aūt in inſtaurationibus dictoꝝ epatuū hiſtoria Francoꝝ & cęterę cro=
nicę auctoritatē eccleſię Romanę(ad quā idꝑtinet. vt patet. xvi. q.i. p̄ci=
pimus)interueniſſe nō referant/pie tamē credendū eſt/ꝙ pręfati principes
de auctoritate ipius eccleſię quā(vt ex ſuꝑioribus patet) maxīo venerabāt
affectu/hoc fecerūt & aſſenſu. Ex his igit conſtructiōibus dotatiōibus/&
reſtaurationibus eccleſiaꝝ/& monaſterioꝝ/donatōibuſqꝫ ſeu priuilegioꝝ
cōceſſiōibus eiſdē eccleſiis & monaſteriis ꝓ augmēto diuini cult⁹ magnifi=
ce factis clare pꝫ prīcipes ādictos xpianę religiōis zelū p̄cipuū habuiſſe.

Capitulum.x.de priuilegiis pro liberta
te eccleſiaſtica muniēda/clero per veteres principes Germanos cōceſſis.&
de ſpe cialibus honoribus quibus clerū preſertim in Germania extulerūt.
c.i.

UVA. BHSC. IyR_035_4

c Vm religioſi principis ſit honorare ſacerdotes dei.vt patet .xcvi. di.c.vlt.&.xi.q.i.ſacerdotibus.noīe aūt ſacerdotū omnes clerici continent̄ vt patet ext.de coha.cle.& muli.c.ii.in glo.Ideo cōſequenter videndū eſt qualiter veteres Germani principes ꝑ ſuas leges eccleſiaſticā libertatem cleri ſpālibus auxerūt priuilegiis/clerūq; ꝑſertim in Germanię ꝑtibus ꝑcipuis honoribus extulerūt.Circa hoc autē eſt ſciendum ꝙ

Fridericus imperator.

Theodoſius imꝑator legem ꝓmulgauit/qua cauet̄/ꝙ quicūq; cām habens ſiue fuerit actor ſiue reus poterit inquacūq; litis ꝑte iudicium epi dioceſani eligere/etiam ꝑte altera refragāte/nec illius electi epi ſentētia poterit retractari/quodq; teſtimonio vnius epi oēs iudices ſtare debent/nec aliquoꝝ teſtimoniū incontrariū debet audiri/hęc lex in iuſtiniano codice nō reperit̄ inſerta/ſed ponit̄.xi.q.i.quicūq; Hanc legē Karolus magnus innouauit vt patet ext.de iudi.nouit.ṽ.nec illud.xi.q.i.§.hęc ſi quis.ṽ.volumus vel canone.Licet autē Iohānes theutonicus in ꝑdicto.c.quicūq; & Bernhardus in dicto.c.nouit.cū eoꝝ ſequacibus teneāt/ꝙ lex ꝑmiſſa ſit abrogata et ſolūmodo poſita vt oſtendat̄ quāta fuerit affectio quā imꝑatores erga ſacerdotiū habuerūt.Inno.tñ notat ibidē ꝙ hoc priuilegiū conceſſum fuit eccleſię ab initio/vnde ad hęc durat/quaſi dicat nō eſt abrogatū: immo dicit Hoſt.in ꝑdicto.c.nouit.ꝙ imꝑator nō potuit auferre priuilegiū ꝙ ei ſemel cōceſſit.ar.C.de dona.q̄ ſub mō.l.ꝑfecta.&.xxii.q.ii.c.ſi q̄libet culpa.ṽ.nō eni/ad fi.de quo remittit ipſe Hoſti.ad id quod notat in ſūma de inminu.eccle.§.inquantū/ſub.§.ſed nec illa imunitas.ṽ.nec credendum eſt/& ſequētibus. Item imꝑator fridericus ſecūdus in fauorē libertatis eccleſiaſticę ſtatuit/ꝙ nullus perſonā eccleſiaſticā in criminali vel ciuili cauſa

Theodoſius imperator.

trahere ad iudiciū ſeculare pręſumat/ꝙ ſi fecerit:actor a ſuo iure cadat/iudicatūq; nō tenet/ & iudex ſit extūc iudicādi poteſtate priuatus/ſi q̄s etiā iudex ſecularis clericis vel ꝑſonis eccleſiaſticis iuſtitiā denegauerit tertio requiſitus ſuā iuriſdictōem amittat hęc patent in autētica ſtatuimus ſignata in l.oēs.C.de epi.&cle.q̄ eſt ſumpta de prędicti Friderici conſtitutōe/ad decus & decorē.§.ſtatuimꝰ de ſtatu & cōſue.con.liber.eccle.edi.coll̄.x. Itē ſtatuit ꝙ nulla cōitas/ꝑſona publica vel priuata collectas ſeu exactōes angarias ſeu perangarias eccleſiis ſeu aliis piis locis imponāt/aut inuadere eccleſiaſtica bona pręſumāt/ꝙ ſi fecerint/& req̄ſiti ab eccleſia vel ab imperio emēdare cōtemſerint triplū refundant/Bāno imꝑiali ſubiaceant/ꝙ abſq; ſatiſfactione debita nullatenus remittat̄ in autētica/Itē nulla/ſignata.C de epi & cle.in.l.ii.& ſumpta eſt ex dicta cōſtitutōe.§.Itē nulla. Itē ſtatuit idē Fridericꝰ ꝙ quęcūq; cōitas vel ꝑſona in excōicatiōe ꝑ annū ꝓpter libertatem eccleſię factā ꝑſtiterit: ipſo iure imꝑiali Bāno ſubiaceat: a quo nullatenꝰ liberet̄ niſi prius ab eccleſia bñfitio abſolutōis obtēto/vt in autētica/itē q̄cūq; ſignata.C.de epi.&cle.in l.quicūq;/& ſumpta eſt ex prędicta cōſtitutōe ad decus.§.Itē quicūq;.Item ſtatuit oīa ſtatuta & cōſuetudines contra libertates eccleſię eorūq; ꝑſonas inducta/caſſa & irrita nūciari/

UVA. BHSC. IyR_035_4

ip̄aqꝫ de capitularibus peītus amoueri/ & de cętero ſimilia attēptata ip̄o iu=
re nō valere decernit/ & nihiloīnus pęnę ſtatutę in legibus īminebūt. & ſi ꝑ
annū huius cōſtitutiōis aliqui inuēti fuerint contēptores: bona eoꝝ ꝑ totū
imperiū inpune potuerint ab oībus occupari. vt in aūt/ caſſa & irrita/ q̄ eſt
ſignata. C. de ſacro ſanc. eccleſi. & in .l. priuilegia/ & ſumpta eſt ex p̄dicta
cōſtitutōe/ ad decus. in pricipio Item ſtatuit prędictus fridericus in eadē
cōſtitutōe/ in principio/ ꝙ poteſtates/ cōſules/ & oēs ſtatutarii/ & ſcriptores
ſtatutoꝝ/ huiuſmōi/ & cōſiliarii ip̄oꝝ locorū/ & qui ſecundū ſtatuta vel cō
ſuetudīes memoratas iudicauerit: ſint infames ip̄o iure/ ip̄orūqꝫ ſētentias
& actus alios illegitimos ſtatuit nō tenere Licet aūt priſci romanoꝝ imꝑa
tores/ qui ante tēpora trāſlatōis imperii de grecis in germanos in ꝑſonā Ka
roli magni factę/ romano imꝑio pręfuerant: clerū & eccleſias per ſuas leges
multis priuilegiis libertarint/ vt patet. C. de epī. & cle. quaſi ꝑ totū. & .C.
de ſacroſanc. eccle. quaſi per totū/ & in aut. de ſanct. epiſ. ꝑ totū. colla. ix.
quoꝝ aliqua eciā ponunt̄ in ſacris canonibus xvi. q. i. generaliter. ℣ iuxta
& ℣. placet. & xxiii. q. viii. vniuerſos & c. ſanccimus. eadē tamē priuilegia
neq̄quam adęquari poſſunt priuilegiis ādictis. vt patere poteſt vnicuiqꝫ/
leges eorūdem priſcorū imꝑatoꝝ diligētius intuenti Quod aūt veteres Electores eccleſiaſtici
germani principes clerū in germania vltra p̄miſſa priuilegia ſpecialibus ex
tulerit honoribus/ ex eo potiſſime oſtēdi poteſt. ꝙ Mogūt. Treueñ. & Co
lonienſis eccleſiaꝝ archiepī/ oībus priuilegiis/ cōſuetudinibus/ & ſingulari=
bus honoribus/ q̄bus cęteri principes ſęculares in electōe regis ſeu imꝑato
ris romanoꝝ ius habentes/ qui pre cęteris germanię principibus multis ſpeci=
alibus priuilegiis cōſuetudinibus & honoribus ſunt muniti: ꝑfrui ac gaude
re noſcunt̄. Omēs quoqꝫ alii archiepī & epī eccleſiarū/ & abbates monaſte=
riorū germanię/ a regno & imꝑio regalia tenētium/ eiſdē priuilegiis iuribus
& honoribus ꝑfruūtur/ q̄bus cęteri principes ſęculares germanię in electōe
p̄dicta ius nō habētes coīter ꝑfrui cōſueuerūt Inſuꝑ clerici tā a principi=
bus quā ab aliis laicis in germanię gallię ac anglię ꝓuinciis: quorū reges (vt
dixi ſupra in ꝓhemio) germani extiterant. in maiori reuerētia & honore ab
antiquo vſqꝫ adpn̄s tēpus/ quā in cęteris mūdi ꝑtibus/ fuiſſe ac eſſe habiti
referunt̄ Ex p̄miſſis igit̄ & aliis innumeris/ quę circa hoc referri poſſunt/
ſatis patet/ ꝙ veteres principes germani/ zelum pręcipuū erga diuinū ha=
bētes officiū (ad ꝙ clerici ſunt ſpecial'r mācipati/ vt patet. xii. q. 2. duo ſūt/
& de eta & q̄litate. c. vt hi qui in clemēt) eccleſiaſticā libertatē cleri/ ſpālibꝰ
priuilegiis augere curarūt: ip̄mqꝫ clerū p̄cipuis in germanię ꝑtibus honori=
bus extulerunt. Ex quo ſpecialiter patet: eoſdem principes zelum xp̄ianę
religionis pręcipuum habuiſſe.

Capitulum. xi. de diuerſis concilijs ſuꝑ ſtatu & neceſſitatibꝰ cleri & eccl'iaꝝ: ꝑ deuotā veteꝝ pricipū germanoꝝ ꝓ curatōnē habitꝫ/ ac de ſtatutis ꝑ quoſdā ip̄oꝝ ad legē eccleſiaſticā ꝑtinenti bus promulgatis.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Ttendētes ꝑuide veteres germani principes/ ꝙ pro neceſſitatibus
a & ſtatu eccleſiaꝝ ac monaſterioꝝ/expediebat frequēter epoꝝ cō=
cilia couocari: diuerſa epoꝝ cōcilia cōgregari ac in eis multa ſtatu
ta fieri ſalubriter ordinarūt. Quidā eciā ipoꝝ multa ſtatuta ad legē eccleſi
aſticā ꝑtinencia ediderunt Legit̄ nāq; in hiſtoria frācorum ꝙ iuſſu karoli
magni plura ī regno frācoꝝ fuerūt ab epis cōcilia celebrata. quoꝝ vnū fuit
Maguntn̄. cui Richolfus magūtn̄. & Hildebaldus Colonieſis archiepi prę
ſiderūt. Alterum Remis. Terciū Thuronis. Quartū Cabilonę. Quintum
arelatę. ac cōſtitutiōes in ſingulis factę: fuerūt ab eodē Karolo cōfirmatę.
Idē Karolus magnus ſub āno dn̄i. dc.cxciiii. in frankenfurt magnā ſynodū
epoꝝ Germanorū Galloꝝ & Italoꝝ (cui etiā affuerūt legati ſedis apl̄icę)
cōgregauit. vbi inter alia/hęreſis cuiuſdā epi felicis: q. xp̄m ſecūdū ꝙ eſt ho
mo/adoptiuū dei filiū eſſe dicebat/ tercio extitit cōdēnata/ vt in francorū
hiſtoria & cronica euſebii plenius continet̄ Idem eciā Karolus in ciuitate
cōpoſtellana cōſtituit epoꝝ conciliū: vbi amore bt̄i Iacobi apl̄i/inſtituit vt
oēs reges & pręſules ſeu principes xp̄iani/hiſpanię ac gallicię: epo cōpoſtel
lanę eccleſię obedirēt. pręcipiēs vt vnuſquiſq; poſſeſſor vnius domus totiꝰ
hiſpanię & gallicię. iiii. nūmos ex debito annuatim eccl̄ię cōpoſtellanę ſol
ueret. ſicq; ab omni eſſent liberi ſeruitute. cōſtituens vt virgę paſtorales epi
ſcopales & coronę regales ꝑ manus cōpoſtellani epi ad honorē ſc̄ti Iacobi
prębeant̄/ꝑut hęc in ſpe. hiſto. li. xxv. c. xvii. lacius continent̄ Poſt hęc
eciam dictus Karolus congregauit concilū apud eccleſiā ſc̄ti dyonſii ordis
ſancti benedicti. vbi omnē frāciam gallicā/eccleſię Sancti dyonſii ſubiecit
pręcipiēs vt eidē eccl̄ię vnuſquiſq; poſſeſſor vnius domus tocius gallicę frā
cię. iiii. nūmos annuatim ad ędificādam ipſā eccleſiam daret: & ſeruos qui
hos nūmos libenter ſoluerent manumiſit: vt in prędicto. li. ca. xxii. plenius
cōtinet̄ Item imꝑator ludouicus filius eiuſdē Karoli/cōſenſu ſtephani pa=
pe tertii/aquiſgrani ſub anno dn̄i. dccc. xvi. magnam epiſcopoꝝ ſynodum
cōgregauit/in qua liber canonicoꝝ regulā cōtinēs ex dictis auguſtini grego
rii & alioꝝ ſanctorū patrū excerptus/eiuſq; ordinatōe cōpoſitus obſeruari
mandat̄/ vt in ſpe. hiſto. l. xxv. ca. xxvi. & in hiſtoria francorū plenius cō=
tinet̄: & hic liber qui regula canonicoꝝ dicit̄ in eccl̄ia herbipolēſi habet̄: ip
ſumq; puto in ceteris eccleſiis kathedralibus germanię reperiri Ipſius de=
niq; tempe ab epis & clericis (vt in libro & capl̄o prędictis legit̄) baltea gē=
mis culta/& cinguli auro texti/ac exquiſitę veſtes & alia ornamēta ſecl̄aria
deponi ceperūt Tēpore eciā eiuſdē ludouici ſub anno dn̄i. dccc. xix. con
uentus epiſcopoꝝ aqſgrani habitus eſt: in quo multa de eccleſiarum ſtatu
tractata ſunt. cōſtitutōibus inſuꝑ prius factis: capitula q̄dā neceſſaria prę=
ſertim/& vſus monachoꝝ regulariū ſunt adiecta. ꝑut in hiſtoria francorū
& in ſpe. hiſto. l. & ca. prędictis plenius continet̄. Plura inſuper ſtatuta Ka
rolus magnus & idem filius eius lodouicus ad eccleſiaſticam legem ꝑtinen
cia ediderunt: que ariſegiſus abbas lobieſis in duobus libellis digeſſit vt pa=

Margin notes:

Iuſſu karoli magni plura in regno franco. celebrata concilia

Synodus frāckforden̄.

De errore Felicis epi

De concilio cōpoſtellano

De concilo apud eccl̄iam ſc̄ti dioniſii

De imꝑatore Ludouico filio karoli

Regula canonicorum

Ariſegiſus abbas

UVA. BHSC. IyR_035_4

tet in ſpecu.hiſtori.l.xxv.c.xxxiii.& ex ſtatutis huiuſmõi quedã ſacris ca
nonibus repiunt̃ inſerta.vt xix.di.in memoriam.lxiii.di.ſacroꝝ.xvi.q.i.
qa iuxta.cũ ſimilibus/ꝙ patet ex ſupra ſcriptione canonũ predictorũ. De
ſtatuto eciam quodam predicti ludouici fit mẽtio in textu canonis.xxiii.
q.vlti.ca.ii.Item Lotharius impator fili⁹ predicti ludouici eciã ſtatuta q̃= Lotharius
dã ad legẽ eccl'iaſticã ptinẽtia fecit/q̃ leo papa q̃rtus pfitet̃ obſeruare ſe vel
le/vt patꝫ.x.di.de capl'is Plures eciã impatores ſubſeq̃ẽtes germani/ſta
tuta ad legẽ eccleſiaſticã ptinẽcia fecerũt.vt patꝫ.lxiii.di.vt nullus.i ſupra
ſcriptiõe.& extra de iura calum.ca.primo.cũ ſimilibus Item Ludouicus Ludouicus
rex tocius germanie:filius predicti ludouici/apud mogũtiam ſub ãno dñi.
dccc.xlviii.habuit cõcilium vbi q̃dam noĩe Gotſchalcus hereticus eſt con Gotſchalcus
uictus.Tempe inſup eiuſdem Ludouici habitũ eſt conciliũ moguncie ſub hereticus.
anno dñi.dccc.lii.de diuerſis queſtionibus:preſidẽte Rabano archiepo cũ
omnibus epiſcopis orientalis Frãcie:Bauarie atq; Saxonie.hec in hiſtoria
francorum plenius cõtinentur Item ſub impatore arnulpho in villa Tri=
burii celebrata eſt magna ſynodus epiſcopoꝝ:ſub ãno dñi.dccc.xciiii.vbi Arnulphus imperator
plurima decreta ſcripta ſup ſtatu ſancte eccleſie roborarũt/vt in francorũ
hiſtoria cõtinetur Item Otto primus & q̃dam Ludouicus rex frãcie gal= Otto primus
lice affuerunt concilio ſub anno dñi.dcccc.xlviii.in ingenlheim habito/pre
ſidẽte Marino epo/eccleſie romane legato:in quo multa ſup vtilitate rerũ
eccleſiaſticarũ diſcuſſa fuerunt Idem eciã Otto ſub anno dñi.dcccc.xlvii
cum Iohanne papa vi.in ciuitate Ranenna plurimos de Italia & romania
epos adunauit: & habita ſynodo: multa p vtilitate ſancte eccleſie adinue
nit vt in francorũ hiſtoria cõtinetur Item Heinricus ſecũdus ſub ãno dñi
Milleſimo ſeptĩo:magnũ conciliũ epoꝝ pro obtinendo circa inſtitutiõem Heinricus.ii
epiſcopatus Bamburgeñ.cõſenſu archiepi mogũtiñ: & alioꝝ epoꝝ puin
cialiũ & ſpecialiter epiſcopi herbipol'.in cuius dioceſis idẽ locus conſtitut⁹
fuerat:in opido FranKenfurt cõgregauit:vt in hiſtoria francoꝝ & in vita
ſeu legenda ipſius plenius cõtinetur Item ſub anno dñi.M.v.in loco qui
dicit̃ Tortmont:habita eſt magna ſynodus eporũ:vbi Heinricus predict⁹ Synodus in
epiſcopis & omnibus preſẽtibus plurima eccleſie incõuenientia/cõmuni eo tortmont
rũ cõſilio deinceps ſtatuit phiberi.& optĩe noue inſtitutões decret:vt quã
do ipſum heinricũ vel Kunegundim eius coniugem ſeu aliquẽ ex archiepis
& aliis principibus in dicto cõcilio preſentibus mori cõtingeret:tam p miſ=
ſarum celebratões quã p pauperũ refectiões ac erogatões pecũiarias: gra
uis poſſet peccatorũ ſarcina releuari.put hec in hiſtoria francoꝝ latius cõ
tinent̃ Item ſub anno dñi.M.xxxvi.preſidẽte impatore Cõrado ſecũdo Conradus.ii.
habita eſt ſynodus ſeu cõciliũ eporũ in villa triburii vbi multa priora ſunt
renouata decreta/& quedam alia neceſſaria eccleſie cõſtituta/vt i hiſtoria
francorũ plenius continetur Item generale conciliũ apud Mogũciam leo Heinric⁹ ter
ne papa.x.& impatore Heinrico tercio preſidentibus habitum eſt.ſub an cius in conci
no.M.li.in quo multa ad vtilitatẽ eccleſie ſunt ſanccita ſtatuta/vt in hiſto= lio moguncia co.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Lotharius Concilium herbipoléſe.

ria franco℞ plenius continetur Item lotharius ſecũdus ſub anno dñi.M. cxxx. in wirtʒburg epiſcopo℞ conciliũ cui affuit archiepus rauẽnꝫ legatus romanꝫ eccleſiꝫ congregauit: vbi Innocẽtius papa ſecũdus qui petro leoni in electione preualuit a predicto lothario & oĩbus ibi congregatis eligitur & confirmatur/ vt in francorũ hiſtoria continet. quod tamẽ qualiter ſit intelligendũ: in tractatu de iuribus regni & imperii ca. xii. ſcripſi De ſtatutis aũt in conciliis antedictis editis: plurima tam in corpore decreto℞ quaꝫ eciam in cõpilatione gregoriana decretaliũ cõtinentur. ꝓut ex ſupraſcriptione multorũ capitulorum in eis contentorũ apparere poterit cuilibet intuenti Vt aũt ea que circa congregationẽ huiuſmodi cõciliorum per predictos principes facta ſunt: canonicis non obuient inſtitutis: intelligo ꝙ premiſſa & alia per eos ordinata cõcilia: de romanꝫ eccl'iꝫ ſi generalia fuerãt: ſin autẽ ꝓuincialia: de metropolitani autoritate facta fuiſſe. cõcilia enĩ generalia ſine autoritate eccleſiꝫ romanꝫ facere non licet. vt xvii. di. c. i. & c. nec licuit. & q̃ſi ꝑ totũ. Prouincialia vero niſi autoritate metropolitani fieri non licet: vt xviii. di. c. i. & c. quoniam q̃dẽ Quod autẽ ſuperius dictũ eſt Karolum magnũ/ & filium eius ludouicũ / & lothariũ ipſius ludouici filium / & alios quoſdã impatores ſubſequẽtes: multa ſtatuta ad legẽ eccleſiaſticã ꝑtinencia ediſſe: intelligo ꝙ eadẽ ſtatuta fuerunt a romana eccl'ia confirmata. nam aliter Laicus quãuis religioſuſ poteſtatẽ de rebus eccleſiaſticis ſtatuẽdi ſeu ordinãdi nõ habet. vt patet. xcvi. di. bene q̃dem / & extra. de conſti. eccleſia ſanctꝫ mariꝫ/ & de re. eccle. non alie. c. vlti. cũ ſi. vel poteſt dici / ꝙ ſpeciale eſt in ſtatutis impato℞: ꝙ eo℞ ſtatuta eciã rebus ſup eccleſiaſticis edita: inquãtũ fauorẽ eccleſiaſticũ reſpiciũt valẽt: niſi ſint per romanam eccleſiam ſpecialiter reꝓbata/ vt not. hoſti. extra de ſolu. c. vl. in magna glo. & in fine/ & arch. poſt eũ. x. di. c. lege. Ex predictis igitur & aliis conciliis per deuotiſſimam dictorũ principum ordinationẽ habitis/ ac ſtatutis per quoſdã ipſorum ad eccleſiaſticã legem pertinentibus editis/ manifeſte liquet eoſdẽ pricipes ʒelũ xpianꝫ religiõis nõ modicũ habuiſſe.

Capitulũ. xii. de diligentia exacta quam ad habẽdum ſancto℞ reliquias & ornamenta eccleſiaſtica veteres germani principes habuerunt.

p Oſtremo vt ex his que in principibuſ ſeculi ʒelus chriſtianꝫ religionis expoſcit: nihil veteribus germanis principibus defuiſſe monſtretur: ſciendũ eſt ꝙ ipſi ad habendum ſanctorũ reliquias & corpora ac ornamẽta eccleſiaſtica: ſingularem quandam & exq̃ſitam diligentiam adhibere curarũt. Nam Karolus magnus ſuper occupatione terrꝫ ſãctꝫ a ſarracenis facta/ legatis patriarchꝫ hieroſolimitani / & conſtantini imperatoris conſtantinopolitani receptis: eidẽ terrꝫ ſanctꝫ cõpatiens cum magno exercitu illuc peruenit. & cũ recuperata eadeꝫ terra per conſtantinopo

Carolus magnus.

UVA. BHSC. IyR_035_4

lim rediret: aurum argentum gemmaſq; precioſas a prędicto imperatore gratanter ſibi exhibitas recipere renuit/ſolaſq; dominicę paſſiōis & ſancto rum reliquias poſtulauit. Prēmiſſo itaq; ieiunio & oratione: de corona dñi partē quę tūc ipſo cernente floruit: & clauū vnum paſſionis/partēq; crucis dominicę: ſudariū dñi. Camiſiam beatę Marię virginis: Faſciā quę puerū Ieſū in cunabilis texit: Ac brachiū ſācti ſenis Simeonis recepit. q̄ oīa mltis miraculis comitātib⁹ ſecū detulit/& aquiſgrani ī baſilicā ſāctę Marię quā cōſtruxerat recondi fecit/vt in ſpe. hiſto. li. xxv. capi. v. & in cronica Martini plenius continetur Item aaron rex perſarum qui excepta india totū pene tenebat orientem/Karolo magno (inter cętera munera) eciam corpora ſāctorū Cipriani martyris Kartagineñ. epiſcopi: & Sperati epi: & caput Panthaleonis martyris tranſmiſit: vt in prędicto libro ca. ii. plenius cōtinetur Item monachus quidam ſub anno dñi. dcc. xcix. eidē Karolo ex parte patriarchę hieroſolimitani multas reliquias attulit/vt in francoꝝ hiſtoria cōtinetur. Idem eciā Karolus baſilicā prędictā aquiſgrani ex auro & argēto luminaribus: atq; ex ęre ſolido cācellis & ianuis ornauit. ad cuius ſtructuram cum columnas marmoreas aliunde habere non poſſet: de roma & Rauenna deuehi fecit: ſacrorūq; vaſorum ex auro & argento/veſtimentorūq; ſacerdotalium: tantā in eadem baſilica copiam procurauit/vt in ſacrificiis celebrandis: nec ianitoribus quidem (qui vltimi ordinis ſunt) priuato habitu miniſtrare neceſſe fuiſſet. vt in hiſtoria Frācorum & cronica Euſebii continetur Item imperator Karolus ſecūdus cognomine caluus: ludouici primi filius aput compēdiū: ſanctoꝝ Cornelii & Cipriani reliquias attulit/in quarum aduētu reſponſoriū Ciues apoſtolorū (quod vſq; nūc cātat eccleſia) cōpoſuit. vt in ſpeculo hiſto. li. xxv. ca. xliii. cōtinetur Item reliquię ſācti Hermetis martyris/per imperatorē Lothariū ludouici primi filium in galliā mittūtur/& apud Indam monaſteriū honorifice recōdūtur vt in prędicto libro ſpe. hiſto. xxxvi. ca. continetur Item Heinricus primus audito ꝙ Rudolphus rex burgundionū (qui tribus annis in Italia regnauerat) dono acceperat a quodā comite Italię ſampſone nomine: lanceā arte noua & figura elaboratam/quę iuxta mediam ſpinaꝫ habuit vtrobiq; quaſi feneſtram/& in media ſpina cruces ex clauibus/manibus & pedibus ſaluatoris noſtri domini ieſu chriſti affixis/& quę fuiſſe conſtantini magni ſanctę helenę filii dicebatur: ad habēdam hanc lanceam (vt erat tocius religionis amator) dictum regē prēmiis temptauit. quem ſic emolliri nequiens/regnū eius depopulari cędibus & incendiis minabatur. Quia vero munus quod petebatur illud erat quod cęleſtib⁹ terrena cōiūxerat: deus Rudolfi regis cor emolliuit iuſtoq; regi/iuſta iuſte petenti: protinus tradidit. Quāto aūt amore rex Heinricus eādē ſacrā lanceā dilexerit: id in mltis rebus: tū in hoc maxīe claruit. quod hui⁹ datorē nō ſolū auri argētiq; munerib⁹ veꝝ eciā alamanię ſeu ſueuię ꝑte nō minia honorauit. & hāc eſſe cre=

Aaron rex perſarum.

Carolus caluus

Lotharius

Heinricus primus

UVA. BHSC. IyR_035_4

dim⁹: quę ex tunc hodieqꝫ in regum & imperatoꝝ romanorum ſolet cuſto
dia permanere: hęc in hiſtoria francorum & cronica euſebii ſic ſcripta legū
tur. Refert tamē cronica gotfridi: quoſdam dicere: andem lanceam/a bo
ſone rege prouincię per Ottonē primū dicti Heinrici filiū ad regnū & īpe=
rium fuiſſe tranſlatā Licet autē hiſtoria & cronica prędictę/referāt hein=

De lancea domini

ricum regē in acquiſitōe ſacrę lanceę iuſte feciſſe: id tamē quo ad zelū dum
taxat xp̄ianę religionis (quē in hoc habuit) intelligo verū eſſe. nō autē ſe=
cundū cōſcientiā iuſte fecit. Pręter enī naturali mot⁹ ęquitate ait. quod mo
tus cauſa geſtū eſt ratū nō habeo/vt patet. ff. quod me. cauſa. l. i. Et eſt ſi=
mile huic quod legit̄ & not. xxxii. q. vii. c. offerebat. & de cō. di. iii. platū.
Nec eſt putandum ꝙ ferrū huius lanceę ſit illud quo vnus militū tempore
paſſionis domini noſtri ieſu xp̄i/ſacroſanctū latus eius aperuit. Nam hęc
lancea/capta ciuitate anthiochię per exercitum xp̄ianoꝝ/ac deinde ꝑ thur
cos ꝑſas & alios ſarracenos obſeſſa/ibidem fuit in eccleſia ſancti petri ſub
anno dn̄i. M. xcviii. per quendam ruſticū origine ꝓuintialem/ex beati an=
dreę apoſtoli reuelatione repta. Dubitantibus autem pluribus an eſſet lā=
cea xp̄i/ꝗdam bartholomeus noīe/cui xp̄s in viſu apparens: de lancea ſig=
nificauerat: cū eadē ignem. xiii. peduʒ quem iuſſit fieri ꝑtrāſiuit illęſus. Et
ſic chriſtianoꝝ exercitus firmam in xp̄o & euis lancea gerens fiduciam: ad
pugnandū cum hoſtibus ſigno ſalutari pręeunte/intrepide ad muros pro=
ceſſit/ac de ipſis diuina ſuccurrēte clęmentia triūphauit. Hęc ex hiſtoria
francorum ac gotfridi & martini cronicis ſunt collecta. Et iſtius lāceę ferrū
cum haſta Wilhelmus durādi ſe vidiſſe refert pariſius in capella regis fran=

De karolo rege francię gallicę.

cię/vt patʒ in ſuo Raciōali li. vi. rubrica de ſabbato ſācte paſchę Item ꝗ=
dam rex Gallicę francię Karolus noīe/dicto Heinrico ad dilatandū regnū

Heinricus

ſuꝑ lotharieſes tendēte: manū pręcioſi martyris Dioniſii auro & gēmis in=
cluſā per legatū ſuum ſub anno dn̄i. dcccc. xxii. in pignus perpetui fęderis
trāſmiſit. quod munus diuinū/rex heinricus cū graciarū actione ſuſcipiens
ſanctis reliquiis ꝓſternit̄. & eas ſumma deuotiōe deoſculans venerat̄: vt in
hiſtoria francoꝝ & cronica Euſebii plenius continetur Idem eciam hein=
ric⁹ (vt refert dicta frācoꝝ hiſtoria) altare ſācti Viti ī noua corbera auro &
gēmis variis mirifice adornauit Pręterea quantū zelū idē Heinricus pro
cōſeruandis pariter & augendis ornamētis eccleſiaſticiꝭ habuerit ex eo pa=
tet/ꝙ cum ſuo ac Ludouici tercii & Cōradi primi prędeceſſorū ſuorum tē=
poribus Hūgari tūc pagani (peccatis populi germanici exigentibus) deua=

Hungarorum Impetus

ſtare germaniā cędibus rapinis & incendiis nōceſſarent: ipſe heinricus cum
eiſdem Hūgaris ſaxon iam cędibus rapinis & incendiis ſub anno domini.
dcccc. xxiiii. percurrentibus: bellum congerere: pro tunc cum eis tutum fore
non credēs: treugas ꝑ. ix. annos inire datis muneribus eſt coactus. Quibus
finitis/cōuocat ꝓceribꝰ & poplo ſub āno dn̄i. dcccc. xxxiii. eos iter alia ſic
affat̄. Huc vſqꝫ vos vr̄oſqꝫ liberos ſpoliaui/& ęrariū Hūgaroꝝ repleui: nūc
tēpla ipoꝝqꝫ miſtros vt ſpoliē cogor/nl'la nobis alia pecūia remanēte: cōſu

UVA. BHSC. IyR_035_4

lite vobis ipſis & quid ſuper hac re ſit faciendum eligite. Theſaurū diuinis officiis ſanctificatū tollā ne? & dabo ꝑ redēptiōe vr̄a inimicis dei? aut certe cultui diuino addam honorem: vt ab ipo potius redimamur/q̄ vere noſter creator & redēptor exiſtit? Ad hec populus vocibus in celū leuatis: clamauit a deo viuo & vero deſiderare ſe redimi: operā ſuā cōtra dictā gentē regi ꝑmittens. Poſtea rex ſub anno ſequēti eandē gentē ad depopulandā ſaxoniā venientē/bello vicit/& tributū quod hoſtibuſ dare cōſueuerat/ diuino deputauit cultui/paupumqꝫ largitiōibus cōſtituit deſeruire. premiſſa in hiſtoria francorū/ & partim eciā in Euſebii cronica cōtinent̄ Item otto primus fili⁹ Heinrici predicti: corp⁹ ſancti innocētii martyris a Rudolfo rege gallice frācie dono accepit: quod ad ciuitatē Magdeburgeñ ꝑ eū obtuicionē totius p̄rie cōſtructā/cū magno adduxit honore Idē etiā otto corpus ſācti Mauricii & quorūdā ſocioꝝ ei⁹ (quod ſub anno dn̄i. dcccc.lxi. ꝑ legatos eccl'ie rōane & quoſdā epos ſibi delatū extitit) parthenopoli trāſmiſit. eodē quoqꝫ die plurimoꝝ reliquie ſctoꝝ aploꝝ ſcꝫ/martyrū atqꝫ ſanctarū virginū regi Ottoni ratiſpoñ allate fuerunt Itē ſub anno dn̄i dcccc. lxii. reliquie ſanctoꝝ martyrū fabiani/Euſtachii/Pāthaleōis/hippoliti/Eugei/Minatis/Valētis/ & corpus ſācte Laurēcie virginis: ab ottone predicto inquidelmburg tranſmiſſe ibidē religioſiſſime ſūt ſuſcepte Item ſub anno dn̄i dcccc.lxiii. corpus ſcti gerōcii ꝑ quēdaꝫ epm de Italia eſt allatū: ipſoqꝫ ottone iubēte in magdeburg metropolim ſaxonie eſt trāſmiſſū Itē ſub āno dn̄i. dcccc.lxv. idē otto multa ſanctoꝝ corpa de italia in magdeburg ꝑ dedonē capellanū trāſmiſit. precioſū quoqꝫ marmor cū auro & gēmis ſub eodē anno magdeburg adduci: in oībus quoqꝫ colūnaꝝ capitibus ſctoꝝ reliquias diligenter includi precepit. ꝑut hec oīa in hiſtoria francoꝝ plenius cōtinent̄ Item impator Otto ſecūdus predicti ottonis filius: oſſa beati Bartholomei apl'i de ciuitate beneuētana ꝑ eū capta portari: & ea rome in inſula tyberis in eccleſia que nūc vocat̄ ſancti Bartholomei/in cōcha quadā collocari fecit. & dū ea in terrā ſuā ꝑ tyberim in mare in eadē cōcha deducere cogitaſſet: eo morte preuēto: precioſus theſaurus earūdem reliquarum ibidem (vt dicūt romani) remanſit: vt in gotfridi & martini cronicis continetur In dicta eciam eccleſia (vt refert cronica martini) brachium ſancti adelberti martyris & pontificis quod ſecū duxit de polonia collocauit Itē imperator Heinricus ſecūdus partē de cruce ac partē claui paſſionis dominice/multorumqꝫ ſanctoꝝ reliquias quas de diuerſis locis attulit/ ac precioſa & varia ornamenta eccleſiaſtica (ꝑut in preſētiarū cernitur) eccleſiis Bābergeñ. ſil'r eciā eccl'ie baſilieñ ꝑ eū inſtauratꝫ dōauit. Ex his igit̄ oibus & aliis que de ipis germanis pricipib⁹ circa hec ſcripta reperiunt̄/euidenter patet/eoſdē ꝫelū chriſtiane religionis ardentiſſimū habuiſſe Licet auteꝫ veteres germani principes. de fortitudine/ liberalitate/multiſqꝫ/aliis virtutum meritis. digne commendari ac laudum preconiis poſſent extolli. de his tamen premiſſa in ſupra ſcriptis. xii. c. cōprehenſa q̄ principalius

Otho primus

Corpus ſācti Mauricii

Parthenopolis que & magdeburg

S. Gerōcius

Otho ſecūd⁹

Oſſa ſancti Bartholomei

Heinricus ſecundus

UVA. BHSC. IyR_035_4

zelũ xp̄ianę religiõis reſpiciũt dixiſſe ſufficiat quo ad pręſens.

Capitulũ.xiiij. de zelo xp̄iane religionis

quarundã veterũ reginarũ ſeu im̄patricũ germanaꝝ: ac de miraculis ꝑ me rita q̄rundã ex eis factis: diuiniſq̄ reuelationibus eiſdẽ oſtenſis.

l Ibet poſt pręmiſſa de zelo xp̄ianę religiõis venerabiliũ m̄ronarũ mechtildis regis heīrici primi: Editht/& adelheidis ottonis primi. & beate Künegũdis heinrici ſecũdi im̄patoꝝ romanoꝝ cõiugũ ꝑ ſãctiſſima eorũdẽ opa cõꝓbato/q̄buſdãq̄ miraculis ꝑ earũ merita factis/

Męchtildis. ac diuinis reuelatõib⁹ eiſdẽ oſtenſis/ex multis pauca referre. Mechthildis igit̄ regia: marito q̄dẽ viuẽte in publico ꝓcedebat/ornata gẽmis & ſerico/ geſtãs tñ interi⁹ pręcioſius ornamẽtũ/cor ſcʒ maternũ in ſubditos. tãq̄ hu milis & in cõiugii fędere tã pudica manebat. vt omĩbus eſſet amori ꝑiter & honori. Poſt obitũ v̄o mariti flagrãs amore xp̄i/memor cuiuſuis diſciplię: ad miſericordiã facilis: i omni actu & cõfabulatõe admirãdę dignitat͛. Tã q̄ honeſta in pudore manebat: vt eã virginẽ crederet q̄ fęcũditatẽ ꝓlis ei⁹ neſciſſet. Quis digne ip̄ius erga cultũ diuinũ explicare poſſet vigilãtiã? vi= uẽte nãq̄ marito: noctis tẽpore eius ſe lateri ſubtrahẽs: ip̄o diſſimulãte de relicto thalamo deuotis orõnibus intẽdebat. Rex enim q̄a veraciter noue= rat oĩa opa eius bona exiſtere/faciles illi ꝑbuit ad oĩa quę deſiderabat aſſẽ ſus. poſt mortẽ v̄o regis/noctis tempe lecto ſe collocãs/& parũ ꝑdormiẽs poſtquã ſenſit dormire manẽtes ſecũ in cubiculo: clã ſurrexit: cubicularem puellã tacita excitauit/eccleſiã intrãs ſine turbarũ obſequio ſiue hũano fa= uore. ꝑnox in orõne mãebat. Ante galli cãtũ pſalteriũ niſi noctis breuitate īpediret̄ finire cõſueuit. Circa matutinalẽ horã cũ ſilẽtio iterũ ſe collocauit in lecto: quaſi ꝑ totã noctẽ nũquã pedẽ inde mouiſſet. pulſato vero ſigno ſurgẽs: matutinaꝝ laudib⁹ intẽto corde aderat. poſtea oĩbus egreſſis: int⁹ clauſis ianuis vſq̄ ad lucis aurorã ſola ꝑmãſit/poſtmodũ igreſſa cubiculũ. ad dormiẽdũ laſſa mẽbra paululũ reclinauit dei de ſurgẽs ītrauit eccl'iã/ibi demq̄ in orõnibus ꝑſeuerans/miſſaꝝ ſolẽnia expectabat. q̄bus finitis: in= firmos vbicũq̄ audiuit ī uicino viſitauit/& neceſſaria ꝑbuit. deinde paupi= bus manũ porrigebat. poſtea hoſpites q̄ ſemꝑ aderãt cũ omni largitate ſu ſcipiẽs/ neminẽ ſine affatu blãdo dimiſit. nullũ fere ſine munuſculis vel ne= ceſſariis auxiliis vacuũ derelinquẽs. Eadẽ eciã venerabilis regina cenobiũ ſctĩmonialiũ in honore ſctõꝝ dioniſii & ſeruacii in mõte quidelnburg ſi= tũ. alterũ in villa in honore ſctõꝝ Iacobi ap̄li & Wigberti cõfeſſoris in cru ce regia. Terciũ in honore ſãctę dei genitricis & ſanctę crucis in northuſẽ. Quartũ in aggeri in honore ſcti dioniſii. Quintũ iterũ in honore ſcti ſer= uacii in palathi plena deuotione conſtruxit. & licet omnium eccleſiarum ſtatũ quas vel nunciis inuiſere vl' per ſemetipſam adire poterat/opibus to= tiſq̄ viribus ſuſtentare curaret: pręducta tamen monaſteria quaſi propriori affectu ſibi ſuoq̄ nomini ſcripta ſingulariter: omnigenis comodoꝝ vſibus

UVA. BHSC. IyR_035_4

20

manutenere nō deſtitit/ & fouere/ ꝓpter hęc & alia ſuaꝝ virtutū merita re/
uelatōes diuinas habere meruit. Nam mortuo Wilhelmo archiepō Mogū
tineñ eius filio ſub anno dñi. dcccclxviii. ipſius obitū nullo adhuc certifica=
ta nūcio cūctis pñtibus intimauit/ filius inquiēs meus Wilhelmus prohdo=
loriā expirans memoria indiget ſalutari/ hęc ſancta Mechildis eodē anno S. Mechildiſ obiit.
pridie ydus marcii migrauit ab hoc ſeculo ſepultaqꝫ eſt in monaſterio Qui/
delnburg: cuius aīam vna cū aīa Bernhardi epī Halberſtadeñ quidā here
mita ſe vidiſſe retulit/ infinitā angelorū multitudinē cū ineffabili gloria in
celeſtia regna deferre. prędicta & quedā alia de hac glorioſa regina in Frā
coꝝ hiſtoria continent. Porro venerabilis Edicht regina Echmūdi regis Edicht regia.
Angloꝝ filia / cōthoralis Othonis primi / nō minus ſancta religione q̄ re=
gali potētia claruit/ quecūqꝫ enim eidē Othoni ꝓuenere nocētia/ diuia mi/
ſeratiōe ac interceſſione aſſidua ſuę ſanctiſſimę cōthoralis ſecurus euaſit/
cuius inſtinctu Magdeburgeñ cepit cōſtruere ciuitatē. Nam vrbē hanc ob
ęterne remuneratōis gr̄am patrięqꝫ cōmunē ſalutē acquiſiuit/ & in ciuitatē
(vt pręmiſi) cōſtruxit. Iuuit eū ad hoc beata Edith modis quibus potuit q̄
innumera virtute prędita inducias iſtius vitę ſibi cōceſſas deo & hominibus
acceptę ꝓduxit/ erat hęc apud deū magni meriti vt in miraculis tam in vita
quā in morte & poſt obitū ipſius claruit euidēter. In vita nāqꝫ ipſius qua/ Miracula. s. Edicht regie.
dam nocte rege abſente cerua indomita veniēs/ ſepiuſqꝫ hoſtiū pulſans/ do
minā tandē vt intromitteret euicit: & cōgreſſu ad eam vſqꝫ ꝓueniēs tāquā
ſuam miſeriā locutura ꝓcubuit: Iuſſu itaqꝫ reginę cōſiderantis ei ineſſe ali=
quē dolorē venator albiam tranſiens cerua pręeunte hinnulū eius illaque=
atū inuenit: quo eruto cerua letior cū hinnulo ad nemorū abdita propera
bat. Aliud quoqꝫ cū ipſa memoriale miraculū deus fecit. cū in elemoſinis
pauperū largiſſima eſſet/ rex conſtantiā eius expiri volens ip̄am a tanta ex
penſiōe velut iratus ꝓhibuit. Quadā igit̄ pręcipua feſtiuitate ad eccleſiam
veſtibus precioſis induta ꝓceſſit/ quā rex cuiuſdā paup̄is indutus veſtibus
pręceſſerat ipſa penitus ignorāte ac in foribus eccleſię reſidens eā venientē
tenuit/ ſibiqꝫ miſereri p̄cibus peciit inſtātius illa nil p̄ter veſtes ſe habere di
cens audiuit ꝑticula veſtiū pauperē poſſe iuuari: deinde regina pudore co=
acta/ illū pallio circumplexū eam cōſtanter tenentē abrūpere manicam ve
ſtis pręcōſę ꝑmiſit/ quā qui putabat paup̄ in ſuo ſinu abſcondit / & illa cū
truncata veſte occultata pallio & ad hoſpitiū rediens/ integris veſtibus in=
duta ſciſſas abſcondit ſicqꝫ ad mēſam venientē/ rex veſtium cōmutationē
cōſiderans/ cur veſtes cōmutaſſet quas mane induerat requiſiuit / cūqꝫ illa
occaſiones pretenderet ipſe priores veſtes deferri pręcepit/ regina multum
anxia veſtes tandem e latibulo extractas produxit. Quibus expanſis rex
eas vtraſqꝫ manicas habere conſpexit ipſeqꝫ quod abrupat proferens/ cun=
ctis audientibus rem apperuit ac deinceps reginam in magna veneratione
tenere ſolebat. Obiit autem hęc ſancta regina / anno domini. dccccxlvii.
ſeptio kalendas Februarii. ſepultaqꝫ eſt in predicta ciuitate Magdeburgē=
ſi ibidē miraculis choruſcando. Poſt huius beate regine obitū inuictiſſi=

UVA. BHSC. IyR_035_4

Otho mus rex Otho p̄dictus ſub anno dn̄i.dccccli.Italiā potenter intrans Adel
Adelheidis heidem quondam Lotharii regis Italię coniugem quę a Berigario / qui to
tam ſua feritate prēmebat Italiā tenebatur in carcere / eodem Beringario
cum ſuis fidelib⁹ depulſo / liberat: eamq; in legittimā vxorem accepit. Erat
aūt hęc illuſtris regina deo amabilis/conſilio ꝓuida/ vultu decora/morūq;
oīm honeſtate p̄clara/ & regali auorū attauorūq; ꝓſapia orta/ fuit eīnm fi=
Rudolphus rex Burgun. lia Rudolphi regis Burgūdię/ qui etiā aliquo tp̄e in Italia regnauit/ & Ber=
thę reginę filię Burghardi ducis Almanoꝝ quē cū eodē Othone ſtatū reg
ni & impii nō minus meritis & moribus inſigniuit egregiis/quā ille viribuſ
et triūphis: Poſt cuius Othonis obitū & ipa per totū ſęculo moriens quaſi
nō ſibi nata/ſed inopū vſibus cū diuinitus eſſet ꝓuiſa: regiū cēſum & q̄cq̄d
habere potuit manibus pauperū in celeſtes theſauros deportandū nō de/
ſtitit cōmendare/ Viſa eſt creberrime ſed ſecretiſſime/ruſticarū more/ſuc=
cincta/manibus ambabus vtens ꝓ dextera/tā diu huic pio inſtitiſſe labori
quouſq; vacillante inceſſu/nō largitate ſed corpe deficiēs/ſe neceſſario re=
clinaret. Si quis aūt ipius in diuino cultu vigilātiā/ac aliarū virtutū ei⁹ me=
rita/necnō quot eccleſias & monaſteria in Germanię & Burgundię ptibus
cōſtruxerit ac repauerit ſcire voluerit/de his ex vita ipius quā venerabilis
Odilo abbas Odilo abbas Cluniacēſis plenę deſcripſit/q̄ in quibuſdā Germanię ac Bur
Cluniacen. gundię eccleſiis repitur plenius poterit informari/ſed ea quę de ipa p̄miſſa
ſunt/ex Frācoꝝ hiſtoria ſunt excepta. Obiit aūt hęc ſancta impatrix (vt
refert dicta hiſtoria) ſub anno dn̄i.dccccxcix.kal'.Ianuarii.& ad deū quē
ſemp ſitiuerat remunerāda migrauit/ac in monaſterio Salſenſi(quod ipa
in honore pricipis apoſtoloꝝ conſtruxerat)honorifice ſepelit/cuius fideli
ſeruitio deus digna recōpenſans p̄mia/plurima hodie p eā miracula opat.
Ceterū beata & deo dilecta Kunegundis/ in apice imperii cōſtituta terre=
kunegundis no impatori Heinrico ſecūdo mr̄imonialiter nō tamē carnaliter cōiuncta/
virginitatē ſuā (quā vſq; in finē cōſeruare ſtuduit) de ipius Heinrici cōſen
ſu impatori celeſtiū conſecrauit. Poſt cuius mortem illa ſe ad deū vt ſemp
cōſueuit totam cōtulit/ipm ſuę caſtitati neceſſitati ac ſaluti adeſſe/illū ſuis
eccleſiis ac filiis quos in chriſto aggregauerat p̄ſentem fore/vigiliis ac deuo
tis orōnibus rogare iugiter nō ceſſabat. dieq; actiuam cū Martha/& nocte
cōtemplatiuam cū Maria vitam ducere ſatagebat. Deniq; ipo in anniuer=
ſario die trāſitus ſancti Heinrici impatoris ſancta Kunegundis Archiep̄oſ
et ep̄os ad dedicatiōem Conphugenſis monaſterii ſanctimonialiū q̄ ipa
cōſtruxerat cōuocauit: vbi infra miſſarū ſolēnia poſt lectionē euāgelii pur
puram impialem exuens tunicā fuſciorē/quā ſuis manibuſ operata fuerat/
ac veſtē religionis induit/ & capillis abſciſis inpoſitoq; ſibi ab ep̄o ſacro ve=
lamīe ānulo fidei gratulabūda extitit ſubarrata/itaq; chriſto ſponſo cōſe/
crata/dū filiaꝝ ſuarū ſe ſanctiſſimo aplicuiſſet cōtubernio nō vt mater fi=
liabus ſe ipam pretulit/ſed omnibus ſeruiēs ſeruilem ſe perſonā per omia
oſtendebat: multa circa cōtubernales deuotio frequens decūbentiū viſi=

UVA. BHSC. IyR_035_4

21

tatio & ſollicita pauperū ꝓuiſio illi erat. Huius autē ſanctiſſimę Kunegun=
dis merita: frequēs tam in vita/quā poſt mortem miraculorū gracia decla
rauit. In vita namqꝫ ipſius/viuēte ad huc īꝑatore Heinrico/facta fuit au
tore diabulo ſuſpecta criminis adulterii quę maculā corruptiōis nō nouit.
ſed quia crudelis eſt qui negligit famā ſuam vt dicit beatus auguſtinus in
canone xii.q.i.nolo: expurgationis gratia iudiciū ad vomeres candentes
ſibi elegit. Cūqꝫ dilecta deo ad illud iudiciū duceretꝛ: ingemuit dicēs. Domi
ne deus creator cęli & terrę iudica iudiciū meum & eripe me/te enim teſteʒ
& iudicem inuoco: ꝙ nec hūc pręſentē Heinricū: nec alterū quēquam vi=
rū carnali cognoui cōmercio. Quo dicto: vomeres cādentes nudo veſtigio
calcauit: & ſine aduſtionis moleſtia ſecura ꝑtrāſiit Item cū quodam tem=
pore poſt lectionē euangelii/ad altare ſacrificatura ſolēni more accederet:
dextrę ſuę manus chirotecā detrahēs: cū nullus qui eam reciperet tūc ad=
eſſet/a ſe reiecit: quā radius ſolis ꝑ feneſtrā intrās ſuſcepit & tam diu qua=
ſi famulando ſuſtinuit/donec illa poſt ſacrificiū rediēs eandē reciperet chi=
rotecam. Deinde alio tempore dū eadem beata Kunegundis in monaſte=
rio prędicto erat ſanctimonialis effecta: & quandā neptem ſuā Votā no=
mine quā in abbatiſſam eiuſdē monaſterii ꝑfici ꝓcurauerat: deficere vide=
ret: a rigore obſeruācię regularis: ipſam ꝓpter hoc primo priuatim: deinde
publice coram multis ſępius arguebat. Illa vero materterę patrocinio ac fa
milaritate vane confiſa/id emendare neglexit. Cumqꝫ beata Kunegundis
quadā die dominica crucē cū conuētu ꝓceſſionaliter ſeqretur: prędicta de
fuit abbatiſſa: quā illa inquirens & epulātem cū coętaneis in conclaui reperi
ens: zelo pietatis armata: cū verbo correctiōis dexterā eius maxillam ꝑcuſ=
ſit: quę qſi ſigillū quoddam formā digitorū accepit quam habuit toto tē=
pore ſuę vitę: de quo nimirum facto cōſtat/quia nō tantum hoc pro ſe ſed
pro aliarū emēdatione ꝑtulit: vt huius viſio aliis ꝓficeret: & eam ad melio
ris vitę ſtatū a ſuis viciis retorqret. Tandem poſt multa ſāctitatis ſuę meri
ta miraculorū ꝙ teſtimōia: cū tēpꝰ mortis eiuſdē ſanctiſſimę Kunegūdis in
ſtaret/videretqꝫ ſibi nō tanquam paupculę ſorori ſed vt īꝑatrici aurea ve
lamina feretro ſuppōnēda deferri: amictus iſte (ait) nō eſt meꝰ: auferte hic
ornatus hic alienus eſt. Deinde poſt plura verba ſubiunxit. Corpuſculum
meū iuxta tumulum fratris mei & dñi Heinrici īꝑatoris (quem me vocā
tem video) in ꝓprio locello reponite. His dictis in manus dñi ſpiritū com
mēdās: abiecta carnis ſarcina: ipius fęlix aīa ad ſuum reuolauit auctorem:
Cuius ſacrum corpus in eccleſia Bamburgenſi apud corpus ſancti Heinrici
(ꝓut fieri iuſſerat) cū veneratiōe debita eſt ſepultū. vbi deus amborū meri
tis innumera miracula opatur. Hęc omnia & alia plura in vita ſeu legenda
ſanctiſſimę Kunegundis ac eiuſdem beati Heinrici plenius cōtinetꝛ Licet
autē de beata Radegūde filia Berethani regis Thuryngoꝝ & Clotharii re Radegundis
gis francorum cōiuge: de cuius vitę ſanctitate ac miraculorum gloria ſcribi
tur in ſpe. hiſt. li. xxiiii. ca lxxix. ac de quibuſdā aliis reginis germanis plu=

UVA. BHSC. IyR_035_4

rima ſanctitatis opa & miracula referri poſſent: pręmiſſa tamē de glorioſis reginis & impatricibꝰ memoratis ad pręſēs dixiſſe ſufficiat gr̄a breuitatis.

Capitulū. xiiij. de multiplicibus bellorū victoriis p̱ veteres principes germanos habitis ac miraculis per merita quorundā ex ipis factis diuiniſq; reuelationibus eiſdem oſtenſis.

Via (vt ſacri teſtātur canones) nō eſt iuſticię dei vt obliuiſcatur bonorū operū & miſterii ꝓpter nomē eius exhibiti vt de. pe. di. ii. ſi enim / circa mediū & ca. nō eſt. nec apud ipm irremuneratū remanet vllum bonū de. pe. di. iii. cauendū. & duobus ca. ſequētibus. Ideo cōgruū reputo de remūeratiōe veteribꝰ principibꝰ germāis a deo ob zelū Katholicę fidei & xp̄ianę religiōis (quo cęteris principibꝰ ꝑfectius viguiſſe noſcunt) facta / iſequētibus pauca referre Deus igit omnipotēs vt dignis digna repēderet pręmia / eoſdē principes nō ſolū ęterna beatitudie qua omnes fideles in caritate decędentes remunerat / ſed eciā in ſęculo pręſenti ob zelū huiuſmodi in multipliciū bellorū victoriis: nōnullos eciam ex ipis miraculis in vita & poſt mortem ac diuinis reuelatiōibus reddidit glorioſos. Circa quod tamē ſciendū eſt ꝙ triūphalis belloꝝ ꝓſperitas nō ſemp ex fidei merito & religionis gr̄a ſed eciā infidelibus belloꝝ ducibus repiatur fuiſſe cōceſſa: vt patet ꝑ beatū Gregoriū in canone. xxiii. q. iiii. Si nō ex fidei in pricipio: veteribus tamē principibus germanis frequēs belloꝝ ꝓſperitas a deo ex merito fidei xp̄ianęq; religionis gr̄a: exeo fuiſſe cōceſſa colligitur / ꝙ inter eoſdē principes ac generaliter inter omnes reges frācoꝝ / a tempore Clodouei q primus inter eos fidē xp̄i aſſumpſit) illi vt ex geſtis eorū patet plus cęteris claruere victoriis qui zelū maiorē fidei catholicę ac xp̄ianę religionis habuiſſe noſcunt. Sed quia cōpēdioſi huius libelli ꝓpoſitū: frequētes belloꝝ victorias p eoſdē priucipes habitas referre nō ſinit. ideo his obmiſſis: ad quaſdā diuinas reuelatōes q̄buſdā ex eis oſtenſas / nec nō ad miracula q̄dam ꝓmerito quorundā ex eis facta breuiter referenda: q̄ deū ex ipoꝝ fidei meritis xp̄ianęq; religiōis gr̄a feciſſe nō eſt dubiū: ſtilum vertā.

Clodoueus primus chriſtianus francorum rex

Igitur Karolus magnus dū recuperata terraſancta repatriare diſponeret / atq; a cōſtantino imꝑatore cōſtātinopoli exiſtēs: paſſionis dn̄icę reliquias poſtulaſſet / ac daniel cōſtantinopolitanus antiſtes cōcham in qua erat corona ſpinea dn̄i / ad diuidendas reliquias huiuſmodi apperuiſſet / tātus inde odor exiit / vt aſtātes in paradyſo ſeeſſe putarēt. Tūc Karolus in pauimētū eccleſię ꝓſtratus: plenus fide orauit dn̄m: vt ad ſui nominis gloriā: paſſiōis & reſurrectiōis / ſuę miracula renouaret. Et cum oraſſet: ſtatim ros cęlitus lignum infudit & flores emittere fecit: tātaq; lux cū odore affuit: vt pręſētes ſua veſtimenta cęleſtia eſſe putarent / flores vero cōuerſi fuerunt in māna. quod mō eſt apud ſāctū dioniſium. quod a multis putat eſſe de illo māna quod pluit dn̄s filiis iſrael in deſerto. Omneſq; ęgri qui aderāt: ad odorem florū ſanati fuerūt. Quibus geſtis ecce turba infinira eccleſiā violenter in-

Carolus magnus.

UVA. BHSC. IyR_035_4

trans clamare cępit: vere hodie dies reſurrectionis exiſtit/nam odor de flo
ribus exiēs ciuitatē impleuerat & trecētos & vnū ęgros priſtinę reſtituit ſa
nitati. Deinde Karolus ad partes rediens/in quodā caſtro ꝑ tactū reliquia
rum a prędicto impatore cōſtantinopoli receptarū: puerum mortuū ſuſci=
tauit. vbi eciā quinquaginta ęgri/ſexus ꝓmiſcui ſunt curati. Poſt hęc dicto
Karolo aquiſgrani ad reponendū dictas reliquias venienti/ſanati ſunt ibi=
dem fębricantes innumeri/dęmoniaci. leproſi. paralitici. claudi. mātigip=
poſi & epilentici multi: ac cęci viſū receperunt. vnuſqꝫ mortuus exſtitit ſu=
ſcitatus. ꝓpter quod glorioſus Karolus indixit vt oēs ad videndū reliquias
quas de hieroſolymis & de conſtantinopoli adduxerat aquiſgrani: Idibus
iunii cōuenirent: ſtatutūqꝫ fuit ibidē Leone papa tercio pręſidente vt quo=
libet āno in quarta feria Ieiunioꝝ quattor tēporum in mēſe Iunii: reliqui=
arum oſtēſio fieret prędictaꝝ. Hęc & quędā alia. de hoc in ſpeculo hiſto. li.
xxv. c. v. plenius continētur Itē beatus Iacobus apl'us filius ʒebędei Ka= Carolus Galitiam deuicit.
rolo magno nocte in extaſi apparuit/dicēs eum ad liberandum terram ga=
liciarum in qua corporaliter incognitus quieſcebat: a ſarracenoꝝ manibus
fuiſſe a deo electū. ad cuius ammonicionē Karolus cū magno illuc perrexit
exercitu. Cūqꝫ obſideret Pāpilonā & ꝓpter muros inexpugnabiles ipſam
capere non poſſet: orauit ſanctū Iacobum vt ob ſui honorē nominis daret
ei capere ciuitatē. & tūc muri ciuitatis funditus corruerunt. Ideʒ eciā factū
fuit dum idem Karolus luteriā maximam vrbem in valle viridi obſideret:
quę vrbs deſerta eſt vſqꝫ in hodiernū diem: hęc in li. xxv. prędicto in vi. c.
plenius continētur Pluribus inſuꝑ aliis miraculis diuiniſqꝫ reuelationibus
glorioſus Karolus claruit/vt in prędicto li. c. iiii. xiii. xx. xxii. & xxiiii. ple=
nius cōtinet᷑ Multa ecia deus oīpotēs ꝑclara miracula exercitui eiuſdē Ka
roli monſtrare dignatus eſt. Vnde refert hiſtoria francoꝝ: ꝙ dum ſaxones
Karolo magno in Italia exiſtēte: caſtrū heresburg ſub āno dn̄i. dcc: lxxvi. Obſidio caſtri heresburg
obſidone cinxiſſent/ipſumqꝫ caſtrū quadā die ſummis viribus inuadere nite=
rentur/ecce gloria dn̄i ſuper domū eccleſię in eodē caſtro ſitę: tam xp̄ianis
quam paganis apparuit. Nam duo ſcuta ſupra eandē eccleſiam ſanguineo
colore flammantia/& velut in pręlio quibuſdā motibus agitancia viſa fue=
runt. Quod ſignū ſaxones tūc pagani aſpiciētes: mox in fugam cōuerſi ſūt
ac in tantam vt ſtrictis gladiis mutuo ſe trāſfoderent amētiam deuenerūt.
Item refert hiſtoria francorū. Qꝫ dum Karolus magnus ſub anno dn̄i dcc.
lxxii. in partes ſaxonię cum exercitu ꝑrexiſſet: & ad hermēſul ꝑueniēs ibi=
dē ad deſtruendū funditus fanū quoddā per duos vel per tres dies mane=
re decreuiſſet/aqua exercitui ꝓpter magnā ſiccitatem in loco prędicto de=
fecit: moxqꝫ diuina largiente gracia in quodam torrente ita vt omni exerci
tui ſufficeret aquę largiſſimę ſunt effuſę. In ſpeculo hiſtoriali libro. xxv.
plura miracula exercitibus Karoli magni virtute diuina in partibus hiſpa=
nię facta legunt᷑ Item imperator Ludouicus primus Karoli magni filius
miraculoſam reuelationem de trāſferendo epiſcopatu de aulicenſi eccleſia Ludouicus primus.

UVA. BHSC. IyR_035_4

quā pater eius fūdauerat ad eccleſiam ꝙ nūc hildenſheī dicit̄ habuit in hūc modū. Nam cū in ꝓmouēdo aulycēſem eccleſiā in caput & arcē epiſcopatus eſſet intētus/eundē q; locum ob hoc frequētius incoleret/contigit eū venandi grā in locum quē nunc hildeſhemenſis ecclīa occupat fixiſſe tētoriū: ibiq; miſſam allatis capellę regię reliquiis audiuiſſe: Rege autem de venatu aulicam regreſſo/ibiq; tunc miſſam audituro: Capellanus reliquias inpoſiturus altari demū ſe oblitum eas dimiſiſſe recoluit vbi miſſa fuit pridie celebrata. reuertitur ſollicitudinis cōcitatus ſtudio: vbi & eas ſuſpēderat: inueniens in ramo ſcilicet arboris fontē puriſſimū obumbrantis: appropiat igit̄ hilaris/& quas facili manu ibi ſuſpēderat nullo conatu auferre ſuffecit. Imperator hęc dei magnalia intelligens/ad locū multis ſtipatus celeriter veniens: ipas reliquias de loco cui ſemel inhęſerant apte ſenſit nolle moueri. Diuinitus igit̄ inſtinctus: dictas reliquias (quę erant ſanctiſſimę dei genitricis Marię virginis) ibidē dei genitrici dedicauit altare & eūdē locū quē & ſuſpēſę reliquię obtinent: Hunc igit̄ locū nouitate miraculi illuſtratum/ac tāto opere dei genitrici placuiſſe ꝓbatum rex Ludouicus toto affectu ꝓmouere aggreſſus: principalē epi Kathedram/ quā prius apud aulicenſē eccleſiā a prē ſuo fundatā Petri aploꝝ principis honori attribuere decreuit: ſacello reliquiarū dei genitricis conceſſit: eiq; ꝓbatę religionis Guntherium epm primū prefecit/ſicq; hildeſheimenſis eccleſia ſedem obtinuit principalē/ꝑ ut hęc in hiſto. frācoꝝ plenius continent̄ Itē Ludouico regi germanię ſub anno dñi dccc. lxxv. apparuit in ſomnis pater ſuus Ludouicus primus prędictus impator: adiurans eū ꝑ nomen beatę trinitatis vt eum elemoſinarū largitione a tormentis in qbus tenebatur eriperet. ob hoc ad diuerſa monaſteria elemoſinas deſtinās patri obnixe filius ſuccurrebat/ꝓut in francorū hiſtoria & in ſpe. hiſto. li. xxv. c. xli. plenius cōtinetur Itē Karolus eiuſdē Ludouici regis germanię filius/a dęmonio grauiter in pñtia patris & ꝓcerū eius vexabat̄/ac in ipa vexatione id ſibi ꝓpter quandā cōſpirationē contra patrem factā cōtigiſſe cōfeſſus eſt: vt in ſpe hiſto. li. xxv. ca. xl. continetur Item eidē Karolo impatore facto: diuinitus fuit oſtenſa viſio tormētorum Nam cū quadā die dñica poſt celebratū nocturnarū horarū diuinū officium ſomnum capere vellet/fuit raptus in ſpū: ductuſq; fuit ꝑ quendā candidiſſimū ſpiritū in pęnas laborintias infernoꝝ: vbi aīas innumeras epōrum principū & alioꝝ hoim/pris/fratrū patruorūq; ſuorum in diuerſis locis ac variis tormētorū generibus vidit penis infernalibus mācipatos. quę cauſas tormentoꝝ ſuorū eidem Karolo explicabāt: Ibi eciam inter alia audiuit retro ſe aīas clamātes. potētes potēter tormēta patient̄. ꝙ verba originaliter habētur ſap. vi. c. & trāſſumptiue legunt̄ in canone. viii. q. i. c. illud: deide ſpūs eiuſdē Karoli ꝑ ſuū ductorē ad purgatoriū ductus/vidit inter alia duo dolia. Cūq; reſpiceret ſup vnū doliū vbi erat aqua feruens: vidēs patrē ſuū Ludouicū pdictū in eodē dolio dolore nimio aggrauatū. Dixitq; ei pater. Noli timere ſcio enim quod ad corpus tuū ſpūs reuertet̄/ ſciaſq; me ꝓpter

De errore eccleſię hildeſhemenſis.

Guntherius epiſcopus.

Ludouicus rex germanię

Carolus filius Ludouici.

UVA. BHSC. IyR_035_4

peccata mea talia ſuſtineatis ſupplicia/vna enim die ſum in iſto feruēti/ &
altera die in iſto ſuauiſſimo aquę dolio ꝑcibus ſāctoꝝ petri apl'i: & remigii
cōfeſſoris: cuius p̄ociniis hactenus regale nr̄m genus regnauit/trāſmutor.
Sed ſi tu: ep̄i/abbates/ & om̄is ordo eccleſiaſtic⁹/miſſis orōnibus oblatio=
nibus vigiliis & elemoſinis mihi ſubueniretis/tūc de iſto aquę bulientis do
lio certiſſime liberabor. oſtēdenſq; altiſſima duo dolia buliētia: iſta inquit
dolia ſūt tibi (niſi te emēdaueris & de peccatꝭ tuis pęnitētiā egeris) ꝑparata
Poſt hęc ductor ipſius Karoli eū ad dextram luculentiſſimi paradyſi dedu=
xit/vbi imꝑatorē Lothariū patruū ſuū/ipmq; filium Ludouicū imꝑatorē
in claritate ingenti vidit/precioſis diadematibus coronatos. cui Lotharius
blāda voce dixit: prędictū ludouicū p̄rem ſuū de pęnis prędictis meritis ſā
cti petri ac ꝑcibus ſc̄i remigii (cui deus magnū apoſtolatū ſuꝑ reges & gen
tes frācoꝝ dedit) certiſſime liberādum. Quodq; de manu ſua cito poteſtas
imperii tolleret/ipmq; paruo temꝑe poſt victurū. alia eciam q̄dam futura
circa imperiū ſibi p̄dixit Poſt hanc viſionē Arnulphus filius Karolomāni Arnolphus
regis bauarię/ ſe in breui de regno & imꝑio intromiſit/ & Karolus duobus
annis tantūmodo ſuꝑuixit ꝓut hęc in ſpe. hiſto. li. xxv. ca. xlix. & duobus
capitulis ſequētibus lacius cōtinent̄ Item Otto primus dū ſub anno dn̄i.
dcccc. lii. in ciuitate Ratiſponēſi vacāte ibidē eccl'ia. cōſtitutus fuiſſet in ſō Otto primus
nis: vt epiſcopatū eccl'ię Ratiſponēſis illi daret q̄ ſibi primus occurreret/fuit
āmonitus: q̄ craſtino die illuſtente: ad monaſteriū beati Emeranni marty=
ris ordinis ſancti Benedicti monachis neſciētibus cū paucꝭ vēit. & paulatī
hoſtiū monaſterii pulſans a quodā venerabili fratre Gūthero ipiuſq; mo=
naſterii cuſtodi ꝓuigili exſtitit intromiſſus. quē intuens ad orandū primo
ꝓceſſit/deinde talibus verbis aggredit̄. Quid mihi frater ꝓ adipiſcēdo epi
ſcopatus honore vis dare? frater ad hęc ſubridēs: Calcios inq̄t meos. Hūc
tamē ad electionē antiſtitis cū cęteris fr̄ibus ad Kathedralē eccl'iam venien
tem: Otto prędictus explicata oībus p̄ntibus admonitione p̄fata/eū conſi
lio cleri & popl'i de ep̄atu ipius eccleſię inueſtiuit. Sicq; in eo impletū eſt ꝙ
prędeceſſor ſuus eiuſdē ordinis ſibi p̄dixit/hęc ī hiſtoria frācoꝝ ſic ſcripta
legunt̄ Item de ottone refert dicta hiſtoria: ꝙ cū quandam venerabilem
& eciā ſanctum p̄ſbiterū Geronem noīe: a clero & popl'o in archiep̄m Co=
loniēſē electū: de archiep̄atu Coloniēſi ob multas inimiciciaꝝ cauſas quas
ad quendā marcionē fratrē dicti Geronis habebat inueſtire renueret/ ipſi
ottoni ſub anno dn̄i. dcccc. lx. in ſancto die reſurrectiōis dn̄icę angelus dn̄i
euaginato gladio cum iā pręparatus eccleſiā adire voluiſſet apparuit/ ſibi
dicēs. niſi in gerone hodie cōpleueris electionē: ſecurus nō euades hāc cę=
dē: Cęſar hoc expaueſcēs/vocate inq̄t dn̄m geronem/cui venienti curā pa=
ſtoralē colonienſis eccl'ię cū baculo cōmiſit/ & indulgentiā ſuꝑ cōmiſſo hūi
liter flagitauit Item Heinricus ſecūdus beatiſſimus dei famulus: tēperalis Heinric⁹ .ii.
regni nō cōtentus anguſtiis: ꝓ adipiſcēda īmortalitatis corona: ſūmo regi
(cui ſeruire regnare eſt) deuotiſſime in diuini cultus religiōe eiuſq; amplifi=

UVA. BHSC. IyR_035_4

catione ſtuduit militare Qui dũ ciuitates apulię ꝑtranſiſſet/cepit infirmi=
tate calculi laborare/ingraueſcẽte aũt dolore/montẽ caſſinũ (vt ꝑ iterceſſi
onẽ beati benedicti abbatꝫ & ſctẽ ſcholaſticę virginis ſanitatꝫ remediũ ſibi
p̄ſtaret a deo)petiturus aſcẽdit. effuſa itaqꝫ orõne deuota / petebat a deo
ſibi ꝑinterceſſionẽ ſcti benedicti & beatę Scholaſticę virginis/aĩę & corpo
ris pręſtari ſalutẽ. Deinde nocte in lecto dormiẽs: vidit ſanctũ Benedictuꝫ
ſibi aſſiſtere ac ferrũ ſectorium /ad ſectiões medicinales aptatũ manu tene
re/qui dixit ei: quia in deo & in ſanctis eius ſperaſti: ecce a deo miſſus ſum
vt ab infirmitate calculi libereris: parteqꝫ illã corporis vbi calculus hęrebat
prędicto ferro medicinali aperuit: & euulſo molliter calculo : ſanatiõe ſubi
ta/ vulneris reintegrauit hyatũ: mane aũt facto: vocatis ep̃is ac prĩcipibus
deũ magnificans/cũcta quę circa eum geſta erant oĩbus audiẽtibus ex ordi
ne referebat. ac eis calculũ quẽ manu tenebat/ & cicatricẽ vulneris oſtende
bat. Illi vero vidẽtes & audientes dei mirabilia: plus quã credi poteſt admi
rati/deum benedicebant: diuqꝫ in laudem eius acclamãtes de incolumitate
regis non modicũ ſunt gauiſi Alio deniqꝫ tẽpore cum idẽ Heinricus chri=
ſti cõfeſſor ad ciuitatem Merſeburg veniſſet: accidit vt in eccl̃ia Merſebur
geñ ad altare ſcti Laurẽcii deuotiſſime miſſam audiret: qua cõpleta abluti
onem calicis ꝓut facere cõſueuerat volens ſumere: fuit ꝓpter magnũ regni
tũc incũbens negociũ impeditus. calicemqꝫ cũ ablutõe in mundo loco per
cuſtodẽ reponi ac cum omni diligentia ſeruari pręcepit. Poſtera vero die
poſt matutinas eccleſiã cum paucis intrãs: calicẽ cum ablutione ſibi affer=
ri p̄cepit: cũqꝫ allatus & diſcooꝑt⁹ fuiſſet: inuẽta eſt ablutio illa in formam
veri ſanguis tranſmutata: quod factũ mirabile: mox vniuerſis q̄ aderãt in=
notuit/ipaqꝫ eccl̃ia in laudem dei & gloriã cõfeſſoris Heinrici ſucceſſorib⁹
enarrabit Aliis quoqꝫ miraculis diuiniſqꝫ reuelationibus multis in vita ſua
claruit. Nam ſanctũ Godehardum in ep̃m hildeſheimenſem diuina reue=
latõe pręfecit Item ſub anno dñi. M.xiii. cũ paſſione colica laboraret: ei=
dẽ ꝑ viſionẽ diuinam plurima ſunt mõſtrata/ꝓut in hiſtoria francoꝝ & in
eiuſdẽ heinrici legẽda plenius cõtinet. Poſt fęlicem vero eius de hoc ſęculo
trãſitũ: ad declaranda eius meritorũ inſignia: deus innumera in eius ſepul
turę loco in eccl̃ia Bamberg videlicet/dignatus eſt operari miracula. Cum
aũt crębris miraculoꝝ atteſtatiõibus/ſanctitatẽ ſui cõfeſſoris dñs declara=
ret: p̄lati eiuſdẽ eccleſię cũ lr̃is Cõradi regis ac principũ romam venerũt/ &
quã magna miracula deus meritis prędicti ſancti Heinrici oparetur Euge=
nio papę ac romanę curię cardinalib⁹ nũciarũt: at illi gaudẽtes & deũ ꝓ tã=
tę famę dulcedine glorificãtes/de canonizatiõe ſancti heinrici adinuicẽ ſol=
licite cõferre cęperũt. cui canonizationi cardinalis q̄dam iohãnes noĩe reſi=
ſtẽs/non verecũdatus eſt p̄dicto detrahere cõfeſſori: ſed diuina vltio detra
hentẽ cęleſti verbere repẽte cohercuit/ ip̃m priuando lumine oculoꝝ: ac il=
le a deo ꝑcuſſus & cęcitatis moleſtia huĩliatus & reatus ſui cõſcientia torq̄
ri & quod hãc plagã peccãdo incõfeſſorẽ xp̃i meruiſſet/ cępit publice cõfi=

UVA. BHSC. IyR_035_4

teri & mirū admodū quē prius detractionis dentibus laniabat: hūc modo laudib⁹ & preconiis vſq; ad ſydera extollebat. Cōuerſus vero ad penitētiā p interceſſionē ſāctiſſimi Heinrici denuo illūinatus eſt. ob cuius vltionem iuſto dei iudicio fuerat execatus Premiſſa & alia inumera miracula in vita ſeu legēda ſancti Heinrici xpi confeſſoris de ipo ſcripta plenius cōtinentur Item impator Heinricus tercius tēpore Cōradi ſecundi pris ſui/ dum adhuc in puerili fuiſſet cōſtitutus etate: a quodā clerico fiſtulam argenteā q pueri ludentes aquā iaculari ſolent accepit/ eiq; epatum dare cū foret imperator eſt pactus Poſt hec rex ſeu impator factus: clerico petēti pollicitū impigre dedit epatū: nō multo poſt aſpero morbo corrept⁹/ decubuit & morbo creſcēte triduo mut⁹ iacuit: pter quod epi pn̄tes triduano indicto ieiunio p vita ipius dn̄o ſupplicabant: conualeſcens aūt/ epm quē p fiſtula ad epatum pmouerat accitum ſentēcia concilii deponi fecit: cōfeſſus q; eſt ſe toto illo triduo demones infeſtos ſibi vidiſſe/ ac flāmam adeo ptinacē vt nr̄ ignis reſpectu illius iocus puteṫ in ſe p fiſtulam iaculaſſe/ interim vero iuuenē ſemiſtolatū aduениſſe ferentē calicē aureum inmenſe magnitudinis aqua plenū: cuius viſione & aque aſperſione euaſerat huiuſmōi flāmarum ardores: hic erat beatus Laurētius martyr glorioſus cuius eccl̄ie tectū diſſolutū ppaginari fecerat: & pter alia munera aureo calice honorauerat eccl̄iam antedictā. Eundē eciā Heinricū dum q̄dam vice inimicos fugeret/ cerua q̄dam vltra inuadabile flumē euexit. hec & alia de ipo in ſpe. hiſto. li. xxvi. ca. xix. plenius cōtineṫ Multis inſup aliis miraculis diuiniſq; reuelatiōibus veteres germani principes claruerūt/ ſed compendioſi huius libelli ppoſitum: ab referendis omnibus me habeat excuſatum. Heinric⁹. iii.

Capitulū. xv. de multis p̄rogatiuis priuilegiis gratiis & honoribus quibus pontifices romani veteres germanos principes extulerunt.

V Enerabiles romani pōtifices xpi vicarii q tēpore antiquo℞ principum germano℞ Eccl̄ie romane p̄fuerant: xpiane religionis zelum (q romanis pōtificibus ex officii debito maior cunctis incumbit vt dicit canon. xxiiii. q. i. officii) eiſdē principibus p ſancta deuotionis opera/ nec nō precipue munificētie ac defenſionis magnifice & alia benefitia eccleſie romane ceteriſq; eccleſiis p ipos (vt ex ſupioribus patet) inpenſa/ euidētiſſime cōpbatum/ grata viciſſitudine cōpenſare volentes: dictos principes multimodis p̄rogatiuis: priuilegiis: gratiis: & honoribus extulerūt Gregorius ſiquidē papa tercius dū Karoli ducis frāco℞ cognoīe marcellus cōtra lōbardos auxiliū imploraret: eidē (vt refert cronica Martini) claues confeſſionis ſācti petri trāmiſit Itē Zacharias papa dicto Karolo p dei eccleſie neceſſitate dedit (vt refert cronica Gotfridi) auctoritatē milites de eccleſiarū decimis infeudādi: declarauit eciā pipinum predicti Karoli filiū in regem franco℞ inſtituendū: & hildericū qui inane regis franco℞ vocabulum

UVA. BHSC. IyR_035_4

preferebat/fore a regno huiuſmodi deponendū.& ſic factū fuit vt ſupra in
Stephanus ſecundus. quarto c.plenius cōtinet Item Stephanus papa ſecūdus dū anno dn̄i dcc
liii.eūdem pipinū & duos filios eius Karolū & Karolomannū vnxit in reges
frācoꝝ/ipos ſpecialiter elegit ad ſedē ap̄licam defendēdā/vt in hiſto. frā=
corū & cronica euſebii cōtinentur Ex hac electiōe puto ꝙ reges & imꝑato
res romanoꝝ ſint vſqꝫ in hodiernū diē romanę ecc̄lię aduocati/de q̄ aduo=
catia loquunt̄ iura canōica extra de elec venerabilē ver.ꝙ aūt.de iure iurā.
Romani ver.porro in cle Licet aūt defēſioni p̄dicte ſit grāde onus ānexū
certū tn̄ eſt ꝙ huiuſmōi ſpecialis ap̄licę ſedis electio ſeu aſſūptio ad eiuſdē
Pipini & filioꝝ ſucceſſorūqꝫ ſuoꝝ honoris ceſſit augmentū/vt videlicet de=
fēſio eccleſię romanę (quę ad oēs fideles reges & principes ſęculi ſicut & ali=
arum xp̄i eccleſiaꝝ ꝑtinet: vt patet.xcvi.di.ca.vlti.xxiii.q.v.principes &
ca.adminiſtratores) ſit ab ip̄a ecc̄lia q̄dam ſpeciali ꝓrogatiua & ꝑ quandā
excellentiā his regibus attributa.Idem quoqꝫ papa Stephanus: dictū Pipi
num (vt referūt cronicę Gotfridi & Martini) conſtituit patriciū romanoꝝ/
ip̄mqꝫ pipinū (vt refert hiſtoria francoꝝ) p̄fatus Stephanus in quadā ep̄la
ſua ꝑ quā ſanitatē corpis ſibi ꝑ interceſſionē beati Dionyſii martyris mira=
culoſe redditam oibus declarauit/optimū ac xp̄ianiſſimū regē ac ſancti pe
tri fidelē dominum nominauit.eundē Pipinū his pręclaris cōgnominibus
ſpecialiter honorādo/ex qua nōinatione mos inoleuit/vt puto quod reges
Quare reges frācię chriſtianiſſimi dicū frācię gallicę/ qui de genere ipſius Pipini & Karoli magni (iuxta ea quę di=
xi ſupra in ꝓhemio deſcenderunt) vſqꝫ in pręſentem diem ab eccleſia roma
na chriſtianiſſimi nūcupantur Item Hadrianus papa primus cū ſancta
Hadrianus primus. ſynodo romę habita: tradidit Carolo magno pręfato Pipini filio ius & po
teſtatem ornādi ſedem apoſtolicā/ac dignitatē patriciatus vrbis romę con
ceſſit eidem/inueſtituras quoqꝫ archiep̄oꝝ & epiſcopoꝝ ꝑ ſingulas ꝓuin=
cias ab ip̄o Karolo recipi diffiniuit/ꝓut hęc tam ex cronica Martini quā eci
Leo tercius. am ex canone.lxiii.di.hadrianus.ii.euidenter apparent Item Leo papa
tercius creatus in papam mox ad eundē Karolum (vt refert hiſtoria franco
rum) legatos cū muneribus cui & claues confeſſionis ſancti petri & vexillū
vrbis romanę ꝑ eos ſub anno dn̄i dcc.xcvi.direxit/eidē Karolo vt ad con=
firmandū ſibi ꝑ ſacrū romanū populū aliquē de optimacibus ſuis tranſmit
teret ſupplicando Poſt hęc Leo papa prędictus: acclamāte ac petente po
pulo romano p̄dictū Karolum ſub anno dccc.i.vnxit & coronauit in roma
norum imꝑatorem/noīe patriciatus eidem ablato/vt in hiſtoria francorū/
& Euſebii/Gotfridi/& Martini cronicis plenius continetur.Ex quo facto (
vt refert hiſtoria francorum & cronica Euſebii) romanū imperiū quod a tē
poribus conſtantini magni Helenę filii apud cōſtantinopolim in grecoruꝫ
imperatoribus manſit ad reges immo imꝑatores francorum in perſona Ka
Leo octauus roli dinoſcitur trāſiſſe Item Leo papa octauus cum clero & populo ro=
mano Ottoni primo & ſuis ſucceſſoribus eadeꝫ priuilegia quę hadrianus
papa Karolo magno circa ordinationē ſedis apoſtolicę & īueſtituras arch

UVA. BHSC. IyR_035_4

epiſcoporum cum dignitate patriciatus concelſerat/per oīa renouauit/ vt legitur·lxiii.di.in ſynodo. Hęc igitur & his ſimilia priuilegia/prerogatiuas & gratias/prędicti germani principes ſingulariter prę cęteris mundi regib⁹ ſeu principibus:ex cauſis in hoc libello prēmiſſis/ a ſummis pontificibus & eccleſia romana conſequi meruerunt.

Capitulū.XVI in quo moderni principes ad imitādū zelū chriſtianę religiōis veterꝝ germanorꝝ pricipū exhortant.

Mathatias pręcipuus ſuis tēporibus legis diuinę zelator/de cuius ze lo eciam legit in canone.xxiii.q.v.ſi audieris/ Iudam machabęū & alios filios ſuos ad zelum eiuſdem legis animare cupiēs:ipſos (vt patet primo machabe.ii.capitulo)ſic extitit allocutus. memētote operum patrum quę fecerunt in generationibus ſuis: & accipietis gloriam magnam & nomen ęternū. Quę verba noſtris modernis germanię principibus/conſideratis opibus laudabilibus veterū principum germanorū/chriſtianę religionis zelū reſpitientibus/in hoc libello curſim deſcriptis:cōgrue dici poſſunt. Mementote igitur o nobiliſſimi germanię principes:operum patrum videlicet veterum principum/ veſtrorum prędeceſſorū:eoſdem ꝓpter chriſtianę religionis ipſorum opera:non tantum laudibus extollēdo: ſed eciā ſimilia imitatione laudabili exercendo In fide itaqꝫ Katholica immobiles permanentes:ab eius rectitudine vos abduci non ſinite/ipſamqꝫ deſiderio feruenti zelantes:ad dilatandū eiuſdem fidei funiculos (qui peccatis populi chriſtiani exigentibus prochdolor his temporibus pręſertim in partibus oriētalibus per inimicos fidei cōſtringi cernūtur)contra eoſdē fortes aſſurgite :lrarum ſtudia cōgruis auxiliis ac priuilegiorū cōceſſionibus pro exterminio prauitatis hęreticę ꝓmouete. deū cum interna mentis deuotione ac ſumma pietate ſedulo colite. ſacroſanctā romanā eccleſiam: veſtrā/oīmqꝫ xpi fideliū matrē piam: vrīſ opportunis defēſionibus ac aliis dignis beneficiis honorate:iura ſeu conſuetudines quę eidem romanę ecclīę circa regnū & imperium romanorum cōpetunt:deuota mēte recognoſcite. ipſiuſqꝫ ſalutaribus monitis & pręceptis vos cum humilitatis manſuetudine conformantes/eandē in arduis veſtris dubiis tanquā magiſtram chriſtifideliū deuota mēte requirite: aliis eciā eccleſiis & monaſteriis maxīe a prędeceſſoribus ſeu ꝓgenitoribus vrīs cōſtructis dotatis vel ditatis defenſionū aliorūqꝫ beneficiorꝝ ſubſidia oportuna porrigite. nouas ecclīas vel monaſteria & alia pia loca(ꝓut diuīa grā inſpirauerit)ꝓ augmēto diuini cult⁹ erigite. libertates & priuilegia ecclīis & eccleſiaſticis ꝑſonis a diuis regibus & imꝑatorib⁹ cōceſſas:nō ſolū cōſeruare necnō manu tenere :ſed eciā ꝓ reuerētia diuini cult⁹ augere curate. Cōcilia eciā epōrū ꝓ eccleſiaſticis neceſſitatib⁹ ꝓut opus fuerit cōgregari ſūmo ſtudio ꝓcurate. alia quoqꝫ oīa & ſingula deuotiōis opa q̄ zelū xpianę religiōis reſpiciūt ſicut & pres nrī p̄dicti(vt ex p̄habitꝫ clare patet)in generatōib⁹ ſuis piiſſima deuotōe feciſſe noſcuntur:tota

Mathatias pater iudę machabęi.

UVA. BHSC. IyR_035_4

mētis deuotiōe pagere non ceſſate: nec enim alias gloriari poteſtis vos de
ipoꝝ genere deſcendiſſe. vnde ſaluator noſter dn̄s ieſus xp̄us. iudeis abra=
hā ſe habere prēm gloriātibus (vt patet in euāgelio Iohānis. viii. ca.) dixit:
Si filii abrahę eſtis opa abrahę facite: q̄ verba / eciā habent̄ p gracianū po=
ſita. xxii. q. ii. §. Itē opponitur. Si vero de dictoꝝ principū non deſcēdiſtis
genere: ſaltē p imitationē laudabilē operū xp̄ianę religiōis vos cōſtituite fi
lios eorūdem / p indubitato tenētes: ꝙ filiatio imitatiōis bonoꝝ operū: lō=
ge pſtancior eſt filiatione originis. p imitationē enim bonoꝝ operū eciā fi=
lii dei dici meremur: vnde dicit beatus Hieronymus. Si filii xp̄i ſum⁹ quod
ipe fecit nos imitare debemus / vt patet in canone. lvi. di. dn̄s: in fine: Circa
pmiſſa nō modicū attēdentes: ꝙ ideo (vt refert cronica martini) poſt tēpo=
ra impatoris Arnolphi: finē quo ad poſteritatē Karoli magni accepit impe=
riū: qa eo tēpore poſteri eiuſdē Karoli ecclīas quas pr̄es eorū conſtruxerūt
nō fouebāt ſed potius diſſipabant: Quodq; idem Karolus / Otto primus &
Heinricus ſecūdus romanoꝝ impatores q̄ maiori xp̄ianę religiōis zelo vi
gebāt plures ecclīas & monaſteria quā cęteri pricipes germāi cōſtruxerūt:
pluribus eciā belloꝝ claruere victoriis / pluresq; nationes exteras ſeu eciā re
belles regno & impio ſubiugarūt. Vltra hęc oīa ſi laudabilia operum prędi
ctorū principū memores p imitationē laudabilē extiteritis / accipietis (vt ſe
quit̄ in auctoritate pmiſſa) gloriā magnam / nō q̄dem gloriā magnā mun=
danā tantū / quę tranſit / ſed & eciā nomē ęternū ſcilicet quod eſt ſcriptū in
cęlis / de quo noīe ſaluator nr̄ diſciplīs ſuis (vt legit̄ in euāgelio. Luc. x. ca.)
ait. Gaudete autē ꝙ noīa veſtra ſunt ſcripta in cęlis: Cuius gaudii nos faci=
at eſſe participes ipſe ſaluator qui eſt benedictus in ſecula ſeculoꝝ Amen.

Capitulū. xvii. et vltimuꝫ in quo illuſtri

dn̄o Rudolpho duci ſaxonię opuſculū pręſens offertur & dn̄s p zelo xp̄ia
nę religionis veteribus germanis principibus ab eo collato laudat̄: ꝙq; ipm
ducem in conſimili zelo conſeruet ſuppliciter imploratur.

Princeps inclyte hūilitate aliis ꝙ pręclaris virtutū meritis inſignite
o hoc opus exiguū deuotiſſima veterū germanoꝝ principū ſanccita
opera xp̄ianę religiōis zelo p deuncia ſūmarie cōtinens / a mea exi=
guitate collectū / aīo quęſo ſuſcipe lętabūdo Verū quia zelū & opa huiuſ=
modi deus bonoꝝ auctor omniū ad ſui noīs gloriā ac Katholicę fidei aug=
mentū eiſdē principibus cōferre dignatus eſt / quas laudes ex hoc ſibi refer
re oēs chriſticolę ac ſpecialiter germani debeant: q̄ neq; mēs poteſt cōcipe=
re nec lingua pferre Ex operibus nāq; eorūdem principū zelo xp̄ianę reli
gionis feruenter ignitis: fides Katholica eſt q̄ſi p totū occidentale imperiū (
vt patet ex phabitis) dilatata Ex his ſacroſācta romana ecclīa aliarū dei
eccleſiarum mater & magiſtra: ſedendo quieſcit in pulchritudine pacis / in
tabernaculis fiducię: ac temporali requie opulenta Ex his eciam eccleſię oc
cidentalis imperii & ſingulariter in germanię gallię & anglię prouinciis cō=
ſtitutę ſunt multiplicibus diuiciis priuilegiis & honoribus ſublimatę

UVA. BHSC. IyR_035_4

Igit̃ nos oẽs xpianę fidei ꝓfeſſores ꝓ tantis ex zelo eorũdẽ principũ xpia=
nitati collatis a deo beneficiis/ipſi deo miſericordiaꝝ pr̃i(qui maior eſt om
ni laude)gratiaꝝ actiões &laudes(ꝓut poſſibilitas nr̃a patit̃) mẽte deuo=
tiſſima exſoluamus. Nos quoqꝫ germani xp̃icolę ad glorificandũ deũ:ei=
qꝫ inmẽſas ꝓ zelo & opibus prędictis gr̃as referẽdo:tãto debemus aĩmari
feruẽtius/quanto ex eiſdẽ zelo & opibus gẽti germanicę(quę ꝑ glorioſoꝝ
principũ germanoꝝ pipini & Karoli magni eiuſdẽ Pipini filii ſtrẽnuã & de=
uotã operã a cultu ydoloꝝ cui(vt referũt antiquoꝝ hiſtorię)multũ dedita
fuerat eadẽ gens nr̃a: vix auerti poterat)ſalus aĩarũ ęterna ꝓuẽit ac ꝓue
niet dante dño in futurũ. quãtoqꝫ ex dictis zelo & opibus/germania cęteris
xp̃ianitatis ꝓuinciis dinoſcit̃ eſſe p̃lata Demũ ad tuę nobilitatis excellen
tiã prĩceps magnifice ĩcultũ meũ ſermonẽ dirigẽs/ diuinã potẽtiã ſupplex
imploro q̃tenus pietatẽ tuã in ardore fidei catholicę/ in deuotõe mẽtis ac
xp̃ianę religiõis ſtudio /laudabilia veterũ germanoꝝ principũ exẽpla prę=
miſſa ſequẽdo : in tempora lõgiora cõſeruet: vt poſt terminũ p̃ntis vitę: tu
vna cum eiſdẽ glorioſis principibꝰ ſempiterno merearis p̃mio coronari:eo
pręſtãte qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum Amen.

Explicit libellus De zelo veterum germano
rum principum In chriſtianam religionem.

Ad lupoldũ operis huius auctorẽ

parua quędam elegiaca Sebaſtiani Brant. ſuppletio.

Candida perluſtras regum lupolde bonorum
Et germanorum facta decora ducum.
Ingens vnde decus fidei/chriſtoqꝫ ſacratę
Eccleſię excreuit: preſbiteris qꝫ ſuis.
O tua ſi noſtros vidiſſent tempora reges:
Quos domus Auſtralis relligioſa tulit.
Deuotum inprimis regem modo Maxmilianum:
Cum patruo: & proauis: cum genitore pio.
Per quos templa deum: cultus quoqꝫ relligionis:
Plurimus enituit eccleſięqꝫ decor.
Addo ꝙ ille meus Rex: mox quoqꝫ Cęſar: amore
Relligionis. aditiam noua regna procul:
Quęqꝫ fuit longis tellus ſacra perdita ab annis:
Hoc duce: nunc animo: mox reparanda manu eſt.
Grandius illud opus/maiori & voce canendum
Quam factum a cunctis regibus atqꝫ viris.
Karolus ille ingens/armis/virtute/manuqꝫ:
Plurima pro chriſti prelia honore tulit:

Multa eciam obtinuit regna: externoſqꝫ ſubegit
 Quos fidei populos adderet ipſe ſacrę:
Sed non tantus erat/nec tam ꝓpe regna tenebat
 Hoſtis: ininmenſum qui modo creuit atrox.
Ille quidem gentes chriſti ad baptiſma quietas
 Impulit: adiitiens regna aliena ſibi.
At noſter modo rex/Gręcos qꝫ & achaica regna:
 Illyricos qꝫ ſuos iam reparare ſtudet.
Cogitat ille vrbem Conſtantini: Antiochiqꝫ:
 Atqꝫ emptum chriſti ſanguine habere ſolum.
Hic labor/hoc ſtudium/mens principis atqꝫ voluntas:
 Vt reparet fidei membra. caduca leuet.
Non aliena ſibi ſceptra hic: non regna: nec vrbes
 Affectat: ſua ſed perdita habere petit.
Quin eciam ſomno/ſua ſi quandoqꝫ relaxat:
 Et/procul a curis/regia membra iacent:
Continuo ante oculos morpheus/ſub imagine/terrę
 Chriſtiferę: Solymas monſtrat: & illyriam.
Prefert atqꝫ nouam Romam/Bizantia quę nunc
 Regna/Othomannoꝝ gens malefida tenet:
Roma recurrit item vetus: & profuſus vbiqꝫ
 Chriſticolum gemitus: flebilis atqꝫ ſtatus:
Vt dies triſti ſic nox abit anxia regi:
 Cor qꝫ ſacrū ad curas mens agit innumeras.
Donec (quod ſuperi citius date) regius ille
 Conatus/finem ſorte bona accipiat.
Atqꝫ vtinam tandem/poſſit parere inclytus heros:
 Pectore quod dudum parturit ille ſacro.
O pręſtans animi rex: inuictiſſime Cęſar:
 Vnica Germanis ſpes qꝫ ſalus qꝫ tuis:
Afforet o vtinam ſi nunc ſocer ille philippus
 Quondam Burgundis gloria ſola tuis:
Si fredericus item qui ſancta palatia rheni
 Dux olim tenuit/magnanimus qꝫ comes:
Si vel Eberhardus Comes olim/poſtea princeps
 Sueuorum: & rheni gloria magna ducum:
Cuius ab ingenio Sophos & prudentia fluxit:
 Barbatus ſceptri quiqꝫ magiſter erat.
Longa per Europam fuit horum fama virorum:
 Theutonici fuerant/portus & aura ſoli:
Hi tibi conſilio: tibi confidentibus armis:
 Confectam audenti pectore remqꝫ darent.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Sed quid ego hos memoro? quid fata reuellere pergo?
  Tantorũq; ducum conqueror inferias?
Prẹſule cum frueris quem clara Magũtia ſedes
  Berchtholdũ ingenio conſilio q; fouet.
Cum tibi Saxonię domus/ & ꝓpe iuncta propago
  Mittit Adelberthũ cum patruele ducem.
Cum tibi Chriſtoferus ſit marchio ſanguine iunctus
  Badenſi: inuicta belligeraq; manu.
Eſt tibi baiouarũ tam plurima turba potentum
  Principũ: & imperii ſtemmata clara ſacri:
Prẹcipue inſignis clarus q; Georgius: hic quem
  Volueras belli nunc caput eſſe tui.
Horum ope & auxilio poteris q̃cũq; (licet ſint
  Grandia) adoriri: perficere atq; cito.
Tu quoq; Maxime rex / hos inter ſplendide princeps:
  Sol velut illuſtrans aſtra minora/ nites.
Eſt tibi conſilium: tibi mens/ tibi conſcia dextra:
  Experienſq; animus: ſunt tua tela manu.
Tu potes imperium terras deducere in omnes:
  Pannoniasq; tuo numime vtraſq; trahes.
Dalmata te ſequitur: te rheti: vindeliciq;:
  Noricus: atq; albis / viſtula/ rhenus: atax.
Atq; loco ſoceri veniet tibi ſponte philippus
  Filius: & gentes afferet inmodicas.
Forte eciã Galli teq; & tua ſigna ſequẽtur:
  Cũq; Aquila incipient ire/ volare ſacra.
Certius id certo: quoniã fernandus Iberus
  Magnanimus cupiet cõcomes eſſe vię
Itala ꝗd memorẽ? ꝗd regna lyguſtica? & vrbes
  Apulię: & calabros: Siciliam: atq; rhodũ?
Te q; ſequi cupiet quicũq; ardeſcit amore:
  Carnigeri: flagrat ſiue timore dei.
Ne patere optime rex: vulnus: ſaniemq;/ malumq;
  Longius/ inq; dies ſerpere continuo.
Affer opem/ medicas q; manus: incendia ꝑ te
  Sedentur: chriſti te duce nauis eat.
Da rex diue tuis pacẽ rogo gentibus: aufer
  E medio plẹbis ſcandala ſẹua tuę.
Te moueant lachrymę: gemitus/ ſuſpiria/ fletus:
  Quos paſſim fundit grex tuus interiens.
Sic inmortalis te gloria: fama: decuſq;:
  Sic tibi proueniant optima queq;: Vale.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Regiſtrum.

Libellus iſte in xvij. capl'a partitus eſt. quidq; in quolibet contineatur capitulo: in his rubricis liquido conſtare poteſt.

Capitulum. I. De zelo Katholicę fidei veterũ principũ germanorum quo accenſi nunquã a rectitudine fidei declinarunt.

Capitulum. II. De zelo Katholicę fidei veterum principũ germanorũ quẽ ad dilatandã fidem catholicam habuerunt.

Capitulum. III. De ſingulari diligẽtia & reuerẽtia quã erga diuinũ cultũ veteres germani principes habuerunt.

Capitulun. IIII. De magnificis defenſionibus ecclię romanę cõtra tirannos p veteres germanos principes frequenter impenſis.

Capitulum. V. De donatiõibus largifluis per veteres germanos principes eccleſię romanę factis.

Capitulũ. VI. De ſpecialibus reqſitõnibus p veteres germanos principes in negotiis tẽporalib9 regni frãcorũ a romana eccl'ia ptimitus expetitis.

Capitulum. VII. De ſubmiſſionibus regni & imperii romanorũ in quibuſdã iuribus p veteres germanos principes eccl'ię romanę: ac de recognicionibus eorũ circa hoc ipſi eccleſię factis.

Capitulum. VIII. De renũciatiõibus priuilegiorũ a romana eccleſia veteribus germanis principibus cõceſſorꝝ p eoſdem factis.

Capitulum. IX. De conſtructiõib9 & reparatõnibus multarꝝ eccleſiarum ac monaſteriorꝝ ac de diuerſis donatõibus priuilegiorꝝq; cõceſſionibus eccleſiis & monaſteriis p veteres germanos principes factis.

Capitulum. X. De priuilegiis p libertate eccleſiaſtica muniẽda clero p veteres principes germanos cõceſſis. & de ſpecialibus honoribus quibus clerum preſertim in Germania extulerunt.

Capitulum. XI. De diuerſis cõciliis ſup ſtatu & neceſſitatibus cleri & eccleſiarum p deuotam veterũ principũ germanorũ pcurationẽ habitis: ac de ſtatutis p quoſdã ipſorum ad legẽ eccl'iaſticã ptinẽtibus pmulgatis.

Capitulum. XII. De diligẽtia exacta quã ad habendum ſãctorꝝ reliquias & ornamenta eccl'iaſtica veteres germani principes habuerũt.

Capitulum. XIII. De zelo xpianę religionis quarundam veterum Reginarum ſeu Imperatricum germanarũ ac de miraculis p merita q̃rundã ex eis factis Diuiniſq; reuelationibus eiſdem oſtenſis.

Capitulum. XIIII. De multiplicibus bellorꝝ victoriis per veteres prĩcipes Germanos habitis ac miraculis per merita quorundam ex ipſis factis Diuiniſq; reuelationibus eiſdem oſtenſis.

Capitulum. XV. De multis p̃rogatiuis priuilegiis gratiis & honoribus q̃bus põtifices romani: veteres germanos principes extulerunt.

UVA. BHSC. IyR_035_4

Capitulum. XVI. in quo moderni germanię principes ad imitandū zelū xp̄ianę religiõis veterū germanoꝝ principū exhortantur.

Capitulum. XVII. & vltimū in quo illuſtri dn̄o Rudolfo duci ſaxonię opuſculum pręſens: & dn̄s pro zelo xp̄ianę religionis veteribus germanis principibus ab eo collato laudatur/ ꝙꝗ ipſum ducem in conſimili zelo conſeruet ſuppliciter imploratur.

Finit libellus Nobiliſſimus. Lupoldi Bebenburgeñ. De veterum principum Germanorū Fide/ religione/ & feruore in chriſtum eccleſiam & ſacerdotes: opera & impēſis domini Iohannis Bergmañ de olpe ad laudem & honorem chriſti: perpetuamꝗ famam germanici nominis Baſileę Impreſſus. Anno ſalutis chriſtianę. Milleſimo. quatercenteſimo. Nonageſimo ſeptimo. Idibus Maii.

1.4.9.7.

Nihil ſine cauſa.

.I. B.

BIBLIOTECA DE LA UNIV. ... VALL...

UVA. BHSC. IyR_035_4

UVA. BHSC. IyR_035_4

UVA. BHSC. IyR_035_4

UVA. BHSC. IyR_035_4

UVA. BHSC. IyR_035_4

UVA. BHSC. IyR_035_4

EUSEBIUS
DE
Praeparatione
Ebangelica.

Anonimo
Passio D. N. I. C.

Egidius
De regimine prin

Bebenburgius
German. vet. pri
zelus in christ
religionem.

Biblioteca de Santa Cruz
IyR 35

VITA X̃PI

UVA. BHSC. IyR_035_4

[illegible] Egidius

UVA. BHSC. IyR_035_4